
Бюро по Правам Человека и Соблюдению Законности

«Сломанные судьбы, отнятые жизни»

Восемь реальных историй о жертвах насилия
и пыток, восемь историй о сломанных судьбах
и отнятых жизнях

Душанбе – 2013

Благодарим Amnesty International за финансовое
содействие в подготовке публикации

Автор: Наргис Хамрабаева

Редактор: Наргис Зокирова

Мнения, выраженные в этой публикации, не обязательно отражают позицию Amnesty International и общественной организации «Бюро по правам человека и соблюдению законности».

Для бесплатного распространения
1000 экз.

Содержание:

Предисловие

«Никто меня больше не позовёт: «Мама...»

История №1: Хуршед Бобокалонов

«Лес рубят – щепки летят»

История №2: Ильхом Исманов

«Мы потеряли свою опору...»

История №3: Сафарали Сангов

«Будто злой рок вмешался в его планы...»

История №4: Бахромиддин Шодиев

«Он был счастлив, что у него большая семья...»

История №5: Исмоил Бачаджонов

*«Ему не суждено было пойти по стопам
знаменитого деда...»*

История №6: Дильшодбек Муродов

«Делай добро и бросай его в воду...»

История №7: Исмонбой Бобоев

«Он мог отдать душу за справедливость...»

История №8: Хамзали Икромзода

Дорогой читатель,

Сегодня мы представляем Вам книгу, основанную на реальных историях жертв пыток. На этих страницах мы постарались рассказать о жизни людей, для которых эти пытки все еще продолжаются. В их сознании, в их памяти, в их борьбе за справедливость. Это жены, дети, родители тех, кто пострадал или, ещё хуже, скончался от произвола некоторых сотрудников правоохранительных органов, призванных нас защищать.

Каждый из нас слышал о таких историях. Мы начинаем сопереживать, возмущаемся, но мы никогда не сможем до конца понять боль родственников жертв пыток. Невозможно передать горе матери, которая во время рассказа о сыне сильно сжимает свои руки, не чувствуя боли и не видя ничего перед собой... Невозможно без слез смотреть на фотографии детей, осиротевших по чьей-то «халатности» ...Поэтому мы решили назвать эту книгу «Сломанные судьбы, отнятые жизни...».

Это когда-то давно, в средневековье, изощренные пытки были распространённым явлением. Но сейчас не век инквизиции. Таджикистан, провозгласивший себя правовым, демократическим государством, является участником Международного пакта о гражданских и политических правах и Конвенции против пыток и других жестоких, бесчеловечных и унижающих достоинство видов обращения и наказания, в которых закреплено, что право на жизнь является основополагающим правом. Конституция нашей страны также гласит, что «никто не может быть подвергнут пыткам, жестокости и бесчеловечному обращению».

Но, несмотря на провозглашенные принципы, пытки продолжают-ся, а значит, коверкаются чьи-то судьбы, губятся чьи-то жизни. И этому нет оправдания. Потому что жертвы пыток - это люди. Пусть даже и преступившие закон, но люди. Мы должны объединить свои усилия, чтобы сломить порочную систему, когда обвинительные приговоры основываются только лишь на признаниях самих обвиняемых, полученных под воздействием пыток. Мы должны сделать так, чтобы сотрудники правоохранительных органов стали считать

применение пыток самым грубым нарушением прав человека, которое не может быть оправдано никакими обстоятельствами. Мы хотим, чтобы и в нашем государстве пытки стали считаться, как и во всем цивилизованном мире, преступлением против человечности. Не на словах, а на деле.

И мы очень надеемся, что эта книга внесет свой вклад в предотвращение этой порочной практики.

«Никто меня больше не позовёт: «Мама...»

История №1:

Õóðø åä Äî áî êàëîî í î â

История 33-летнего Хуршеда Бобокалонова, молодого, талантливоего, подающего большие надежды врача-онколога немного отличается от других подобных историй, которые произошли при задержании или в заключении. Его смерть была настолько же нелепа, насколько и трагична...

На дворе стоял летний субботний день, на календаре - 27 июня 2009 года, когда вся страна отмечала очередной День национального примирения. Центр столицы усиленно патрулировали сотрудники правоохранительных органов, многие места в городе были оцеплены и взяты под охрану, так как вечером в центре должны были дать праздничный концерт.

Хуршед, красивый парень атлетического телосложения, вышел с тренировки со спортивной сумкой в руках. Он направился к проезжей части главного проспекта города, чтобы остановить такси и поехать домой. Кто-то из сотрудников милиции грубо окликнул его, и Хуршед посчитал ниже своего достоинства отвечать на такое хамское отношение. Поэтому, когда милиционеры подошли поближе и в такой же грубой форме потребовали показать содержимое сумки, он не подчинился. Через некоторое время молодого человека уже заталкивали в милицейскую машину, как скажут позже – «за оказание сопротивления сотрудникам милиции и для проведения наркологической экспертизы на алкогольное опьянение». При этом свидетели рассказывают, что стражи порядка не могли справиться с молодым человеком богатырского телосложения, и помогали себе ударами дубинок и кулаками. Когда через несколько минут машина въехала в отделение милиции, Хуршед уже был мертв.

Из заключения судебно-медицинской экспертизы: «Смерть Бобокалонова Х. наступила от механической асфиксии в результате закрытия дыхательных путей рвотными массами, о чем свидетельствует наличие рвотной массы в просвете дыхательных путей, острая эмфизема легких и сердца (пятно Тардые), резкое полнокровие внутренних органов, малокровие селезенки, обильные трупные пятна». Экспертиза обнаружила также следующие телесные повреждения: ссадины в области обеих голеней и коленных суставов, тыльной поверхности правой кисти, лобной области слева, теменной области справа. Характер повреждений поверхности ссадин влажный и дает основание считать, что «они получены от действия твердых тупых предметов незадолго до наступления смерти».

Спустя несколько дней, 6 июля, прокуратура района И. Сомони возбудила уголовное дело по статье «Причинение смерти по неосторожности», которая предусматривает наказание в виде лишения свободы на срок от двух до пяти лет. Казалось, справедливость должна была восторжествовать, и лица, которые совершили преступление, ответят по всей строгости закона. Однако через два месяца, 5 сентября, постановлением следователя уголовное дело было приостановлено. Благодаря упорству мамы Хуршеда и их адвоката, в октябре того же года дело было возобновлено, однако, через месяц следователь решил прекратить производство «в связи с не установлением лиц, причастных к смерти Бобокалонова Х.».

Потом последовали многочисленные жалобы в Генеральную прокуратуру, и, наконец, в ноябре 2011 года расследование уголовного дела было возобновлено по той же статье.

По словам адвоката потерпевшей стороны Гульчехры Холматовой, спустя 2,5 года в рамках возобновленного расследования независимыми экспертами была проведена гистологическая экспертиза и комиссия судебно-медицинская экспертиза. В ходе проведения этих экспертиз были обнаружены

Незадолго до трагедии...
Андаке пеш аз фочиа
Shortly before the tragedy

расхождения с теми результатами экспертизы, которые были получены первоначально. Также выяснилось, что анализы крови Бобокалонова Х. уничтожены, не сохранены записи в архиве, в результате чего невозможно определить, кому принадлежат следы крови на одежде Хуршеда, в которой он был в момент смерти.

Все упомянутое дало основание полагать, что первоначальное судебно-медицинское заключение было необъективным, и, основываясь на выводах именно этой экспертизы, следствие пошло по неверному пути, результаты ее были сфальсифицированы и основная версия первичного заключения о том, что Хуршед лишился жизни в результате асфиксии рвотными массами, не соответствовало действительности.

Из выводов экспертной комиссии: «...Непосредственной причиной смерти Бобокалонова Х.С. послужило фатальное нарушение ритма сердца... Развитию фатальной аритмии способствовала совокупность следующих факторов: резкая физическая перегрузка; психоэмоциональное напряжение – стресс; пребывание в течение примерно 5-6 минут в ограниченном, частично замкнутом пространстве (практически невентилируемый отсек патрульной автомашины для транспортировки задержанных)».

В июне 2012 года, спустя три года после смерти Хуршеда, был проведен следственный эксперимент. Была практически воссоздана картина того трагического вечера – приехала та же милицмейская машина, рядом были те же молодые люди, которые сопровождали тогда Хуршеда.

Оставалось надеяться на то, что Генеральная прокуратура Таджикистана объективно оценит выводы вновь проведенных экспертиз, рассмотрит еще раз все обстоятельства уголовного дела, и, все-таки, проведет беспристрастное расследование трагической гибели Хуршеда Бобокалонова, выяснит, наконец-то, истинные причины его смерти и выявит виновных.

Но, увы... Виновные в смерти Хуршеда так и не установлены. Никто не понес наказание за милицмейское насилие и произвол. И несмотря ни на что, безутешная мать, которая спустя несколько лет после того, как трагически оборвалась жизнь ее единственного сына, не теряет надежды на возобновление дела и его объективное рассмотрение.

Саодат Кулиева, мама Хуршеда Бобокалонова, обила пороги Генеральной прокуратуры в поисках справедливости и законного воз-

мездия для, как она говорит, «палачей в погонах». В одном из своих очередных заявлений в апреле 2011 года она пишет: «...Ни одно из моих обращений, с просьбой рассмотреть преступную роль сотрудников МВД в смерти моего сына, не было рассмотрено по существу. Прошел год и десять месяцев со дня трагедии, но ни один чиновник не был обвинен в преступлении или хотя бы в умышленном нарушении служебных обязанностей. На самом деле, расследование потратило больше всего времени на то, чтобы ускорить собственное завершение без каких-либо последствий для палачей из МВД. Все отделалось стандартными отписками, а районная прокуратура была в состоянии преступного бездействия, и саботировало расследование. Ложные показания свидетелей были выданы за правду. Были приняты меры для сокрытия фактов и обстоятельств гибели моего сына.

Я считаю, что прокуратуре, которая призвана бороться с беззаконием, нужно не прикрывать нарушения, совершенные сотрудниками правоохранительных органов, а наказывать их по всей строгости закона. А убийцы моего сына, прикрываясь законом и высоким статусом, совершают самое страшное – избивают и убивают невинных людей, подрывая нашу веру в справедливость, в защиту закона, в то, что мы живем в правовом государстве, а не в джунглях, где нужно выживать».

В январе 2013-го я встретила с Саодат Кулиевой. В ее глазах – непередаваемая грусть, опустошение и слезы. И на память приходит цитата: «Мужчина, потерявший жену – это вдовец. Женщина, потерявшая мужа – это вдова. Но названия для родителя, потерявшего ребенка, не придумано, потому что нет слов, чтобы описать эту боль»...

Сейчас она живет в другом, теперь уже нереальном мире воспоминаний о сыне. Да, для нее остались только они, воспоминания, которые причиняют боль, воспоминания, которые дают силы жить дальше и не сдаваться.

Саодат собралась с силами и начала рассказ о сыне. «1976 год знаменателен для меня тем, что

Саодат Эргашевна со своими внуками
Саодат Эргашевна бо набераҳои худ
Saodat Ergashevna with her grandchildren

родился Хуршед, мой сын. Своим появлением на свет он ввел всех нас, своих родителей и близких родственников, в какое-то эйфорическое состояние. Он был необыкновенно красивым ребенком, окруженным любовью и вниманием, был довольно смышленным мальчиком. Уже в пятилетнем возрасте Хуршед мог читать и спокойно рассказать наизусть от начала и до конца стихи Корнея Чуковского, Агнии Барто и других детских писателей. Это сейчас никого не удивишь «продвинутостью» детей дошкольного возраста. А в те годы это были не частые случаи. Да и позднее Хуршед проявлял свои незаурядные умственные способности. В начальных классах он был отличником. До сих пор у меня хранится его бумажная медаль, которую он получил в результате опроса – кто самый умный в классе. Весь класс единогласно проголосовал за то, что самый умный – Хуршед. С малых лет Хуршед посещал шахматный кружок, и в шахматы мог выиграть своего дедушку, занимался настольным теннисом, участвовал в выездных соревнованиях, играл в футбол.

Школу Хуршед окончил неплохо. Поступил в медицинский институт, стал дипломированным врачом. Профессию свою он любил. Мы могли часами обсуждать, как прошел его очередной день на работе. Он очень переживал за своих пациентов и мог весь вечер напролет рассказывать о каждом из них в деталях, анализируя весь процесс лечения. Он всегда был со мной предельно откровенен. Я думаю, что мы были с ним большими друзьями. Я бережно храню его школьное сочинение на тему «Мой друг», где он самым лучшим другом называет меня – свою маму и каждое слово в нем очень ценно для меня.

Будет неискренне, если я скажу, что в нашей жизни все было безоблачно, что мой сын был идеальным ребенком. Конечно, имели место моменты, когда он сильно огорчал меня своими необдуманными поступками, были случаи, когда его поступки больно ранили всех нас, близких родственников. Но мы все равно продолжали любить его. Сейчас в моей памяти сохранились только те поступки, которые способны были радовать меня. Я могу привести множество примеров того, как Хуршед проявлял заботу обо мне и близких ему людях. Он бережно оберегал меня от физических нагрузок: будь то уборка квартиры или поход на рынок за продуктами. Он сломя голову мчался ко мне со шприцами и медикаментами, если мне нездоровилось.

А как трогательно он поздравлял меня с днем рождения. Из года в год, ранним утром, самый первый он приносил мне столько роз, сколько мне исполнялось лет. И его 55 роз были последними...

Он не представлял, что в выходные дни можно не навестить своего любимого дедушку, который живет в пригороде. Все эти проявления заботы необыкновенно ценны для меня.

Я никогда не прощу себя за то, что мое сердце не почувствовало беду, которая происходила с моим ребенком в пяти минутах ходьбы от моего дома. Я корю себя за то, что учила своего сына быть гордым, не склонять голову ни перед кем, если ты не виновен. Ему было чуждо чинопочитание, и он поплатился жизнью за неповиновение.

Несмотря на свою любовь к Хуршеду, возможно, я была излишне требовательна к нему в стремлении воспитать в нем мужские качества. Мне всегда хотелось его уберечь от чего-то. У нас было поставлено так, что он всегда предупреждал меня, куда идет, когда вернется, даже когда заходил в операционную, извещал меня, что операция займет столько-то времени.

Я немного сумбурно описываю все события, связанные с Хуршедом, но думаю, что мое состояние объяснимо. Трудно говорить матери о сыне в прошедшем времени. Вырастить сына, редкого по таланту специалиста, воспитанного в истинно семейных традициях, патриота своей страны, заботливого и любящего семьянина, и потерять его из-за царящего в стране беззакония, разложения властных структур – с этим невозможно смириться.

Я живу и думаю о том, что восходит и заходит солнце, снег сменяется дождем, люди вокруг спешат и суетятся, смеются дети. Всё как обычно... Ничего как будто бы не изменилось в этом мире, но моего Хуршеда в нем нет. Нет, и никогда больше не будет. Не придет, не обнимет меня, никогда не позовет: «Мама...». А я, его несчастная мать, жива и даже не сошла с ума, вот только жизнь теперь потеряла для меня всякий смысл. А дом мой, в котором он так часто любил бывать, и который был для него пристанищем умиротворения от всех житейских проблем, просто перестал существовать. Я медленно погибаю от тоски по нему, вдвойне я погибаю от того, что переживаю это одна.

Сейчас, после трагической смерти моего сына, я уже никогда не смогу прижать его к своей груди, погладить его по голове, сказать ему ласковое, любящее слово. Все это мне часто хотелось сделать при его жизни, но я делала строгое лицо и говорила с ним, как с совершенно взрослым мужчиной, при этом поучая его, как надо правильно поступать. Я думала, что у нас еще много времени впереди.

И я еще успею дать сыну свою любовь, обласкать его. Сын принимал такие правила отношений и слушал меня. Знаю: сын понимал, что мама его очень любит и хочет как лучше. За последние годы Хуршед особенно повзрослел, моя душа радовалась тому, что он стал достойным человеком, мне хотелось чаще его хвалить, но я, опять же, боясь «переборщить», хвалила его скупно.

О Боже! Если бы на миг при жизни я могла себе представить, что я его потеряю!... Мы часто сильно огорчаемся из-за житейских неурядиц. Вспомните, что ваши дети живы, здоровы, что им нужна ваша любовь и понимание, и вы поймете, сколь малозначительно все остальное...

Сейчас из-за своего огромного горя я особенно ясно понимаю истинные человеческие ценности и обращаюсь ко всем, кто это прочитает: любите близких каждый миг своей жизни.

27 июня 2009 года трагически оборвалась жизнь моего единственного ребенка. Это самый черный день, который перечеркнул всю мою жизнь. Вот уже более трех лет, как нет Хуршеда. Он был хорошим, добрым парнем, но земная жизнь его оказалась очень короткой. Он как будто ушел и закрыл за собой дверь, а я осталась в комнате одна наедине с собой, со всеми невысказанными словами. Он любил жизнь, он любил нас и хотел счастья.

Хуршед похоронен на кладбище, где покоится моя мама, которой, слава богу, не пришлось узнать, при каких обстоятельствах скончался ее любимый внук. Я часто прихожу сюда и знаю, он здесь, он рядом и это дает мне силы жить дальше не ради себя, а ради его подрастающих детей. Трагедия случилась в субботу, и я каждую субботу, навещая его, говорю: «До скорой встречи, сынок, до встречи там, где нет боли и обид. Хуршед, встретимся в лучшем из миров, ты ушел туда раньше меня, тебе выпала доля встречать там нас всех – тех, кто тебя хоронил и тех, кто тебя убил. Очень надеюсь, что у тех, кто тебя убил, осталась на руках кровь, и они не смогут ее смыть». Отныне я не люблю субботу...

Хуршед за свою недолгую жизнь многое успел. Он оставил добрую память в сердцах многих людей. Подрастает сын Диер, точная копия Хуршеда, и дочь Динора, которые всегда могут гордиться своим отцом. Прикасаясь к предметам, к которым Хуршед имел даже косвенное отношение, перед глазами встает светлый образ сына – ре-

бенка, школьника, студента, отца Диера и Диноры – такого близкого и такого далекого.

После того, как я похоронила своего сына (похороны проходили на его малой родине), я в течение срока дней не могла вернуться к себе домой. Я сразу для себя решила, что войдя в свой дом, передо мной должен предстать дорогой мне образ. И по моей просьбе, до моего возвращения к себе, мои коллеги по работе заказали огромный портрет, от пола до потолка, улыбающегося Хуршеда. По всей квартире расставлены и развешаны его фотографии. Теперь он для меня живет вечно, и я его все время вижу. Я оставила себе его вещи, которые до сих пор пахнут им. Он живет не только в каждом уголке моей души, но и в каждом уголке моего дома. Переступая порог своего дома, я погружаюсь в бесконечные воспоминания о нем.

В исламе, как и других мировых религиях, принято посещать могилы. Каждый раз, приходя на кладбище, живой человек пытается осознать тот факт, что смерть неизбежна для каждого из нас. Хуршед, конечно же, очень хорошо понимал это и спокойно воспринимал временность своего бытия «во временном мире». Наверное, поэтому он был так безрассудно смел и пугающе справедлив в свои последние минуты жизни, когда столкнулся с вопиющим проявлением беспредела властей, не рядового беспредела, а правового беспредела организованной, преступной группы лиц, состоящих на государственной службе.

Я говорю, что как бы ни распорядился Всевышний, это НЕ НОРМАЛЬНО, когда дедушка хоронит своего внука, а мать – сына. Мне хочется кричать, что это НЕ НОРМАЛЬНО, когда убивают человека за неповиновение».

Хуршед Бобокалонов
Khurshed Bobokalonov

«Лес рубят – щепки летят»

История №2:

Èëüõî ì Èñî àí î â

Каждая история, о которой повествуется в этой книге, чем-то похожа на предыдущую и, вместе с тем, отличается от всех. История Ильхома Исманова отличительна тем, что, пройдя через все испытания и боль, он остался ЖИВ. И это уже вселяет надежду его жене и двум детям, дает силы идти дальше навстречу тому дню, когда они опять будут вместе.

А пока родным, как зловещий сон, вспоминается 3 ноября 2010 года, когда Ильхом был похищен неизвестными. Тот день перевернул всю их жизнь, перечеркнул все их планы и мечты. Похищение было спланированным и четким: прямо во дворе дома несколько людей в масках, угрожая оружием, надели Ильхому на голову мешок и посадили в машину.

Всю ночь Зарина, супруга Ильхома Исманова, не сомкнула глаз. Лишь на следующий день она узнала, что ее муж находится не в руках воображаемой страшной бандитской группы, а в здании Регионального отдела по борьбе с организованной преступностью города Худжанда.

Родственники смогли увидеться с Исмановым только 6 ноября... При встрече Ильхом не мог встать и даже пошевелиться, его ноги были перебиты. На свидании с женой он сидел на стуле в нижнем белье. Внимательная Зарина успела заметить, что на пальцах его рук были следы от ожогов током, а на шее виднелись несколько странных порезов. Но стоило ей склониться, чтобы тщательнее рассмотреть раны, как ее грубо выпроводили.

В ту ночь Зарина совсем не смогла заснуть. «Его пытали» - мучительно вертелось в голове, а она ничем не могла ему помочь. От осознания своего бессилия ей становилось еще страшнее.

12 ноября, на десятый день фактического задержания, Исманова привезли в худжандский городской суд для избрания меры пресечения, закованного в цепи, с капюшоном на голове. Он еле шел с перебитыми ногами, как настоящий мученик...

Семья Исмановых
Оилаи Исмоновҳо
Family of Ismanovs

Тогда состоялась первая встреча с адвокатом, на которой Ильхом показал свои руки со следами ожогов, рассказал, как во время дознания ему лили кипяток на голову. Адвокат сразу же стал ходатайствовать о проведении судмедэкспертизы, но суд отклонил ходатайство. На следующий день судья дал санкцию на арест Исманова и вынес частное определение, в котором указал на незаконные действия сотрудников РОБОП.

Дальше были долгие недели в местах предварительного задержания. У Ильхома началось воспаление легких и бронхиальная астма. Теперь Зарине, помимо передач с продовольствием, постоянно приходилось отправлять в СИЗО лекарства и медицинские препараты. Впрочем, родственники и по сей день передают для Ильхома все лекарства.

Зарина с содроганием в сердце вспоминает рассказ адвоката после первой встречи с Ильхомом, которая состоялась 19 февраля 2011 года. Свидание прошло наедине, и у Ильхома появилась возможность рассказать всё, через что ему пришлось пройти в РОБОП - как сотрудники пропускали через него ток низкой частоты, как он периодически терял сознание, как потом подключали его к розетке на 220 вольт... Боль была такая мучительная, что в один момент он, не выдержав дальнейших издевательств, выхватил электрический провод и ударил им себя в грудь. После того, как задержанный потерял сознание, милиционеры запаниковали и оттащили его в чулан, где облили холодной водой. Ему пригрозили распра-

вой, если он пожалуется на пытки. 19 апреля 2011 года во время свидания с женой, Ильхом сообщил, что сотрудник прокуратуры в здании национальной безопасности, угрожая применением пыток, заставил подписать заявление о том, что его не пытали.

А пытки, по словам Ильхома, были изощренными – его били дубинками по пяткам, тряпкой перевязывали голову и затягивали с двух сторон, да так, что от боли он терял сознание. И это продолжалось ежедневно...

Многочисленные жалобы на незаконное задержание, применение пыток и отсутствие доступа к адвокату, остались безрезультатными. Отдел внутренней безопасности МВД по Согдийской области и областная прокуратура отрапортовали, что доводы о применении пыток и якобы имеющем место недопущении адвоката к подзащитному не подтвердились. Привлечение к дисциплинарной ответственности за несвоевременное оформление протокола задержания – это единственное, чем отделались сотрудники РОБОП УВД по Согдийской области.

Из постановления о дисциплинарном производстве: «Исманов И. 3 ноября 2010 года со стороны старшего оперуполномоченного регионального отдела Управления по борьбе с организованной преступностью Управления внутренних дел Согдийской области, майора милиции Кадырова Голиба Нодировича был приведен в отдел и до 10 ноября 2010 года удерживался без соблюдения требований УПК РТ. При расследовании материалов... Кадыровым Г.Н. были допущены легкомыслие и необоснованное затягивание при проверке

Семейный уют
Муҳити оилави
Family comfort

имеющихся материалов, и своевременно не были приняты законные решения... Начальник этого же отдела Насимов К. во время проверки материалов не вел контроль за своими подчиненными для своевременного принятия законных решений, для устранения недостатков в работе Кадырова Г. необходимых мер не принимал. Таким образом, Насимов К. и Кодиров Г. за легкомысленное исполнение служебных обязанностей и необоснованное

затягивание во время проверки материалов в отношении Исманова И., заслуживают дисциплинарной ответственности».

Летом 2011 года начался суд по делу «53 истаравшанцев», на скамье подсудимых был также Ильхом. У него появилась последняя надежда обратить внимание суда на пытки, но его заявление осталось не услышанным. Его признали виновным в организации преступного сообщества и приговорили к 8 годам лишения свободы.

Адвокаты в поисках справедливости боролись до последнего. Осенью 2012 года состоялось рассмотрение дела в кассационной инстанции и заявление о пытках вместе с другими 42 заявлениями, которые проходили по уголовному делу, было направлено для проверки. Однако, несмотря на явные следы пыток и другие доказательства, Генеральной прокуратурой было отказано в возбуждении уголовного дела. Тем не менее, кассационная инстанция сократила срок отбывания наказания для Исманова до 6,5 лет. С учетом амнистии, ему осталось провести в заключении около 2 лет.

Зарина, супруга Исманова, часто смотрит в окно и очень надеется, что долгожданный день не за горами. Когда-то она также смотрела из окна своей квартиры во двор, ждала возвращения своего мужа из России, где он был на заработках. Она вспоминает, как дети радостно кричали «Папочка приехал!», как он раздавал им подарки и разные сладости.

«Эти мгновения счастья я вспоминаю постоянно, - делится Зарина. - Иногда мне кажется, что это уже никогда не повторится. То, что случилось с моим мужем, перевернуло жизнь не только мне. Это коснулось всех наших родных. Мама Ильхомджона сильно заболела, отец впал в глубокую депрессию, из которой не может выйти до сих пор. У меня у самой после увиденного и перенесенного часто болит сердце. Слава Аллаху, моя мама оказалась душевно сильным человеком и все свалившиеся на меня тяготы разделила со мной, поддерживала всем, чем могла».

Зарина уверена, что все обвинения, выдвинутые в отношении ее мужа, надуманные и не доказанные. «В том, в чем обвинили моего мужа, нет даже маленькой толики правды. Под ужасными пытками его заставили оговорить себя. Это как в русской пословице «Лес рубят - щепки летят». Вот одной из таких щепок и оказался мой муж Ильхом Исманов», - сказала женщина.

Зарина вспоминает, как в начале этих событий было очень страшно. Как она боялась отправить сына одного в школу, как раздавались странные телефонные звонки, как слышались непонятные порохи за дверями в подъезде, как поступали на электронную почту провокационные письма.

«Были обыски, допросы о том, в какой позе мой муж читает намаз, куда ходит, с кем общается. Давление оказывалось на всех, кто хоть как-то общался с моим мужем. Он ведь у нас очень общительный, жизнерадостный и справедливый. Старался не пройти мимо чужой беды и помогал всем, чем мог. Но когда с нами произошла эта беда, из-за боязни перед органами, с нами многие перестали общаться, а некоторые вообще уехали из города, зная методы допросов и общения в «отделах». Мой старший сын замкнулся в себе, перестал выходить гулять. Видя мои постоянно заплаканные глаза, понимал, что с папой случилось что-то ужасное. Но Аллах милосерден. Милость его безгранична, он дал Ильхомджону силы выдержать все пытки, остаться живым ради своих детей, ради своей семьи. Сейчас, когда кажется, что самое страшное позади, пугает то, что все страшное еще впереди. Мы постоянно ощущаем давление властей, при малейшем ЧП в городе к нашей семье проявляют усиленное внимание», - рассказала Зарина.

По ее словам, после того, что произошло с Ильхомом, их семья потеряла доверие к государству, которое называет себя демократическим и правовым.

«Мы прошли через наглую ложь судей, судмедэксперта. Когда мой муж был только подозреваемым, его привезли в суд на получение санкции, всего закованного в цепи по рукам и ногам, тем самым, они хотели скрыть следы пыток. Я видела это все собственными глазами. Эта картина будет вечно стоять у меня перед глазами. Чувство несправедливости, а самое главное, беззащитности от произвола некоторых государственных чиновников острой болью отдает-

С детьми
Бо фарзандон
With children

ся в наших сердцах», - продолжила женщина.

Теперь она живет от свидания к свиданию. И каждый раз, когда она собирает клетчатую сумку для передачи, сначала аккуратно проверяет, все ли лекарства купила. «Когда я еду на свидание в тюрьму, вижу своего мужа за решеткой в черной тюремной робе, у меня лишь одно желание - поскорее бы все это закончилось», - делится Зарина.

Она мечтает, что пройдут эти два года, и солнце вновь заиграет яркими лучиками в кудрях ее сыновей и где-нибудь уже в другой стране они опять весело закричат: «Папочка приехал!».

«Мы потеряли свою опору...»

История №3:

Ñàõ àðàëèè Ñàí í âî â

В марте 2011 года сообщение о смерти 37-летнего жителя Душанбе Сафарали Сангова взбудоражило всю страну. Независимые СМИ сообщили тогда, что Сангов скончался в Национальном медицинском центре «Караболо», через четыре дня после того, как был доставлен туда из ОВД-1 столичного района Сино в бессознательном состоянии и многочисленными телесными повреждениями.

Драматическую картину того дня помогли воссоздать рассказы родственников Сангова, которые стали свидетелями происшествия, больше похожего на эпизод из жуткого блокбастера. Был первый день весны, 1 марта, когда во двор дома ворвались несколько человек в штатском и начали избивать Сафарали. Они обыскали его, не предъявив ордера ни на обыск, ни на арест. Не найдя ничего, неизвестные, один из которых предъявил удостоверение сотрудника милиции, заковали мужчину, затолкали в машину и увезли.

Растерянные и напуганные родственники Сафарали, которым также досталось от так называемых стражей порядка, стояли в оцепенении. Невольными свидетелями случившегося стали также соседи и работники магазина, расположенного рядом с домом.

Ситуацию взяла в свои руки хрупкая Сарвиноз – жена Сафарали. Остановив такси, она велела ехать за умчавшейся на огромной скорости «семеркой». Припаркованную машину заметили у отдела милиции. Там женщина и отпустила такси.

В ОВД один из сотрудников заявил Сарвиноз, что ее мужа поймали с килограммом героина. Не веря в такую версию задержания, Сарвиноз нашла в себе силы и принесла мужу наспех сготовленный обед, зная, что после перенесенной недавно операции он нуждался в соблюдении режима питания. Она пыталась объяснить милиционерам, что Сафарали необходимо поесть, просила передать ему еду, но все ее попытки были тщетными. Через некоторое время ей сообщили, что Сафарали задержан за хулиганство и его скоро отпустят. Успокоившись немного, женщина вернулась домой, как вдруг ей позвонили знакомые и сообщили, что у Сафарали при допросе начались приступы эпилепсии, и его увезли в больницу.

Сарвиноз вместе с другими родственниками стремя голову поехала в Караболо и узнала от врачей, что ее муж находится в бессознательном состоянии в реанимации, подключенный к аппарату искусственного дыхания.

Краем уха она услышала разговор врачей о том, что Сафарали «весь в переломах и живого места на нем нет». Один из них поделился, что у нового пациента сломан тазобедренный сустав, позвоночник и нос, другой говорил, что он был доставлен с передозировкой наркотиков. Как выяснится позже, результаты анализа на наличие наркотических средств в крови оказались отрицательными.

Сарвиноз стояла у больничного окна и молилась, чтобы Всевышний помог ее Сафарали. Совсем рядом она услышала голоса людей, которые оживленно и с неким азартом обсуждали, как они наносили удары. Прислушавшись, она поняла, что речь шла об избиении Сафарали, а люди, смаковавшие эти подробности неподалеку от реанимационной палаты, были именно теми сотрудниками милиции, которые арестовали ее мужа...

На второй день Сафарали стало лучше, он стал открывать глаза, но, как оказалось, улучшение было недолгим. Едва Сарвиноз вздохнула с мыслью о том, что кризис миновал, как рано утром 5 марта медперсонал больницы сообщил ей прискорбную весть – Са-

Супружеская чета Санговых
Хамсарон Санговҳо
The Sangov couple

фарали умер. Родные поддерживали под руки Сарвиноз, она чувствовала, как земля уплывает у нее из-под ног, а в голове эхом отдавались слова врача: «Сафарали умер». Придя немного в себя, женщина захотела увидеть покойного, однако, находившиеся рядом сотрудники милиции перекрыли вход в палату интенсивной терапии. В это время тело Сангова через другой выход было тайком от родственников вывезено в морг для вскрытия. Позже его тело передали родственникам для погребения.

Что же могло произойти за те несколько часов, прошедшими между задержанием Сангова и его госпитализацией со множественными травмами в реанимацию? Его родственники уверены, что в отделении милиции он подвергся жестокому избиению и пыткам.

Противоположную версию выдвинули правоохранительные органы: Сангов якобы покончил жизнь самоубийством, бросившись с лестницы в здании ОВД и ударившись головой об стену. «Он смог вырваться и броситься со второго этажа, а после того, как его задержали и завели в кабинет, снова смог вырваться и удариться головой об стену, что и стало причиной смертельных увечий», - заявил в суде прокурор.

То есть официальные органы трактовали всё так, что Сангов был виновен в своей смерти, а вина сотрудников ОВД лишь в том, что недоглядели...

Прошли похороны и первые поминальные мероприятия, и 11 марта теперь уже вдова Сангова получила свидетельство, выданное Республиканским центром судебно-медицинской экспертизы Минздрава и датированное тем же днём. Эксперты назвали причиной смерти повреждение мозга. Заключение было сделано на основании судебно-медицинской экспертизы, проведённой в морге.

Вскоре прокуратура района Сино возбудила по факту смерти Сангова уголовное дело и предъявила обвинение в халатности двум сотрудникам ОВД Сино-1 – старшим оперуполномоченным отдела уголовного розыска Абдурахмону Якубову и Кодиру Хасанову. Бюро по правам человека и соблюдению законности, международная правозащитная организация **Amnesty International** и ряд других НПО призывали власти к тщательному расследованию данного факта, обеспечению независимого, беспристрастного и справедливого судебного разбирательства и наказанию виновных лиц. Одна-

ко фактически вышло так, что следователь всячески оттягивал решение какого-либо вопроса, не принимал ходатайств адвоката и потерпевшей стороны. Адвокат вынужден был потребовать передать уголовное дело для дальнейшего расследования в Генеральную прокуратуру РТ либо прокуратуру города Душанбе. В итоге дело было передано для дальнейшего расследования в прокуратуру столицы. Однако в июле 2012 года уголовное дело в отношении Якубова и Хасанова было прекращено по акту амнистии.

...Сарвиноз часто вспоминает 1993 год, когда она только закончила ПТУ и ходила на практику в самый престижный в столице торговый центр - ЦУМ. Сестра Сафарали решила познакомить их друг с другом. Это была судьба, говорит сейчас Сарвиноз. Она сразу же влюбилась в скромного и застенчивого Сафарали. Он также уже не мог представить своей жизни без Сарвиноз. Через несколько месяцев парень отправил сватов к родителям своей возлюбленной. Вскоре была свадьба, на которой гости желали молодоженам долгой и счастливой супружеской жизни...

В 1996 году у них родился сын Сунатулло. Сейчас он учится на первом курсе колледжа связи. Они мечтали о дочери, и вырастили с малых лет, как свою, племянницу Фирузу. «Где один, там и двое», - говорили супруги, даря им одинаковую родительскую ласку и заботу.

Сарвиноз рассказывает, что их семья была большой, и все заботы о том, как прокормить родных, ложились на плечи Сафарали. Родители были в преклонном возрасте и в семье практически никто, кроме него не работал. Жили не впроголодь, но были дни, когда приходилось потуже затягивать пояс.

Некоторое время Сафарали работал в жилтресте в Душанбе. Но не сложилось, и в 1998-м уехал на заработки в Россию. Там он работал, не покладая рук, не жалея себя и экономя на всем. Весь день был на стройке, а вечером торопился в пекарню месить тесто. Каждый месяц он аккуратно отправлял деньги домой, знал, что семья надеется только на него.

Со своим сыном
Бо писари худ
With the son

Умудрялся даже откладывать лишнюю копейку и при первой же возможности сразу приезжал к родным.

Однако такой нещадный режим работы и экономия на всем отразились на его здоровье. У Сафарали начались проблемы с желудком. В 2005-м он навсегда приехал в Таджикистан, лег на операцию, после которой врачи строго-настрого запретили ему выполнять тяжелую работу. Тем не менее, он все равно не мог сидеть, сложа руки, постоянно «крутился-вертелся»: то таксистом подрабатывал, то другой подработок находил.

Вместе с женой Сарвиноз более года проработал в магазине, ежедневно с 8 утра до 11 вечера, без выходных. Но магазин расформировали, и Сафарали вновь сел за баранку и стал работать таксистом.

В один из вечерних дней Сарвиноз посетила мысль – а что если открыть свой небольшой бизнес, и не зависеть больше ни от кого? Сафарали поддержал ее, одну комнату своего дома они переоборудовали в торговую лавку, в которой продавали всякую всячину и готовили любившиеся всем «хот-доги».

Дела пошли понемногу в гору, однако, буквально через год у новопеченных предпринимателей начались проблемы: то участковый просил «долю», то налоговые органы давили, то другие... Потом заболела и Сарвиноз. Сафарали пришлось сдать лавку в аренду. Открытие бизнеса занесло их в небольшие долги, и совсем бросить дело они не могли.

Сарвиноз с нежной улыбкой вспоминает: «Он всегда помогал всем, чем мог. Помогал бескорыстно, ничего не ожидая взамен. Никому не наносил вреда. Он был очень верен мне, всей семье: никуда после «шома» (вечерней молитвы) не выходил, а если даже и выходил, то предупреждал. Он предпочитал быть всегда в кругу семьи и проводить время вместе».

Наш разговор все-таки коснулся того дня, 1 марта 2011 года. «Это был обычный день, ничто не предвещало беды. Муж проснулся, позавтракал и вышел во двор. Выйдя за ним, я увидела, как он моет машину. Свою машину он называл «арусак» (невестушка). Когда я спросила его, зачем в такую рань и холод мыть машину, он ответил мне, что хочет помыть свою «арусак» и поменять ее на другую. Домыв машину, он сказал, что поедет на сделку, и попросил меня до его возвращения приготовить воду, чтобы искупаться и пойти на

день рождения своего племянника. Мы всегда поражались тому, что Сафарали всегда помнил дни рождения всех наших родных и близких, и никогда не забывал их поздравить. Приблизительно в 9 утра он выехал на своей машине. Как мне рассказала наша племянница Махина, чуть позже, после того, как Сафарали уехал, к ним домой пришел Кувватали - наш дальний родственник, который занимался тонировкой машин и спросил у Махины, где Сафарали. Она ответила ему, что тот уехал куда-то на своей машине. Тогда Кувватали попросил Махину никому не рассказывать о том, что он приходил к ним и спрашивал про Сафарали», - говорит Сарвиноз.

Тем временем, Сафарали обменял на базаре свою машину марки «Леганза» на «Опель». Но «Опель» был не в ходовом состоянии, и Сафарали позвонил своему племяннику и попросил приехать за ним и отбуксировать машину до автомеханика. Вместе с племянником они отбуксировали машину, после чего Сафарали почувствовал, что проголодался. Он пригласил племянника зайти к ним перекусить, но тот сослался на неотложные дела и ушел. Сафарали шел пешком, обдумывая свои дальнейшие планы, как вдруг из парка выбежал Кувватали и начал допекать его разговорами о том, что новую машину обязательно нужно затонировать. Сафарали отмахивался от него как от назойливой мухи и, подходя к дому, увидел соседей. По восточной традиции стал расспрашивать их о делах и здоровье. Воспользовавшись моментом, Кувватали отошел и, позвонив кому-то, сообщил: «Он здесь». Через несколько мгновений вдруг налетели несколько человек в штатском, скрутили Сафарали. Тот вырвался и вбежал во двор своего дома, неизвестные догнали его, начали избивать и увезли...

«Что было дальше, Вы уже знаете», - грустно сказала Сарвиноз, еле сдерживая слезы. Но, видимо, воспоминания еще настолько свежи, а боль утраты настолько невосполнима, что слезы всё же полились по ее щекам.

Я протянула ей бумажный платок и хотела прервать интервью, но женщина собралась с силами и продолжила: «Прошло уже два го-

Жизнь с невосполнимой утратой...
Зиндаги бо талафоти чуброннопазир...
Life with irretrievable loss...

да, но я до сих пор не могу прийти в себя, я до сих пор как будто потерянная... Мне очень плохо. Говорят, что время все лечит, что оно - самый хороший лекарь. Но почему-то по отношению ко мне оно безжалостно и никак не лечит мои раны. Что будет с моим сыном, что будет с нами? Нет теперь нашей опоры. Все тяжести жизни, свалившиеся на мои плечи после смерти мужа, ничтожны по сравнению с тем, что я потеряла – мою опору и половинку...».

** Когда готовилась книга историй, стало известно, что вдова Сангова добилась через суд выплаты денежной компенсации за моральный и материальный вред, нанесенный потерей единственного кормильца, от МВД Таджикистана. Суд обязал правоохранительное ведомство выплатить женщине 46,5 тыс. сомони (около 10 тыс. долларов).*

«Будто злой рок вмешался в его планы...»

История № 4:

Ààõõî ì èääèí Øî àèää

Душанбе, 17 октября 2011 года. В тот день трое милиционеров в штатском, в сопровождении участкового инспектора, схватили 28-летнего Бахромиддина Шодиева в подъезде его дома и увезли в отдел милиции столичного района Шохмансур. Через некоторое время милиционеры позвонили матери задержанного и потребовали принести им 800 сомони, которые она в тот день должна была внести в клинику за лечение своего сына. Бахромиддин уже долгое время страдал от наркозависимости и в то утро, пережив очередные мучения, уговорил маму отвезти его в наркологическую клинику. Об имеющихся деньгах он, по всей видимости, рассказал в отделе милиции. Сотрудники ОВД заявили матери Шодиева, что деньги ворованные, и должны в качестве вещдока находиться у них.

Женщина хотела только одного – чтобы ее сына отпустили, поэтому сразу же приехала и передала 800 сомони милиционерам. Она плохо разбиралась в правовых вопросах, поэтому не удосужилась потребовать составления соответствующего документа. Впрочем, след этих денег в дальнейшем затерялся, и женщина больше их не видела.

В течение трех дней Шодиев находился в здании ОВД, родственники к нему не допускались. 20 октября задержанный был доставлен в реанимационное отделение Национального медицинского центра «Караболо» в бессознательном состоянии. Требовалось согласие родителей Шо-

Бахромиддин Шодиев
Бахромиддин Шодиев
Bahromiddin Shodiev

диева на немедленное хирургическое вмешательство в связи с тяжелой черепно-мозговой травмой. Милиционеры были вынуждены сообщить матери Шодиева о том, что ее сын находится в больнице в критическом состоянии.

На второй день после операции Бахромиддин пришел в себя, и его перевели в общую палату под присмотр сотрудника милиции. Все эти дни мама не отходила от него, а Бахромиддин, словно чувствуя свои последние мгновения возле матери, ласково обнимал ее и тербил ухо, как любил делать в далеком детстве. Материнское сердце сжималось от какого-то страшного предчувствия, но она отгоняла от себя плохие мысли.

В эти дни они были практически всегда рядом, мать и сын. Бахромиддин, преодолевая слабость и боль, хотел многое сказать ей, а мама, переживая за его состояние здоровья, просила сына поменьше говорить и не напрягаться.

Но однажды он всё-таки рассказал матери, как его жестоко избili сотрудники милиции, заставляя взять на себя вину за преступления, которые он не совершал. Он рассказал, что его пытали электрическим током, при этом залепив рот скотчем, чтобы никто не слышал криков. Полусшепотом Бахромиддин сказал маме, что практически в бессознательном состоянии он всё же смог услышать, как сотрудники милиции говорили друг другу: «В случае чего скажем, что задержанный получил травмы в результате того, что выбросился со второго этажа здания ОВД».

Дежуривший возле него милиционер услышал их разговор и стал явно нервничать. Как только мать попрощалась с сыном и ушла из палаты, он, сняв ботинок, стал бить им Шодиева по губе.

На следующий день Бахромиддин рассказал об этом матери и умолял больше не приходить к нему в палату, так как его «снова будут бить». Спустя несколько дней парню стало хуже, и его перевели обратно в реанимацию. 30 октября он скончался, так и не придя в сознание.

Первыми об этом трагическом инциденте написали журналисты, которые потребовали от правоохранительных органов комментариев и тщательного расследования. МВД Таджикистана и в этом случае официально заявило, что Шодиев сам выпрыгнул со второго этажа здания ОВД после того, как его задержали и доставили в отдел. Род-

ственники Бахромиддина уверены, что от них скрывают всю правду, что молодой человек был жестоко избит и подвергнут пыткам в отделе милиции.

4 ноября 2011 года МВД Таджикистана отрапортовало, что трое сотрудников ОВД района Шохмансур уволены по итогам внутреннего расследования в связи со смертью задержанного Бахромиддина Шодиева. Также от занимаемой должности был освобожден заместитель начальника этого отдела милиции, а непосредственно начальник получил строгий выговор.

Мама Бахромиддина и его племянница
Модари Бахромиддин ва чияни ӯ
Bahromiddin's mother and niece

Уголовное дело по статье «Халатность» было возбуждено в отношении следователя ОВД Абдурахмона Додова, который, по сути, занимался лишь расследованием инкриминируемых Шодиеву преступлений, а также в отношении двух оперуполномоченных.

В те дни местные правозащитные организации проявили активность и требовали проведения честного расследования. В своем заявлении они отметили, что «это не первый случай, когда власти официально заявляют, что смерть задержанного наступила при попытке выброситься со второго этажа здания ОВД».

Правозащитные организации и журналисты были единственные, на кого в те дни надеялись родственники скончавшегося молодого человека. Бюро по правам человека и соблюдению законности предоставило безвозмездные услуги своего адвоката для потерпевшей стороны. Начался процесс неравной борьбы с властной машиной. Адвокат попытался добиться переквалификации действий подозреваемых со статьи «Халатность» на «Превышение должностных полномочий», однако, ходатайство не было удовлетворено.

17 февраля 2012 года начался суд, а через несколько дней судья по требованию адвоката потерпевшей стороны оправил дело на дополнительное расследование в прокуратуру. В ходе возобновленного следствия, в сентябре 2012 года, части материалов дела в отношении двух оперуполномоченных были прекращены «в связи с от-

сутствием состава преступления». Таким образом, в суд отправилось дело лишь в отношении следователя Додова, который был признан виновным в халатности, приведшей к смерти задержанного Бахромиддина Шодиева, и получил 2 года лишения свободы с отбыванием срока в колонии-поселении.

Адвокат потерпевшей стороны Гульчехра Холматова назвала приговор суда «необоснованным и незаконным». В интервью СМИ она скажет: «Изначально квалификация преступления в отношении подсудимого была неправильной. Кроме того, остались безнаказанными двое оперативников, в отношении которых принято постановление о прекращении дела из-за отсутствия в их деяниях состава преступления».

Бахромиддин с детства любил животных

Бахромиддин аз кудаклаш
ҳавонотро дӯст медошт

Bahromiddin loved animals
since his childhood

«Бахромиддин был моим первым ребенком, - вспоминает его мама Ниёзбиби Буриева. - С самого первого момента своего рождения, а это произошло 2 июля 1983 года, он был чудным малышом. Врачи так восхищались тем, какой же красивый мальчик появился на свет, что мне пришлось надеть ему на ручку специальные бусинки, отводящие слезы».

Она рассказала, что Бахромиддин рос ласковым мальчиком и очень привязанным к матери, любил, засыпая, тереть своей ладонью ее ухо, а просыпаясь, гладил ее щеки. Он любил и братьев меньших – дворовых собак и кошек. «Это тоже живые существа и они также чувствуют малейшую боль», - говорил маленький Бахромиддин, защищая их от сверстников-хулиганов.

Мальчик с малых лет любил отбивать ритмы музыки по всему, что попадалось под руку – книге, кухонной доске, подоконнику, да так, что до домочадцев доносилось приятное звучание. Отцу ничего не оставалось, как подарить Бахромиддину тавлак – национальный барабан, обитый овечьей кожей. «Радости сына, а тогда он учился в первом классе, не было предела, - вспоминает Ниёзбиби. – Всем казалось, что он вырастет настоящим тавлакистом».

Однако судьба распорядилась по-своему. Помимо Бахромиддина, в семье подрастали еще четверо детей. С каждым годом родителям становилось труднее сводить концы с концами, семейный бюджет трещал по швам. В 2001-м, едва юноше исполнилось восемнадцать лет, он с мамой поехал на заработки в Россию, где уже трудились тысячи таких же молодых соотечественников.

Потом пришлось вернуться домой, где его ждала безработица и отсутствие перспектив. Доверчивый, он попал под влияние сомнительной компании, пристрастился к наркотикам. Денег на новые дозы не было, и сам не понимая, как это случилось, Бахром совершил кражу. Получил срок, вышел по амнистии. Потом был очередной срок за кражу. Так коротко можно описать те лихорадочные годы в судьбе Бахромиддина. Но были и счастливые события - свадьба молодого человека, рождение первенца...

Большая и дружная семья
Оилаи калону тифоқ
Big and close-knit family

В октябре 2011-го Бахромиддин вымолил у своей матери дать ему последний шанс вернуться в нормальную жизнь, попросил заплатить за его лечение в наркологической клинике. Сейчас кажется, что будто злой рок вмешался в эти планы...

«Мне очень тяжело вспоминать те дни, когда моего сына не стало, - рассказывает его мама. - Да, он оступился в своей жизни, но это не должно было быть поводом для милиционеров «навешивать» на него разом 21 (!) факт кражи, таким образом, повышая раскрываемость за счет слабых и ранее осужденных. пытки - самый легкий путь для того, чтобы получить признания и закрыть дело. Бахромиддин стал жертвой такой системы».

«Он был счастлив, что у него
большая семья...»

История №5:

Èñì î èë Àà÷àäæî í î â

Гуляя по столице...
Сайру гашт дар пойпахт...
Walking in the capital...

Молодая женщина в национальном платке перебирает семейные фотографии: «Вот это мы на главной площади в столице, здесь мы с нашим первенцем, а это наши трое детей»...

Она останавливается, чтобы успокоиться от нахлынувших воспоминаний и слез. Сейчас в жизни Савринисо Гуловой всё по-другому. У нее отняли этот кусочек семейного счастья, и теперь она вдова. Ее муж, 32-летний Исмоил Бачаджонов, скончался в январе 2011 года в следственном изоляторе №1 в Душанбе в результате применения физического насилия.

Бачаджонов в 2009 году был осужден на 6,5 лет за незаконный оборот наркотиков и отбывал наказание в колонии усиленного режима. В 2011 году руководство колонии решило сменить осужденному Бачаджонову

режим для дальнейшего отбывания наказания с усиленного на тюремный с формулировкой «за систематическое нарушение режима».

На момент происшествия Бачаджонов поступил в следственный изолятор, откуда его должны были этапировать в тюрьму соответствующего режима. По показаниям сотрудников СИЗО, Бачаджонов выражал недовольство и претензии к определению суда об изменении режима отбывания наказания, и поэтому они его сильно избили, якобы в воспитательных целях.

Телесные повреждения оказались несовместимыми с жизнью, и мужчина скончался по дороге в медицинский центр.

Савринисо рассказала, что в тот день она с детьми сидела дома у экрана телевизора, как вдруг раздался телефонный звонок. Сотрудник колонии просил женщину срочно приехать в СИЗО, куда перевели Бачаджонова, и сказал, что ее супруг находится в тяжелом состоянии.

Трое детей И. Бачаджонова
Се фарзанди И. Бачачонов
The three children of I. Bachajonov

«Тогда он уже умер, но мне не сказали. Знали об этом все родственники, кроме меня. Старших детей я оставила дома, а с младшим на руках, ему в тот день исполнился годик, пришла в дом свекрови. Все золовки были там, все плакали. Я сказала, давайте возьмем такси и поедem в СИЗО, Исмоил тяжело болен. Одна из золовок подошла, обняла и, плача, сказала: «Держись, твой муж умер». Я потеряла сознание, мой ребенок выпал из рук. С помощью валерьянки меня привели в чувство. Я думала: «Как умер?? Я только накануне с ним разговаривала, он не жаловался ни на что», - вспоминает события тех тяжелых дней Савринисо.

Когда тело Исмоила привезли домой, она открыла саван, и ей стало плохо - сине-темные пятна по всему телу, руки, особенно левая, были распухшие до неузнаваемости, а нос поврежден. Люди, которые хоронили его, потом расскажут Савринисо, что во время похорон рана на голове все ещё кровоточила через саван...

По данному факту Генпрокуратура возбудила уголовное дело, в ходе расследования была установлена причастность нескольких должностных лиц к смерти осужденного.

В сентябре 2011 года состоялся суд над тремя сотрудниками СИЗО Минюста. Двое из них были признаны виновными в умышленном причинении тяжкого вреда здоровью, повлекшего по неосторожности смерть потерпевшего, и превышении должностных полномочий. Они были осуждены на 8 лет лишения свободы, однако, с применением амнистии срок был сокращен до 6 лет. Третьего подсудимого признали виновным в халатности и приговорили к 3 годам лишения свободы, но освободили от отбывания наказания в связи с применением акта амнистии.

...Савринисо, как и многие сельские девочки, окончила лишь шесть классов. Она никогда нигде не работала, поэтому ее с детьми содержал муж, который был сварщиком на крупном столичном рынке стройматериалов «Султони Кабир». Ежедневно после рабочего дня он возвращался домой с полными сумками продуктов...

После смерти мужа ей приходится экономить на всем, живя на одно пособие по утере кормильца на четырех человек, которое составляет 316 сомони, а это около 65 долларов.

И. Бачаджонов с сыном
И. Бачачонов бо писараш
I. Bachajonov with his son

«Что сейчас 316 сомони? В этом году еще дочка пойдет в школу. Я постоянно думаю, чем прокормить их, как одеть к школе, где взять деньги», - сетует женщина.

Выйти на работу она пока не может – дети ещё малы, самому маленькому исполнилось 3 года, а старшим 7 и 6 лет. «Мука, масло, овощи – вот на что, в основном, уходит пособие. Другие продукты не можем себе позволить», - говорит Савринисо.

Жить с каждым днем становилось труднее, и весной 2012 года Савринисо обратилась с иском в суд о компенсации материального и морального вреда в связи со смертью единственного кормильца.

В июне 2012 года в суде столичного района Сомони начались слушания по заявлению вдовы Исмоила Бачаджонова, которая потребовала выплаты компенсации с пени-тенциарного учреждения. Позже по пред-

ложению ответчика, Главного управления исполнения уголовного наказания Минюста РТ, было заключено мировое соглашение и в качестве компенсации ей было предоставлено всего 30 тысяч сомовни, или 6 тыс. долларов.

Женщина все же планирует, что через какое-то время сможет подрабатывать на дому, а для этого ей нужно обучиться конкретному ремеслу – парикмахерскому, кулинарному делу, либо шитью. Очень много подобных проектов для малоимущих женщин в международных организациях, и Савринисо надеется, что кто-нибудь откликнется с предложением обучить ее ремеслу, чтобы у нее был в дальнейшем стабильный доход.

«Мой муж был очень хорошим, - с теплотой вспоминает она. – Мы прожили вместе 8 лет, и ни разу он меня не обидел. На праздники дарил подарки – если даже было туго с деньгами, то все равно не оставлял без внимания, хоть «иринки» (популярные тапочки на выход у сельских женщин), да дарил».

«Помню, мы ждали своего первенца. Как он обрадовался, когда у меня начались родовые схватки. Отвез меня в больницу, а сам на радостях сообщил всей округе, что стал счастливым отцом! Но оказалось, что это были ложные схватки, и меня отпустили домой. На следующий день, когда я зашла в магазин за сахаром, продавщица удивленно на меня посмотрела и спросила: «Как? Ты разве не родила?». Только через два дня на свет появился наш сын Иброхим. Муж приехал в роддом забирать меня с цветами, тортом и шампанским», - рассказала женщина.

Потом на свет появились дочь Нозия и сын Исроил. Исмоил очень любил их, старался сделать так, чтобы они росли, ни в чем не нуждаясь. Он был счастлив, что у него большая семья, трое детей. Вечерами он заключал своих детей в объятия и говорил: «Какое счастье, что у меня есть вы!»

Савринисо пишет исковое заявление о выплате компенсации

Савринисо дар бораи пардохти чубронпули аризаи даъвоги менависад

Savriniso writes to demand compensation

Сейчас Савринисо приходится быть для детей и за маму, и за папу. Но младший сын нет-нет, да и спросит: «Где мой дада? Почему у других детей есть дада, а у меня нет? Пошли на базар, купим себе дада».

«Старшие потом ругают его, показывают фотографии Исмоила и говорят: «Вот твой отец», - говорит она.

Савринисо воспитывает в детях трудолюбие и любовь к знаниям. «Мой старший сын сейчас учится во втором классе. Он приходит со школы, берёт тетрадки и ручку, сажает рядом свою сестрёнку, которая в будущем году пойдёт в первый класс, и начинает её учить азбуке, письму, счёту. На улицу вообще не выходят, в то время как соседские мальчишки пропускают школу, бегают по дворам в поисках металлолома, который потом продают», - рассказала вдова Ба-чаджонова.

Её успокаивают слова старшего сына: «Не переживайте, мама, я вырасту, буду заботиться о Вас и своём братике с сестрёнкой. Всё у нас будет хорошо».

«Ему не суждено было пойти по стопам знаменитого деда...»

История №6:

Àèëüøî äáâê Ì óõî äî â

В марте 2009 года 46-летний Дильшодбек Муродов приговором суда был признан виновным в незаконном обороте наркотиков и осужден к шести годам лишения свободы.

Пошёл отсчёт долгим годам скудной тюремной жизни. Здесь всё было по строгому распорядку и своя жизнь. Тогда Дильшодбек осознал, что свобода - последнее в списке ценностей, когда свободен, и самое первое, когда её теряешь. И терпеливо ждал своей свободы. А преодолеть все тяготы заключения помогала его мама, которая простила всё своему единственному и любимому сыну.

Наступило 6 августа 2009 года, день рождения Дильшодбека. Он знал, что мама непременно должна приехать к нему на свидание, и ждал её с самого раннего утра. Во время встречи Дильшодбек находился в хорошем самочувствии, ни на что не жаловался и признался матери, что надеется, как воин-интернационалист, на возможность скорейшего освобождения.

Однако через три дня, 9 августа, мать Муродова известили о том, что её сын 8 августа скончался. Позже было предоставлено врачебное свидетельство, в котором указывалось, что причиной смерти Дильшодбека Муродова стала сердечная недостаточность.

Руководство пенитенциарного ведомства уведомило родственников о том, что обряд омовения и отпевания по национально-религиозным традициям уже проведён, в связи с чем, рекомендуется, не раскры-

вая саван, провести захоронение. С матери даже взяли устное обещание и только после этого выдали тело Дильшодбека.

Из письменного ответа руководства Главного управления исполнения уголовных наказаний Минюста за №5/1/3-Б-13 от 14.08.2009 года обстоятельства смерти осужденного Муродова объясняются следующим образом: «08.08.2009 года примерно в 13:00 часов осужденный Муродов Д.Г., войдя в туалетную комнату, потеряв равновесие, упал вперед. В результате, левой частью лица попал на бетонный пол, получив телесные повреждения. Придя в себя, он сказал пришедшим ему на помощь осужденным, что с ним все хорошо, и он самостоятельно может передвигаться. Однако, немного пройдя вперед, пошатнулся и упал спиной на бетонный пол туалетной комнаты, и в результате его голова и локтевые суставы рук получили телесные повреждения. После этого, его доставили в медицинский центр для оказания помощи. После оказания медиками первой помощи и принятия осужденным Муродовым Д.Г. лекарств, его состояние стабилизировалось. На прогулке осужденному Муродову Д.Г. стало плохо, и из его носа пошла кровь. Муродову сделали укол, в результате которого его кровяное давление повысилось. Его отправили в Центральную больницу УИУН МЮ РТ, где при его осмотре на левой ноге, левой руке и левой стороне лица были обнаружены царапины, которые были неопасны для жизни и здоровья осужденного. Были также осмотрены все части тела осужденного, и никаких повреждений или признаков тяжести вреда здоровью не обнаружено. Несмотря на усилия врачей, улучшить состояние здоровья осужденного Муродова Д.Г. не удалось, он умер».

Казалось, вся жизнь впереди
Г'уё тамоми умр дар пеш буд
Seem the whole life was ahead

Данная версия о причине смерти сына показалась странной для матери Дильшодбека, тем более, она противоречила свидетельству о смерти с диагнозом «сердечная недостаточность». Поэтому в морге она нарушила устное обещание, приоткрыла саван и обна-

ружила на теле сына многочисленные следы побоев. Сразу же женщина зафиксировала их на камеру мобильного телефона.

Мама Дильшодбека Муродова обратилась с жалобой к президенту страны с требованием возбуждения уголовного дела и привлечения виновных лиц к ответственности. В порядке реагирования жалоба была направлена в Генеральную прокуратуру РТ, где по данному факту было возбуждено уголовное дело по статье «Причинение тяжких телесных повреждений, повлекших смерть потерпевшего».

2 октября 2009 года была проведена эксгумация тела Муродова. Согласно заключению судебно-медицинской экспертизы, все конечности были в целости, только в затылочной части головы обнаружена трещина, образованная от действия твердого тупого предмета или падения с высоты человеческого роста. Постановлением следователя прокуратуры от 20 декабря 2009 года уголовное дело было прекращено за отсутствием события преступления.

Мать Муродова о принятом решении была уведомлена лишь в начале февраля 2010 года. Она обратилась с заявлением к генеральному прокурору с требованием отмены незаконного постановления следователя и продолжения расследования. Прокуратурой постановление следователя было отменено и направлено для дополнительного расследования в то же ведомство, которое приняло решение о прекращении уголовного дела, а именно в спецпрокуратуру, которая осуществляет надзор в местах лишения свободы. И без проведения каких-либо дополнительных следственных действий, уголовное дело было вновь прекращено с формулировкой «из-за отсутствия события преступления».

При повторном обжаловании незаконного прекращения уголовного дела было выражено недоверие спецпрокуратуре, и потерпевшая сторона потребовала передать дело в производство следователей Генеральной прокуратуры РТ. Жалоба была удовлетворена,

В семейном кругу
Дар ҳалқай оила
In the circle of family

следствие возобновилось.

По словам матери Муродова, следователь Генпрокуратуры РТ при встрече с ней сообщил, что её сын скончался не 8, а 7 августа.

В ходе дополнительного расследования по ходатайству адвоката были проведены повторные следственные действия, осмотр места происшествия, в результате чего версия получения тяжкого телесного повреждения от падения с высоты человеческого роста была исключена.

Следствием было установлено, что руководством пенитенциарного учреждения допущены ненадлежащий контроль и халатность при исполнении служебных обязанностей и попытка укрытия факта совершения особо тяжкого преступления в отношении осужденного, повлекшее его смерть на территории подведомственного учреждения, однако до сих пор каких-либо мер в отношении руководства исправительной колонии принято не было.

Одним из пунктов требований, заявленных адвокатом, является проведение расследования также в отношении врачебного персонала медицинского отдела учреждения, давших заведомо ложное освидетельствование наступления смерти осужденного Муродова Д., а также в отношении руководства ГУИУН Минюста РТ, допустивших случай смерти заключённого.

6 февраля 2012 года, по распоряжению Генерального прокурора РТ, уголовное дело затребовано для изучения и передачи следственно-оперативной группе по расследованию не раскрытых особо тяжких и тяжких преступлений Следственного управления Генеральной прокуратуры РТ. До сегодняшнего дня у адвоката и родственников Муродова нет никакой информации о ходе расследования...

Передо мной первый диктор таджикского телевидения Лубат Бурханова, мама Дильшодбека Муродова. Никогда не думала, что с телекумиром 80-х годов познакомлюсь при таких обстоятельствах, а интервью будет вовсе не о ней и её блестящем творческом пути, а об её единственном сыне, трагически скончавшемся в колонии...

Она пришла на встречу с тяжёлыми сумками, в которые аккуратно сложила все фотографии своего сына, многие из них были окаймлены в красивые бархатные рамы, принесла документы о том, что Дильшодбек был воином-интернационалистом.

В 1982 году его призвали на два года в армию. Попал в афганский Баграм, в разведку. Однажды в Панджшере рота контрразведки оказалась в засаде, из личного состава остались в живых только 23 человека, в том числе и Дильшодбек.

«А у разведчиков судьба порой коротка, как рукопашный бой» - почему-то пришли на память слова из песни. Я сосредоточилась на рассказе Лубат Бурхановой. «У соседей в нашем переулке по несколько сыновей, ни один из них

не служил, с нашего двора только мой единственный сын пошел в армию. И попал в Афганистан. Обидно, что с афганской войны живым приехал, а в мирное время скончался от рук тюремных надзирателей», - продолжила она сквозь слёзы. И добавила: «А ведь Дильшод мог быть сейчас генералом!».

Оказывается, в 1984 году, после отличной армейской службы в контрразведке, Дильшодбека пригласили пройти четырёхлетнюю учёбу в Высшей школе КГБ СССР в Москве. «К нам домой пришли люди, объяснили, что после учёбы Дильшод отправится работать за рубеж, обещали предоставить ему квартиру, а я отказала...», - делится воспоминаниями его мама, при этом, наверное, мысленно казня себя за то решение.

Она попыталась дать логическое объяснение своему решению: «Понимаете, когда я только окончила среднюю школу, я спросила совета у своего отца, известного советского разведчика Рахима Бурханова, куда мне поступить. И он тогда сказал: «Выбирай любую профессию, но знай, что я категорически против артиста, юриста, военного и дипломата». Эти слова стали своеобразным кредо в нашей семье».

Самого Рахима Бурханова в своё время в составе 45 детей забрал на учёбу в Германию его отец – первый посол Бухарской Народной Советской Республики в Германии Мирзо Абдулвохид Мунзим, где он в совершенстве овладел немецким языком. Рахим Бурханов стал

Фотографии сына всегда на видном месте
Аксҳои писараш ҳамеша дар ҷои намоён...
Photos of the son are always on display

«таджикским Штирлицем», ему удалось внедриться в штаб нацистской разведки и передавать русской агентуре сведения о планах вермахта. Бурханов дослужился до звания штурмбанфюрера СС и встретил победу в госпитале Карлсбада. Именно он задержал советского генерала-предателя Власова и доложил об этом лично Сталину. Бурханов получил многочисленные награды от советского правительства, а указом президента Таджикистана посмертно награждён орденом Спитамена I степени.

Увы, Дильшодбеку не суждено было пойти по стопам знаменитого деда. Ему даже так и не сказали об этом заманчивом предложении спецслужб. По наставлению матери Дильшодбек поступил в мединститут, стал врачом. «А сейчас я не могу без слёз проходить мимо мединститута. Вижу студентов в белых халатах и плачу...», - сокрушается женщина.

Она вспоминает, что её двум детям – сыну Дильшодбеку и дочери Гульзур повезло узнать, что такое счастливое детство. «Я тогда ездила в командировки по всему Союзу, оттуда привозила им лучшую одежду, красивые игрушки, вкусные конфеты. И росли они здоровыми, не знали, что такое поликлиники и больницы».

Поэтому её возмущает медицинский диагноз тюремного врача «сердечная недостаточность», так как она считает, что Дильшодбек был абсолютно здоровым мужчиной и если бы страдал сердечным недугом, его бы в Афганистан уж точно не взяли.

В начале 2013 года, отчаявшись добиться справедливости и наказания виновников, несчастная мать написала письмо Генеральному секретарю ООН Пан Ги Муну. «Я прикрепила к письму несколько фотографий моего сына, сделанные перед погребением, на которых видны следы побоев. Дала отдельный комментарий к каждой приложенной фотографии. Теперь жду ответа», - отметила она.

Сейчас без отца подрастают двое детей Дильшодбека – восьмилетняя дочь Джононхон и шестилетний сын Комронбек, которым еще трудно понять, что случилось с их отцом, и почему его нет рядом...

«Делай добро и бросай его в воду...»

История №7:

Ёñì î í áî é Âî áî ââ

19 февраля 2010 года. Толпа мужчин, несмотря на холодный день, стекалась на пятничное богослужение в главную мечеть Исфары. Сюда же торопился из дома 30-летний Исмонбой Бобоев, который неделю назад приехал из России проведать родителей. Он был набожным человеком и исправно совершал пятничный намаз везде – и в Москве, куда закинула его судьба, и в родной Исфаре.

Однако путь ему преградили двое сотрудников Регионального отдела по борьбе с организованной преступностью МВД Таджикистана, так называемого 6-го отдела, и заявили, что он подозревается в членстве в запрещенной в стране религиозно-экстремистской партии «Хизб-ут-Тахрир» и увезли с собой.

Исмонбой надеялся, что в отделе милиции сможет доказать, что он не причастен к запрещенному движению и еще успеет к своим друзьям, которые ждали его после намаза в чайхане. Там они планировали приготовить в честь приезда Исмонбоя настоящий согдийский плов и потолковать о жизни.

Однако прошел час, другой, а Исмонбоя всё не было. Встревоженные не на шутку друзья позвонили на его мобильный телефон. Никто не отвечал. Лишь на десятый звонок ответил незнакомец, представившийся Фирдавсом и, сказав, что Исмонбоя везут в Худжанд, в 6-й отдел, выключил телефон. Друзья побежали в родительский дом Исмонбоя. На дастархане в чайхане остывал так и не начатый ароматный плов...

По словам отца Исмонбоя, одно только упоминание о 6-м отделе вызывало у местных жителей страх. «С уст местных жителей не сходили истории о том, как сотрудники вылавливали вернувшихся с заработков молодых парней, избивали и требовали принести им на откуп определенную сумму – от 2 до 7 тысяч долларов. Схема работала надежно: никто не хотел сидеть срок по обвинению в экстремистской деятельности или терпеть чудовищные пытки и отдавали с таким трудом заработанные деньги», - рассказал он.

Джурабой-ако, узнав от друзей сына недобрую весть, поспешил в дом отца Фирдавса Шокирова, сотрудника РОБОП, который ответил с мобильного телефона Исмонбоя. Тот обещал позвонить Фирдавсу и помочь решить как-то вопрос, на том и разошлись. Вернувшись домой, Джурабой все равно не находил себе места. Через знакомых он раздобыл телефон начальника областного РОБОП. Позвонил, договорились встретиться на следующее утро и поговорить. На всякий случай Джурабой-ако подготовил 7,5 тысяч долларов.

Утром, подъехав к 6-му отделу, он увидел толпу людей. Были там и начальники правоохранительных и силовых структур области. Кто-то сказал, что Исмонбой умер...

Дома, при омовении тела сына, он заметил следы ожогов от тока на пальцах рук и огромные синяки на ногах...

Через 20 дней после похорон была проведена первая экспертиза, которая показала, что Бобоев умер от механической асфиксии вследствие западения языка. В конце апреля 2010 года отец добился проведения повторной экспертизы, результаты которой были более приближенными к правде: мужчина скончался от электрической травмы. То есть, иначе говоря, Исмонбоя действительно пытали током, а западение языка было следствием применения электрического тока.

Прокуратура Согдийской области 25 марта 2010 года возбудила уголовное дело по ч.1 ст.104 (Убийство), ч. 3 ст. 316 (Превышение должностных полномочий), ч. 4 ст. 247 (Мошенничество) и ч. 2 ст. 250 (Вымогательство) УК РТ в отношении сотрудников РОБОП МВД Манучехра Акбарова и Фирдавса Шокирова.

Однако 25 июня 2010 года уголовное дело было приостановлено в связи с «болезнью подозреваемых Акбарова и Шокирова». За этот период Шокиров уволился из органов внутренних дел по собствен-

ному желанию, а Акбаров продвинулся по должности и работал уже в должности заместителя начальника РОБОП МВД РТ по Согдийской области, а затем был назначен на одну из руководящих должностей в правоохранительных органах Хатлонской области. За период с июня 2010 года по август 2012 года никаких следственных действий не проводилось.

Лишь 20 августа 2012 года Генеральный прокурор РТ отменил постановление прокуратуры Согдийской области о приостановлении расследования в связи с его незаконностью. Это случилось благодаря активным действиям адвокатов потерпевшей стороны, которые в июле 2012 года обратились с индивидуальной жалобой в Комитет ООН по правам человека. Жалоба была зарегистрирована и государству-участнику была направлена просьба предоставить разъяснения по данному делу в течение шести месяцев. Таким образом, расследование по факту гибели И. Бобоева было возобновлено.

Это известие очень обнадежило родственников Исмонбоя и адвокатов. Однако в конце ноября 2012 года Джурабой Бобоев получил уведомление из прокуратуры Согдийской области о том, что уголовное дело вновь приостановлено в связи с болезнью обоих подозреваемых. При этом никто не сообщил, что за болезнь «скосила» на три года Акбарова и Шокирова, причем «больной» Акбаров продолжает работать на ответственной должности в Хатлоне...

Рана на сердце Джурабая Бобоева после смерти сына ещё не затянулась, да и навряд ли затянется когда-нибудь. Исмонбой был старшим ребёнком в семье, позже появились на свет две сестрёнки и двое братишек. Отец вспоминает, что Исмонбой рано повзрослел, был опорой для родителей с самого детства. Он всегда принимал верные решения, у него было какое-то предпринимательское чутьё и хватка. «Наша семья жила в достатке, но, тем не менее, я воспитал своих детей так, чтобы они знали цену куску хлеба, были самостоятельными и независимыми», - говорит Джурабой-ако.

В 2000 году Исмонбой впервые вместе со своим дядей поехал в Москву на заработки. Тогда ему было 20 лет. Сначала молодой человек работал грузчиком, потом перешёл на стройплощадку, а затем надел фартук продавца сухофруктами. Покорять российскую столицу было нелёгким делом, но фортуна будто улыбалась ему.

И. Бобоев с дочкой
И. Бобоев бо духтарчааш
I. Boboev with his daughter

Дела потихоньку продвигались, он мог себе позволить навещать родителей два-три раза в год, ездить с семьёй на отдых в тёплые края, делать крупные покупки. Исмонбой забрал с собой в Москву жену и двух маленьких дочерей. За 10 лет пребывания в Златоглавой простой исфаринский парень сделал себе, жене и детям российское гражданство.

«Вы знаете, он такие подарки дарил своим старшим дочкам. Сейчас я понимаю, что все они были со смыслом. Например, однажды подарил им женские золотые украшения, которые маленькие девоч-

ки не оденут. Сейчас они бережно хранят их, как память от отца. Золото же, оно не подвластно времени, не испортится», - говорит Джурабой-ако.

Когда Исмонбой уже твёрдо стоял на ногах, он перевёз в Москву и двух своих братишек. «Я всегда поражался тому, какой он шустрый, я бы, наверное, так не смог. Многие наши земляки выезжают на заработки в Россию, некоторые намного старше сына, но мало кто добился такого успеха, как Исмонбой», - продолжил рассказ отец.

Рассказывают, что отзывчивость Исмонбоя не знала границ. Он помогал своим землякам, оказавшимся на чужбине в тяжёлой ситуации. Многие из них приходили на поминальные мероприятия, рассказывали о его помощи, а родители впервые слышали об этих случаях. Как говорит его отец, Исмонбой всегда следовал поговорке «Делай добро и бросай его в воду».

«Нам его очень не хватает, он был особенный среди всех моих детей. Душа до сих пор страдает...И если в нашей стране правосудие продажное, я надеюсь, что Божий суд покарает убийц моего сына», - надеется Джурабой-ако.

«Он мог отдать душу за справедливость...»

История №8:

Õàì çàèè È êđî ì çî äà

В сентябре 2012 года практически все независимые СМИ Таджикистана сообщили о страшной смерти 27-летнего заключённого Хамзали Икромзода. Журналистские материалы сопровождались фотографиями покойного, на которых видны многочисленные раны, одна из которых чётко повторяет контуры электрического утюга. Многие мои коллеги признавались тогда, что у них кровь застыла в жилах от этих жутких снимков. Родные парня убеждены: Хамзали стал жертвой пыток и истязаний.

Его родители более чем уверены, что данное преступление совершили должностные лица душанбинской исправительной колонии №3/1 Минюста РТ, где парень отбывал наказание. Они рассказали журналистам, что сотрудники тюрьмы постоянно вымогали у осужденного и его родственников деньги, но в последний раз они не смогли выплатить им требуемую сумму из-за финансовых проблем. По словам родителей, 19 сентября между заключённым и сотрудниками колонии произошла стычка, а на следующий день им сообщили о смерти сына. Сразу же была проведена судебно-медицинская экспертиза, однако, родственники не были допущены к участию в патологоанато-

Хамза Икромзода
Ҳамза Икромзода
Hamza Ikromzoda

мическом вскрытии.

По официальной версии, Хамзали Икромзода был обнаружен повешенным на собственной рубашке. Сотрудники колонии сняли его с петли и стали оказывать медицинскую помощь, но было уже поздно. «В частности, по рекомендации врачей, заключённого обложили со всех сторон, в том числе в области подмышек, колен, головы, пластиковыми бутылками с горячей водой, отчего потом остались следы, напоминающие ожоги. Врачи боролись за его жизнь, таким образом, около получаса. Когда пропал пульс, медики попытались реанимировать его с помощью электрошока, который также оставил следы в области грудной клетки», - именно так объяснил появление ран на теле Икромзода заместитель начальника Главного управления исполнения уголовных наказаний Минюста РТ Бахром Абдулхаков.

Однако родственники не согласны с теми доводами, что ожоги на теле Хамзали появились в результате оказания первичной медицинской помощи, а раны в области груди – после подключения аппарата искусственного дыхания.

Со стороны адвоката потерпевшей стороны, услуги которого безвозмездно предоставлены Бюро по правам человека и соблюдению законности, было подано заявление в спецпрокуратуру, поданы жалобы в Генеральную прокуратуру, ГЖНБ и МВД с требованием провести тщательное, независимое, беспристрастное расследование и привлечь виновных к ответственности.

1 октября 2012 года возбуждено уголовное дело по факту смерти Хамзали Икромзода по статье «Халатность». Позднее были готовы результаты экспертизы, которые не подтвердили факта применения пыток. Эксперты констатировали наступление смерти осужденного в результате самоповешения.

3 октября адвокат встретила с одним из свидетелей смерти Хамзали, который отбывает наказание в той же колонии. По словам родственников, этот заключенный является одним из многочисленных свидетелей, который видел, как тюремные надзиратели, жестоко избив Хамзали из-за возникшего конфликта с сотрудниками колонии, закрыли его в штрафной изолятор, где продолжили истязать его. Однако адвокату не удалось получить какую-либо информацию от свидетеля, так как беседа проходила в присутствии со-

трудников колонии и сотрудников Главного управления исполнения уголовных наказаний. Просьба адвоката оставить её наедине со своим подзащитным была проигнорирована.

«Мы росли в большой семье, нас у родителей было 10 – шесть братьев и четыре сестры, - рассказывает Амирали, брат Хамзали Икромзода. – Родительский дом, в котором прошло наше детство и юность, находится в кишлаке Хирманак Гиссарского района. Многие из нас до сих пор живут со своими семьями в этом доме. И нам очень не хватает сейчас Хамзали. Он был самый душевный, открытый, искренний среди нас».

По словам Амирали, престарелые родители до сих пор не могут оправиться от такого удара и каждый вечер, когда вся семья собирается вместе, отец начинает расспрашивать своих сыновей, как продвигается расследование смерти Хамзали, есть ли какие-нибудь новости. И долго молчит, сдвинув брови, когда слышит, что до сих пор дело не сдвинулось с места.

Амирали рассказал, что его брат с самого детства всегда защищал несправедливо обиженных. В школе он мог постоять за бедного товарища, которого сверстники дразнили из-за ветхой одежды, когда повзрослел – вставал на защиту самых слабых и обездоленных. «Хамзали мог отдать душу за справедливость», - говорит мой собеседник.

По воспоминаниям родственников, Хамзали был трудолюбивым. «С самых малых лет мы помогали родителям ухаживать за яблоневым садом, а там у нас росло 80 деревьев, которые за бережное и заботливое отношение приносили в дар отборные и вкусные плоды. Работали на мельнице, наблюдая, как из зерна получается свежемолотая мука. Хамзали был незаменимым помощником в любой работе», - делится его брат.

Он не боялся тяжелого труда и в течение восьми лет проработал на рынке в России, потом привозил огромные баулы с товаром из Ки-

Вспоминая сына...
Писарашро ба ёд меорад...
Remembering their son...

Хамза с племянницей
 Ҳамза бо чиянаш
 Hamza with his niece

тая. Кстати, в России Хамзали встретил свою любовь – русскую девушку, которая родила ему сына Алишера. Сейчас мальчик живет вместе со своей мамой в Иркутске и учится во втором классе.

«Два года назад в жизнь Хамзали прокрадась черная полоса, его задержали за разбой, вымогательство и незаконное хранение охотничьего ружья и приговорили к 8,5 годам лишения свободы. Он звонил нам из тюрьмы, успокаивал, говорил, что осталось шесть лет, но он выдержит это испытание судьбы и выйдет на свободу», - продолжил Амиралли.

После похорон в родительский дом постучал русский парень Женя – друг Хамзали из России. «Как только он узнал, что Хамзали не стало, сразу же взял билет и прилетел сюда. Согласитесь, сейчас такое время, что даже родственники из других городов не всегда могут приехать на похороны или свадьбу, а здесь незнакомец из далекой Рос-

сии. Выслушав историю смерти Хамзали, Евгений много раз повторял, что не верит, что он мог покончить жизнь самоубийством», - говорит Амиралли.

По словам брата, раны были по всему телу Хамзали - сильнейшие ожоги в области ребер, спины, шеи, гематомы на спине и на ногах, повреждения головы. «Это не очень то и похоже на суицид. Но кому сейчас что докажешь, когда нигде нет справедливости, и всё измеряется деньгами?», - вопрошает Амиралли.

Amnesty International является глобальным движением, объединяющим более 3 миллионов сторонников, членов и активистов в более чем 150 странах, которые выступают за прекращение грубых нарушений прав человека. Мы стремимся к тому, чтобы каждый человек пользовался всеми правами, закрепленными во Всеобщей декларации прав человека и других международных стандартах прав человека.

Мы не зависим ни от каких правительств, политических идеологий, экономических интересов и религиозных воззрений и финансируемся, главным образом, за счет членских взносов и добровольных пожертвований.

Amnesty International
International Secretariat
Peter Benenson House
1 Easton Street
London WC1X 0DW
United Kingdom
amnesty.org

Идораи Ҳуқуқи Инсон ва Риояи Қонуният

«Чанд ҳаёти сӯзонидашуда, ҷонҳои рабудашуда»

Ҳашт ҳикояи воқеӣ дар бораи қурбониёни
зӯроварӣ ва шиканҷа, ҳашт ҳикоя аз чанд ҳаёти
сӯзонидашуда ва ҷонҳои рабудашуда

Душанбе – 2013

Ба созмони Афви Байналмилалӣ
(Amnesty International) барои кумаки молиявӣ
дар таҳияи нашрияи мазкур сипосгузорию худро
изҳор менамоем

Муаллиф: Наргис Ҳамробоева
Муҳаррир: Наргис Зокирова

Фикру мулоҳизаҳои дар нашрияи мазкур баёнгардида
нуқтаи назари созмони Афви Байналмилалӣ ва
ташкилоти ҷамъиятии «Идораи ҳуқуқи инсон ва риояи
қонуният»-ро ҳатман инъикос намекунад

Барои интишори ройгон
1000 адад

Мундарица:

Пешгуфтор

«Касе дигар маро «Модар...» гуфта фарёд намекунад»

Ҳикояи №1: **Хуршед Бобокалонов**

«Оташ ки ба беша афтад, тару хушк надонад»

Ҳикояи №2: **Илҳом Исмонов**

«Мо пушту паноҳи худро аз даст додем...»

Ҳикояи №3: **Сафарали Сангов**

«Мисле ки толеъи бад нақшаҳои ӯро барбод дод...»

Ҳикояи №4: **Баҳромиддин Шодиев**

«Ӯ хушбахт буд, ки оилаи калон дорад...»

Ҳикояи №5: **Исмоил Бачаҷонов**

«Дар тақдираш набудааст, ки ба бобои номдораи пайравӣ кунад...»

Ҳикояи №6: **Дилшодбек Муродов**

«Некӣ куну ба об парто!»

Ҳикояи №7: **Исмонбой Бобоев**

«Ӯ барои адолат ҷонаширо ҳам дарег надошт...»

Ҳикояи №8: **Ҳамзаали Икромзода**

Хонандаи гиромӣ,

Имрӯз мо ба Шумо китоберо пешниҳод мекунем, ки ба ҳикояҳои воқеӣ дар бораи қурбониёни шиканча асос ёфтааст. Дар ин саҳифҳо мо кӯшиш намудем аз зиндагии одамоне нақл кунем, ки ин шиканчаҳо барои онҳо, дар вучуди онҳо, дар хотираи онҳо, дар муборизаи онҳо барои адлу адолат ҳанӯз ҳам идома доранд. Инҳо ҳамсарон, фарзандон, волидони онҳоеанд, ки зарар дидаанд, ё, аз ин ҳам бадтараш, аз истибдоди баъзе кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, ки бояд моро ҳимоят кунанд, ҳалок шудаанд.

Ҳар яки мо чунин ҳикояҳоро шунидаем. Мо изҳори ҳамдари мекунем, ба ғазаб меоем, вале мо ҳеҷ гоҳ то ба охир дарду алам ва андӯҳи хешовандони қурбониёни шиканчаҳоро пурра дарк карда наметавонем. Тасвир намудани ғаму андӯҳи модаре, ки ҳангоми нақл кардан дар бораи писари худ дастонашро фишор медиҳад, дардро ҳис намекунад ва чизеро дар пеши рӯи худ намебинад, ғайриимкон аст... Бе реҳтани ашк нигоҳ кардан ба аксҳои кӯдакони гӯё аз «хунукназарии» касе ятиммонда номумкин аст... Бинобар ин, мо тасмим гирифтаем ин китобро «Чанд ҳаёти сӯзонидашуда, ҷонҳои рабудашуда» ном гузорем.

Ин як замоне, дар асрҳои миёна, шиканчаҳои даҳшатовар маъмул буданд. Вале, ҳоло охир, замони зулму шиканча нест-ку. Тоҷикистон, ки худро давлати ҳуқуқбунёд, демократӣ эълон намудааст, узви Паймони байналхалқӣ доир ба ҳуқуқи шахрвандӣ ва сиёсӣ ва Конвенсияи зидди шиканча ва дигар намудҳои ҷазо ва муносибати бераҳмона ё таҳқиркунандаи шаъну шараф мебошад, ки дар онҳо зикр шудааст, ки ҳаёт ҳуқуқи бунёдӣ мебошад. Дар Конститутсияи кишвари мо низ зикр шудааст, ки «ҳеҷ кас наметавонад таҳти шиканча, муносибати бераҳмона ва ғайриинсонӣ қарор дода шавад».

Вале, сарфи назар аз принципҳои эълоншуда, шиканчаҳо идома доранд, яъне, сарнавишти касе сиёҳ ва умри касе ҳазон карда мешавад. Ва чунин кирдор нобахшиданист. Зеро қурбониёни шиканчаҳо одамонанд. Бигзор ҳатто қонуншиканӣ карда бошанд

ҳам, вале инсонанд. Мо бояд саъю кӯшишҳои худро муттаҳид созем, то системаи фосидеро, ки дар он ҳукмҳои айбдоркунӣ танҳо ба он баёноти худи айбдоршавандагон асос меёбанд, ки тахти шиканҷаҳо ба даст оварда мешаванд, бишканем. Мо бояд тавре кунем, ки кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ истифодаи шиканҷаро амали поймолкунӣ аз ҳама дағалонаи ҳуқуқи инсон ҳисобанд, ки дар ҳеч гуна ҳолат он далелнок буда наметавонад. Мо мехоҳем, ки дар давлати мо низ шиканҷаҳоро, мисли дигар кишварҳои мутараққӣ, ҷиноят ба муқобили инсоният ҳисобанд.

Ва мо умедворем, ки китоби мазкур дар пешгирии ин амалияи фосид саҳми худро мегузорад.

«Касе дигар маро «Модар...» гуфта фарёд намекунад»

Ҳикояи №1:

Ōóðø ää Äî áî êàëî î î â

Ҳикояи Хуршед Бобокалонови 33-сола, духтури онкологии ҷавон, бомаҳорат, умедбахш аз дигар чунин ҳодисаҳое, ки ҳангоми дастгир кардан ё дар ҳабс рӯй додаанд, каме фарқ мекунад. Марги ӯ басо беҳӯда ва фоҷиабор буд...

Яке аз рӯзҳои шанбеи фасли тобистон, рӯзи 27 июни соли 2009 буд. Тамоми кишвар ҷашни навбатии Рӯзи ваҳдати миллиро таҷлил менамуд. Маркази пойтахт таҳти посбонии пурзӯри кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ қарор дошт, бисёр ҷойҳои шаҳр ихота ва таҳти посбонӣ гирифта шуда буданд, зеро бегоҳӣ дар марказ консерти идона бахшида ба ҷашни 15-солагии Ваҳдати милли баргузор мешуд.

Хуршед, ҷавони зебои қавиҷусса, баъди машқ дар даст борхалтаи (сумкаи) варзишӣ аз варзишгоҳ баромад. Ӯ ба қисми мошингарди хиёбони марказии шаҳр равона шуд, то ки таксӣ боздошт карда, ба хона равад. Касе аз кормандони милитсия дағалона ӯро ҷеғ зад, Хуршед чунин муносибатро нисбати шаъну эътибори худ раво надониста, ҷавоб надод. Бинобар ин, вақте ки кормандони милитсия наздиктар омада, бо ҳамин гуна дағали талаб карданд, ки ӯ борхалтаашро кушояд, Хуршед итоат накард. Баъди чанд муддат ҷавонро аллакай ба мошини милитсия тела карда дароварданд, тавре ки баътар меғӯянд – «барои муқобилият нишон додан ба кормандони милитсия ва бо мақсади гузаронидани таҳқисқи (экспертиза) наркологӣ барои муайян кардани ҳолати мастӣ аз машрубот». Дар айни ҳол шохидон нақл мекунанд, ки

зӯри муҳофизони тартибот ба ҷавони паҳлавонҷусса нарасид ва уро калтаккӯб ва мушкӯбӣ карданд. Вақте ки баъди чанд дақиқа мошин ба ҳавлии шӯъбаи милитсия ворид шуд, Хуршед аллакай мурда буд.

Аз хулосаи экспертизаи (ташхиси) тиббии судӣ: «Ҳалокати Бобокалонов Х. бар асари асфиксияи механикӣ дар натиҷаи баста шудани роҳҳои нафас аз моеъи қай фаро расидааст, дар ин бора мавҷудияти моеъи қай дар роҳҳои нафас, эмфиземаи шадиди шуш ва дил (доғи Тардие), якбора аз хун пур шудани узвҳои дарунӣ, камхунӣ испурч, доғҳои зиёди ҷасад шаҳодат медиҳанд. Ҳамчунин экспертиза ҷароҳатҳои зерини ҷисмониро ошкор намуд: ҷойҳои харошидагӣ дар қисмати ҳар ду зону ва бандҳои зону, қисмати пушти панҷаи дасти рост, қисмати пешонӣ аз тарафи чап, қисмати хобаки сар аз тарафи рост. Хислати ҷароҳатҳои рӯи ҷойҳои харошидагӣ намнок буда, асос медиҳад чунин шуморида шавад, ки онҳо бар асари амали предметҳои кунд андаке пеш аз марг ба вучуд омадаанд».

Пас аз якчанд рӯз, 6 июль, прокуратураи ноҳияи И. Сомонӣ аз рӯи моддаи «Аз беэҳтиётӣ ба марг расондан», ки дар намуди маҳрум кардан аз озодӣ ба мӯҳлати аз ду то панҷ сол ҷазо пешбинӣ менамояд, парвандаи ҷиноятӣ оғоз намуд. Гуё, адолат бояд тантана мекард, ва шахсоне, ки ҷиноят содир карда буданд, қатъиян тибқи қонун ҷавоб мегӯянд. Вале баъди ду моҳ, 5 сентябр, бо қарори муфаттиш парвандаи ҷиноятӣ қатъ карда шуд. Баъдан ба туфайли истодагарию модари Хуршед ва адвокати онҳо, моҳи октябри ҳамон сол парванда барқарор карда шуд, аммо, пас аз як моҳ муфаттиш қарор намуд тафтишотро «бинобар муқаррар карда нашудани шахсоне, ки ба марги Бобокалонов Х. шарик мебошанд» қатъ кунад.

Баъд аз ин арзу шикоятҳои сершуморе ба Прокуратураи генералӣ ворид гардиданд, ва ниҳоят, моҳи ноябри соли 2011 тафтиши парвандаи ҷиноятӣ аз рӯи ҳамон модда дубора оғоз карда шуд.

Тибқи суханони адвокати тарафи ҷабрида Гулҷеҳра Холматова, баъди дуҷумм сол дар доираи тафтишоти барқароргардида аз ҷониби коршиносони мустақил экспертизаи гистологӣ ва экспертизаи тиббии судии комиссияи гузаронида шуд. Дар ҷараёни гузаронидани ин экспертизаҳо (ташхисҳо) ихтилофот бо он натиҷаҳои экспертизае, ки дар аввал ба даст оварда шуда

буданд, ошкор карда шуданд. Ҳамчунин маълум гардид, ки натиҷаҳои таҷзияи (ташхиси) хуни Бобокалонов Х. нобуд карда шудаанд, дар бойгонӣ (архив) қайдҳо нигоҳ дошта нашудаанд, дар натиҷаи ин муайян кардани он, ки изҳои хун дар либосҳои Хуршед, ки дар лаҳзаи марг дар тани ӯ буданд, ба кӣ тааллуқ доранд, ғайриимкон аст.

Ҳамаи нуктаҳои зикргардида ба он асос шуданд тахмин карда шавад, ки хулосаи экспертизаи тиббии судии аввала нодурст аст, ва тафтишоти ба ин далелҳо асосёфта ба роҳи ғалат рафтааст, натиҷаҳои он қалбакӣ (сохтакорӣ) карда шудаанд ва версияи асосии хулосаи аввала оид ба он, ки Хуршед дар натиҷаи асфиксия бо моеъи қай ҳалок шудааст, ба ҳақиқат мутобиқат намекунад.

Аз хулосаҳои комиссияи эксперти: «... Сабаби бевоситаи марги Бобокалонов Х. ҳалалдоршавии марговари тапиши дил шудааст... Ба аритмияи марговар маҷмӯи омилҳои зерин боис шудаанд: фаъолияти ҷисмонии шадид; шиддати ногаҳонии психологию рӯҳӣ – стресс; дар муддати 5-6 дақиқа дар фазои маҳдуди қисман сарбаста қарор доштан (қисмати мошини посбонии милитсия барои интиқоли дастгиршудагон, ки аслан ба он ҳаво намеदारояд)».

Моҳи июни соли 2012, пас аз се соли баъди марги Хуршед, озмоиши тафтишотӣ гузаронида шуд. Тақрибан ҳодисаи ғоҷиавии ҳамон беғоҳӣ рӯйдода барқарор карда шуд – ҳамон мошини милитсия омад, дар атроф он ҷавононе буданд, ки ҳамон вақт ҳамроҳи Хуршед буданд.

Умед ба он буд, ки Прокуратураи генералии Тоҷикистон хулосаҳои экспертизаи нав гузаронидашударо ҳолисона баҳо медиҳад, бори дигар ҳамаи ҳолатҳои парвандаи ҷиноятиро баррасӣ менамояд, ва, ба ҳар ҳол, тафтишоти беғаразонаи марги ғоҷиавии Хуршед Бобокалоновро мегузаронад, ниҳоят, сабабҳои воқеии ҳалокати уро маълум мекунад ва гунаҳгоронро ошкор менамояд.

Вале, афсус... Гунаҳгори марги Хуршед ҳамин тавр муқаррар карда нашуданд. Ҳеҷ кас барои зӯрварӣ ва истибдоди милитсия ҷазо дода нашуд. Аммо, модари тасаллинопазир дар ҳар сурат, пас аз чанд соли баъди ғоҷиавор канда шудани риштаи ҳаёти писари ягонааш, ҳанӯз ҳам ба барқароркунии парванда ва баррасии ҳолисонаи он умеди худро аз даст надодааст.

Саодат Қулиева, модари Хуршед Бобокалонов, остонаҳои Прокуратураи генералиро дар ҷустуҷӯи адолат ва ҷазои қонунӣ барои онҳое, ки тавре ӯ мегӯяд, «ҷаллодон дар либоси хизматӣ» хурда кардааст. Дар яке аз аризаҳои навбатии худ моҳи апрели соли 2011 ӯ менависад: «... Ягон мурочиати ман, бо илтимоси баррасии нақши ҷинояткоронаи кормандони Вазорати корҳои дохилӣ дар марги писари ман, воқеъбинона (беғаразона) баррасӣ карда нашуд. Аз рӯзи фочеа як солу даҳ моҳ гузашт, вале ягон мансабдор дар содир кардани ҷиноят ё ақаллан қасдан вайрон кардани ӯҳдадорихои хизматиҳои худ гунаҳгор карда нашудааст. Дар асл, тафтишот вақти зиёдро танҳо ба он сарф кард, ки ҳарчи зудтар бидуни ягон оқибат барои ҷаллодон аз Вазорати корҳои дохилӣ таҳқиқоти худро ба анҷом расонад. Ҳама бо ҷавобҳои қолабӣ халос шуданд, прокуратураи ноҳиявӣ дар ҳолати беамалии ҷиноятӣ қарор дошт, ва ба тафтишот монеъ мешуд. Баёноти бардурӯғи шохидон ҳамчун асли воқеа пешниҳод карда шуданд. Барои пӯшонидани далелҳои аслий ва ҳолатҳои воқеии марги писари ман чораҳо андешида шуданд.

Ба назари ман, ба прокуратура, ки бояд бо беқонунӣ мубориза барад, лозим аст ҷиноятро, ки кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ содир кардаанд, пинҳон накунад, балки ба онҳо мувофиқи қонун ҷазои қатъӣ диҳад. Қотилони писари ман бошад, таҳти ҳимояти қонун ва мақоми баланд, ҷиноятҳои даҳшатноктарин содир мекунанд – одамони бегуноҳро лату кӯб мекунанд ва мекушанд, боварии моро ба адолат, ба ҳимояи қонун, ба он, ки мо дар давлати қонунӣ (ҳуқуқбунёд), на дар олами ваҳш, ки дар он барои зинда мондан мубориза бояд бурд, зиндагӣ мекунем, нобуд мекунанд».

Моҳи январи соли 2013 ман бо Саодат Қулиева вохӯрӣ намудам. Дар чашмони ӯ – андӯҳи тасвирнопазир, афсурдагӣ ва ашк. Ва ба хотир мақоле меояд: «Марде, ки занашро аз даст додааст – бевамард. Зане, ки шавҳарашро аз даст додааст – бевазан. Вале барои тавсифи падар ё модаре, ки фарзандашро аз даст додааст, ҳанӯз ном вучуд надорад, зеро барои тасвир кардани ин дард сухан очиз аст»...

Ҳоло ӯ дар олами дигар, аллакай дар олами ғайривоқеии хотирот аз писари худ зиндагӣ мекунад. Оре, барои ӯ танҳо онҳо боқӣ мондаанд, хотироте, ки барояш дарднок мебошанд, хотироте, ки ба ӯ қувват мебахшанд минбаъд зиндагӣ кунад ва таслим нашавад.

Саодат хушу хаёли худро ба як чо монда, ба нақл кардан дар бораи писари худ оғоз намуд. «Соли 1976 барои ман бо он хотирмон аст, ки писарам, Хуршед таваллуд шуд. Баробари ба дунё омаданаш, ӯ ҳамаи мо падару модар ва хешовандони наздики худро хеле хушнуд кард. Ӯ кӯдаки ғавқуллода базеб буд, дар ихотаи меҳру муҳаббат ва ғамхорӣ қарор дошт, писарбачаи хеле зирак буд. Аллакай дар синни панҷсолагӣ Хуршед метавонист озодона шеърҳои Корней Чуковский, Агния Барто ва дигар адибони бачагонро хонад ва аз аввал то ба охир аз ёд гӯяд. Ин ҳоло дар замони ҳозира касеро бо «пешрафтагии» кӯдакони синни томактабӣ дар ҳайрат намегузорӣ. Вале дар он солҳо ин гуна ҳодисаҳо чандон зиёд набуданд. Баъдтар низ Хуршед истеъдоди барҷастаи худро нишон дод. Дар синфҳои ибтидоӣ ӯ аълохон буд. То ба ҳол ман медали қоғазии Хуршедро, ки ӯ онро тибқи натиҷаи пурсиши – кӣ дар синф аз ҳама донотар аст, гирифта буд, бо худ нигоҳ медорам. Тамоми синф якдилона овоз доданд, ки аз ҳама доно – Хуршед. Аз синни хурдсолӣ Хуршед ба маҳфили шоҳмот мерафт ва дар шоҳмот метавонист бобояшро мағлуб кунад, ба тениси рӯимизӣ машғул буд, дар мусобиқаҳои сафарӣ иштирок мекард, футболбозӣ мекард.

Хуршед мактабро бо баҳои хуб хатм кард. Ба институти тиббӣ дохил шуд, духтури дипломдор шуд. Ӯ касби худро дӯст медошт. Мо метавонистем соатҳо муҳокима кунем, ки рӯзи навбатӣ дар чойи кор чӣ хел гузашт. Ӯ барои беморони худ хеле ғам меҳурд ва метавонист шаби дароз батафсил дар бораи онҳо нақл карда, тамоми раванди табобатро таҳлил намояд. Ӯ ҳамеша ҳама чизро ба ман нақл мекард. Ман фикр мекунам, ки мову ӯ дӯстони самимӣ будем. Ман иншоӣ мактабии уро дар мавзӯи «Дӯсти ман», ки ӯ дар он маро – модари худро дӯсти аз ҳама беҳтарин меномад ва ҳар як сухан дар он барои ман хеле пурарзиш мебошад, то имрӯз нигоҳ медорам.

Самимӣ нахоҳад буд, агар гӯям, ки дар ҳаёти мо ҳама чиз софу беғубор буд, писари ман кӯдаки ғаришта набуд. Албатта, ҳолатҳои буданд, ки ӯ бо рафтори беандешамандонаи худ маро саҳт кулфат медод, ҳолатҳои буданд, ки рафтори ӯ ҳамаи мо, хешовандони наздикро саҳт ранҷур мекард. Вале мо дар ҳар сурат уро дӯст медоштем. Ҳоло дар хотираи ман танҳо он рафторҳои ӯ боқӣ мондаанд, ки метавонистанд маро хушнуд созанд. Ман метавонам мисолҳои зиёде орам, ки чӣ тавр Хуршед нисбати ман ва одамони наздики худ ғамхорӣ зоҳир мекард. Ӯ маро аз корҳои вазини

ҷисмонӣ ҳифз мекард: хоҳ рӯбучини кватира бошад, ё хоҳ ба бозор барои озӯқаворӣ рафтани бошад. Агар худро нағз ҳис намекардам, ӯ бо сӯзандорӯ ва доруҳо шитобон давида ба наздам меомад.

Ин қадар тасхиркунанда ӯ маро бо рӯзи таваллудам табрик мекард. Сол аз сол, пагоҳии барвақт, аз ҳама аввал шуда, ӯ ба ман ҳамон қадар гули садбарг меовард, ки ҳамонсола шуда будам. Ва 55 гули садбарги барои ман овардаи ӯ охири буданд...

Ӯ тасаввур карда наметавонист, ки рӯзҳои истироҳат хабар нагирифтани бобои дӯстдоштааш, ки дар канори шаҳр зиндагӣ мекунад, мумкин бошад. Ҳамаи ин изҳори ғамхорӣ барои ман беандоза азизанд.

Ман ҳеҷ гоҳ худро барои он намебахшам, ки қалби ман мусибати бо фарзанди ман дар фосилаи панҷ дақиқа роҳ аз хонаи ман рӯйдодаро ҳис накард. Ман худро барои он маломат мекунам, ки фарзандамро тавре тарбия кардам, ки боғуруру сарбаланд бошад, дар сурати бегуноҳ набудан, дар пеши касе сар ҳам накунад. Шахсеро танҳо барои мансабаш эҳтиром кардан ба ӯ бегона буд, ва ӯ барои сар ҳам накардани ҳаёти худро қурбон кард.

Бо вучуди Хуршедро дӯст доштанам, эҳтимол, ман нисбати ӯ аз ҳад зиёд сахтгир будам, то ки дар ӯ сифатҳои марди тарбият кунам. Ман ҳамеша мехостам ӯро аз чизе эмин дорам. Байни мо ҳамин тавр буд, ки ӯ ҳамеша маро огоҳ мекард, ки ба кучо меравад, чӣ вақт бармегардад, ҳатто вақте ки ба амалиёти ҷарроҳӣ мебаромад, маро хабардор мекард, ки ҷарроҳӣ ин қадар вақтро мегирад.

Ман ҳамаи ҳодисаҳои бо Хуршед алоқаманд бударо андаке бесару нӯг тасвир карда истодаам, вале фикр мекунам, ки ҳолати маро мефаҳмед. Ба модар дар бораи писари худ дар замони гузашта сухан гуфтан мушкил аст. Писари дорои истеъдоди нодир, дар рӯҳияи анъанаҳои ҳақиқатан хонаводагӣ тарбиятёфта, дӯстдори ватани худ, оиладори ҳалиму меҳрубонро ба воя расонию, дар натиҷаи беқонунии дар кишвар ҳукмрон, фасод будани сохторҳои ҳокимият ӯро аз даст диҳӣ – магар бо ин муросо кардан мумкин аст?

Зиндагӣ мекунаму дар бораи он фикр мекунам, ки офтоб мебарояду ғуруб мекунад, барф ба борон иваз мешавад, одамони дар атроф саросема ва дар давуғечанд, кӯдакони ханда мекунанд. Ҳамааш мисли муқаррарӣ ... Ҳеҷ чиз гӯё дар ин дунё тағйир

наёфтааст, вале Хуршеди ман дар он нест. Нест, ва дигар ҳеч гоҳ нахоҳад буд. Намеояд, маро ба оғӯш намегирад, дигар ҳеч гоҳ «Оча..» гуфта фарёд намекунад. Ман бошам, очаи бадбахти ӯ, зиндаам ва ҳатто девона ҳам нашудаам, аммо танҳо ҳаёт дигар барои ман ҳеч гуна маъние надорад. Хонаи ман, ки ӯ зуд-зуд ба он меомад, ва он барои ӯ қароргоҳи оромиш аз ҳама гуна проблемаҳои зиндагӣ буд, дигар гӯё вучуд надорад. Ман оҳишта-оҳишта аз ғаму андӯҳ барои ӯ мемирам, аз ин ҳам бештар барои он мемирам, ки худам танҳо сўгворӣ мекунам.

Акнун, баъди марги фоҷиавии писарам, ман аллакай дигар ҳеч гоҳ наметавонам ўро ба оғӯш бигирам, сарашро сила кунам, ба ӯ суханони навозишу меҳрубонӣ бигўям. Ҳамаи инро ман дар вақти зинда будани ӯ қардан меҳостам, вале худро қиддӣ мегирифтаму, бо ӯ ҳамчун бо марди комилан болиғ гап мезадам, ба ӯ одоби рафтори дурустро меомўхтам. Ман фикр мекардам, ки мо дар пеш вақти зиёд дорем. Ва ман боз фўрсат меёбам, ки ба писарам меҳру муҳаббати худро нишон дода, ўро новозиш кунам. Писарам чунин қоидаҳои муносибатро қабул намуда, ба гапи ман гўш мекард. Медонам, писарам мефаҳмид, ки модар ўро хеле дўст медорад ва мехоҳад, ки ҳамааш ҳарчи хубтар бошад. Солҳои охир Хуршед хусусан бузургтар шуд, дилам меболид, ки ӯ инсонии шоиста шудааст, меҳостам ўро таъриф кунам, вале ман, ҳанўз ҳам, аз бими он, ки «аз ҳад нагузаронам», ўро чандон таърифи зиёд намекардам.

О Худоё! Агар лаҳзае ҳангоми дар ҳаёт буданаш тасаввур карда метавонистам, ки ман ўро аз даст медиҳам!... Мо аксар вақтҳо аз нобасомониҳои зиндагӣ саҳт андӯҳгин мешавем. Лаҳзае андеша намоед, ки фарзандони шумо зиндаву солиманд, ба онҳо меҳру муҳаббат ва фаҳмиши шумо лозим аст, ва шумо дарк мекунед, ки ҳамаи чизҳои боқимонда чандон аҳамият надоранд...

Ҳоло бинобар ғаму андӯҳи бузург ман арзишҳои инсониро басо равшану возеҳтар дарк мекунам ва ба ҳамаи онҳое, ки ин сатрҳоро мехонанд, мурочиат менамоям: наздикони худро ҳар лаҳзаи ҳаёти худ дўст доред.

27 юни соли 2009 риштаи ҳаёти фарзанди ягонаи ман ба таври фоҷиавӣ қанда шуд. Ин сиёҳтарин рўзе буд, ки тамоми ҳаёти маро барбод дод. Инак аллакай зиёда аз се сол мешавад, ки Хуршед нест. Ў ҷавони хуб, ҳалиму меҳрубон буд, вале ҳаёти заминии ӯ хеле кўтоҳ будааст. Ў мисли ин ки гӯё дарро пўшида баромада

рафт, ман бошам дар хона танҳо бо худ, бо ҳама суханҳои ногуфта мондам. Ў зиндагиро дӯст медошт, у моро дӯст медошт ва хушбахтӣ мехост.

Хуршед дар қабристон ба хок супурда шуд, ки он ҷо модари ман хуфтааст, ва, шукри худо, у надид, ки набераи дӯстдоштааш дар ҷи гуна ҳолат аз дунё даргузашт. Ман ба ин ҷо бисёр меоям ва медонам, ки у дар ин ҷост, у дар наздики аст ва ин ба ман қувват мебахшад, ки минбаъд на барои худ, балки барои кудакони калоншудаистодаи у зиндагӣ кунам. Фоҷеа рӯзи шанбе рӯй дод, ва ман ҳар шанбе ба аёдати у меравам, ва ба у мегуям: «То дидор, писарам, то вохӯри дар он ҷо, ҷое, ки дарду ранҷ вучуд надорад. Хуршед, дар он дунё вомехӯрем, ту пеш аз ман ба он ҷо рафти, қисматат ҳамин будааст, ки ту ҳамаи моро дар он ҷо пешвоз гирӣ – онҳоеро, ки туро ба хок супурданд, ва онҳоеро низ, ки туро куштанд. Хеле мехоҳам, ки онҳое, ки туро куштанд, дасташон бо хуни ту олуда бошад ва онҳо ҳеҷ гоҳ онро шуста натавонанд». Аз он рӯз инҷониб ман шанbero нағз намебинам...

Хуршед дар умри кӯтоҳи худ тавонист бисёр корҳоро ба сомон расонад. Ў дар қалби одамони зиёд хотираи неки худро боқӣ гузошт. Писараш Диёр, айнан ба Хуршед монанд, ва духтарчааш Динора ба воя мерасанд, онҳо ҳамеша метавонанд бо падари худ ифтихор кунанд. Ба ашӯҳое, ки Хуршед ба онҳо ҳатто алоқамандии бавосита дошт, даст расонда, дар пеши чашмонам симои дурахшони писарам – кӯдак, мактаббача, донишҷӯй, падари Диёр ва Динора – чунон наздик ва чунин дур, пайдо мешавад.

Баъди ба хок супурдани писари худ (уро дар зодгоҳи падару модараш дафн карданд), ман чил рӯз натавонистам ба хонаи худ баргардам. Ман тасаввур мекардам, ки ҳамон лаҳзае, ки ба хонаи худ медароям, симои барои ман азиз бояд дар рӯ ба рӯям пайдо шавад. Ва бо хоҳиши ман, то ба хонаи худ баргаштанам, ҳамкорони ман портрети (акси) бузурги андозааш аз фарш то сақфи Хуршеди табассум дар лабонашро фармуданд. Дар тамоми квартира аксҳои у гузошта ва овезон карда шудаанд. Акнун у барои ман абадӣ зинда аст ва ман ҳамеша уро мебинам. Ман чизҳои уро, ки то ба ҳол аз онҳо бӯи у меояд, бо худ нигоҳ медорам. Ў на танҳо дар ҳар як кунҷи қалби ман, балки дар ҳар як кунҷи хонаи ман низ зиндагӣ мекунад. Ба остонаи хонаи худ қадам гузошта, ман ба хотираҳои бепоён дар бораи у фуру меравам.

Дар ислом, мисли динҳои дигари дунё, одамон ба сари қабри наздикон мераванд. Ҳар бор, ба қабристон омада, одами зинда кӯшиш мекунад он далелеро дарк намояд, ки марг барои ҳар яки мо ногузир аст. Ҳуршед, албатта, инро хеле хуб мефаҳмид ва гузаро будани умри худро «дар ин олами фанӣ» оромона дарк мекард. Шояд, барои ҳамин ӯ дар лаҳзаҳои охирини ҳаёти худ, вақте ки бо зуҳуроти тоқатнопазири истибдоди ҳукуматдорон, на қонуншикании муқаррарӣ, балки беқонунии гурӯҳи муташаккил, ҷинояткориҳои шахсонӣ дар хизмати давлатӣ қарордошта рӯ ба рӯ шуд, беэҳтиётона ҷасур ва ҷиддан адолатхоҳ буд.

Ман меғӯям, ки чи тавре ки Худо амр накарда бошад ҳам, ин ДУРУСТ НЕСТ, вақте ки бобо набераи худ, модар писари худро меғӯронад. Ман фарёд кардан мехоҳам, ки ин ДУРУСТ НЕСТ, вақте ки одамро барои сар нафуровардан мекушанд.

«Оташ ки ба беша афтад, тару хушк надонад»

Ҳикояи №2:

È è æ î ì È ñ ï í î â

Ҳар як ҳикояе, ки дар ин китоб аз он нақл карда мешавад, бо ягон чизе ба ҳикояи пештара монанд аст ва, дар айни ҳол, аз ҳама ҳикояҳо фарқ мекунад. Ҳикояи Илҳом Исмонов бо он фарқ мекунад, ки ӯ ҳамаи бадбахтиҳо ва дарду ранҷро аз сар гузаронида, ЗИНДА монд. Ва аллакай ин ба ҳамсар ва ду фарзанди ӯ умед мебахшад, қувват медиҳад дар истиқболи он рӯзе бошанд, ки онҳо боз бо ҳамдигар якҷоя мешаванд.

Ҳоло бошад ба чигарбандон, чун хоби даҳшатбор, 3 ноябри соли 2010 пеши назар меояд, вақте ки Илҳомро шахсони номаълум дуздада буданд. Он рӯз тамоми ҳаёти онҳоро чаппагардон кард, ҳамаи нақшаю орзуҳои онҳоро барбод дод. Дузди банақшагирифташуда ва мураттаб буд: дар худи ҳавлии хонаи онҳо якчанд одамони ниқобпӯш, бо силоҳ таҳдид карда, ба сари Илҳом халта пушонда уро ба мошин шинонда бурданд.

Тамоми шаб Зарина, ҳамсари Илҳом Исмонов, чашм напӯшид. Рӯзи дигар ӯ хабар ёфт, ки шавҳараш на дар дасти гурӯҳи роҳзанони даҳшатноки тасаввурӣ, балки дар бинои Шӯъбаи минтақавии мубориза бо ҷинояткории муташаккили шаҳри Хучанд қарор дорад.

Хешовандон танҳо 6 ноябр тавонистанд Илҳомро бинанд... Ҳангоми воҳурӣ Илҳом аз ҷояш хестан ва ҳатто ҷунбидан натавонист, пойҳои ӯро шикаста буданд. Вақти мулоқот бо занаш ӯ дар курсӣ дар либоси тағ нишаста буд. Заринаи зирак дида тавонист, ки дар ангуштони дастони ӯ пайҳои сӯхтагӣ аз қувваи

барқ буданд, дар гарданаш бошад янчанд ҷойҳои буридаи ачибе дида мешуданд. Вале ҳамин ки ҳам шуда, ҷароҳатҳоро бо диққат нигоҳ кардани шуд, уро дағалона берун карданд.

Ҳамон шаб Зарина тамоман хоб карда натавонист. Суханони «уро шиканча додаанд» - азобовар дар сараш ҷарх мезаданд, ман бошам ба вай ҳеҷ гуна ёрӣ расонида натавонистам. Аз дарки очизии худ уро даҳшати бештар пахш кард.

12 ноябр, баъди даҳ рӯзи пас аз дастгиркунии воқеӣ, Исмоновро занҷирбанд, капюшон дар сар ба суди шаҳри Хучанд барои интиҳоб намудани ҷораи пешгирӣ оварданд. Бо пойҳои шикаста ӯ ба зӯр роҳ мегашт, мисли азиятманди ҳақиқӣ...

Ҳамон вақт воҳӯрии аввал бо адвокат баргузор гардид, ки дар он Илҳом дастони худро бо пайҳои сӯхтагӣ нишон дод, нақл кард, ки ҷӣ тавр ғангоми тафтиши пешакӣ ба сари ӯ оби ҷӯш рехтанд. Адвокат фавран дар бораи гузаронидани экспертизаи тиббии судӣ дархост пешниҳод кард, вале суд дархостро рад намуд. Рӯзи дигар судья барои ба ҳабс гирифтани Исмонов руҳсат дод ва таъиноти алоҳида бароварда, дар он амалҳои ғайриқонунии кормандони шӯъбаи минтақавии мубориза бо ҷинояткории муташаккилро зикр намуд.

Баъдан ҳафтаҳои тӯлонӣ дар ҷойҳои ҳабси пешакӣ гузаштанд. Илҳом ба бемории илтиҳоби шуш ва зиққи нафас гирифтзор шуд. Акнун ба Зарина лозим буд, ки ба ғайр аз ҳӯрокворӣ, инчунин ҳар бор ба изолятори (тавқиғоғи) тафтишотӣ (СИЗО) доруворӣ ва лавозимоти тиббӣ бурда диҳад. Зимнан, то ба имрӯз низ хешовандон барои Илҳом ҳамаи доруҳоро бурда мерасонанд.

Зарина нақли адвокато баъди воҳӯрии аввалин бо Илҳом, ки 19 феввали соли 2011 баргузор гардида буд, дилаш ларзида ба хотир меорад. Мулоқот дар танҳои гузашт ва Илҳом имконият пайдо кард ҳамаашро нақл кунад, ки ҷихоро ӯ дар ШММЧМ (шӯъбаи минтақавии мубориза бо ҷинояткории муташаккил) аз сар гузаронид – ҷӣ тавр кормандони ин шӯъба ба бадани ӯ ҷараёни барқи лапиши паст пайваст карданд, ҷӣ тавр ӯ зуд-зуд аз ҳӯш мерафт, ҷӣ тавр баъдан уро ба қувваи барқи 220 вольт пайваст карданд... Дард ҷунин сахт буд, ки дар як лаҳзае ӯ ба таҳқири минбаъда тоқат накарда, сими қувваи барқро кашида гирифта, онро ба синаи худ мезанад. Баъди он, ки дастгиршуда аз ҳӯш рафт,

кормандони милитсия ба воҳима афтиданд ва ўро кашола карда ба анборхона бурдан ва ба сараш оби хунук рехтанд. Ўро тарсонданд, ки агар аз шиканча шикоят кунад, ҷазояш медиҳанд. 19 апрели соли 2011 Ҳангоми мулоқот бо ҳамсари худ, Илҳом ба ў гуфт, ки кормандони прокуратура дар бинои кумитаи амнияти миллӣ, тахти таҳдиди истифодаи шиканча, ўро маҷбур карданд, ки аризаро дар бораи он, ки ўро шиканча надодаанд, имзо кунад.

Шиканчаҳо, ба гуфтаи Илҳом, тоқатфарсо буданд – ба пушти пойҳои ў бо калтак заданд, ба сараш латта баста, аз ду тараф тавре кашиданд, ки ў аз саҳтии дард аз хуш рафт. Ва ин ҳар рӯз идома меёфт...

Арзу шикоятҳои сершумор нисбати дастгиркунии ғайриқонунӣ, истифодаи шиканча ва вучуд надоштани дастрасӣ ба адвокат, бенатиҷа монданд. Шӯъбаи амнияти дохилии Вазорати корҳои дохилӣ дар вилояти Суғд ва прокуратураи вилоятӣ гузориш доданд, ки далелҳо дар хусуси истифодаи шиканча ва гӯё ба назди Ҳимоятшаванда роҳ надодани адвокат тасдиқ нагардиданд. Ба ҷавобгарии интизомӣ кашидан барои сари вақт тартиб надодани протоколи дастгиркунии – ин ягона муҷозотест, ки кормандони шӯъбаи минтақавии мубориза бо ҷинояткории муташаккили РҚД дар вилояти Суғд бо он халос шуданд.

Аз қарор оид ба истехсолоти интизомӣ: «Исмонов И. 3 ноябри соли 2010 аз ҷониби ваколатдори оперативии калони шӯъбаи минтақавии Раёсати мубориза бо ҷинояткории муташаккили Раёсати корҳои дохилии вилояти Суғд, майори милитсия Қодиров Ғолиб Нодирович ба шӯъба гузаронида шуда буд ва то 10 ноябри соли 2010 бе риояи талаботи Кодекси муҳофизатии ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон нигоҳ дошта шуд. Ҳангоми тафтиши маводҳо ... аз ҷониби Қодиров Ғ. Н. саҳлангорӣ ва кашолкорӣ беасос ҳангоми санҷиши маводҳои мавҷуда роҳ дода шудаанд ва сари вақт қарорҳои қонунӣ қабул карда нашудаанд... Сардори ин шӯъба Насимов К. ҳангоми санҷиши маводҳо кормандони зертобеи худро барои сари вақт қабул кардани қарорҳои қонунӣ назорат накардааст, барои бартараф кардани камбудихо дар қори Қодиров Ғ. чораҳои зарурӣ наандешидааст. Ҳамин тариқ, Насимов К. ва Қодиров Ғ. барои иҷрои кӯтоҳандешонаи уҳдадорихои хизматӣ ва кашолкорӣ беасос ҳангоми санҷиши маводҳо нисбати Исмонов И., ба ҷавобгарии интизомӣ сазовор мебошанд».

Тобистони соли 2011 аз рӯи парвандаи «53 нафар истаравшаниҳо» суд оғоз шуд, дар курсии судшавандагон Илҳом низ буд. Ӯ имконияти охирин пайдо кард таваҷҷӯҳи судро ба шиканчаҳо ҷалб намояд, вале изҳороти ӯ нашунида монд. Ӯро дар ташкил кардани гурӯҳи ҷинояткор айбдор дониста, ба 8 сол маҳрумӣ аз озодӣ маҳкум карданд.

Адвокатҳо дар ҷустуҷӯи адолат то ба охир мубориза бурданд. Тирамоҳи соли 2012 баррасии парванда дар марҳилаи кассатсионӣ баргузор гардид ва ариза дар бораи шиканчаҳо якҷоя бо 42 аризаҳои дигар аз рӯи парвандаи ҷиноятӣ барои санҷиш ғиристода шуд. Вале, сарфи назар аз пайҳои намоёну возеҳи шиканчаҳо дар тани ҷабрида ва дигар далелҳо, Прокуратураи генералӣ оғоз кардани парвандаи ҷиноятиро рад намуд. Бо вучуди ин, марҳилаи кассатсионӣ мӯҳлати адои ҷазоро барои Исмонов то 6,5 сол кам карда, бо дарназардошти афви умумӣ (бахшиши ҷазо), мӯҳлати адои ҷазои ӯ 2 сол мондааст.

Зарина, ҳамсари Исмонов, бисёр вақт ба тиреза менигарад ва умедвор аст, ки рӯзи воҳурии муштоқона чандон дур нест. Як вақтҳо ӯ ҳамин тавр аз тирезаи квартираи худ ба ҳавлӣ менигарист, бозгашти шавҳарашро аз Россия интизор буд, ӯ ба он ҷо барои пулкоркунӣ рафта буд. Зарина ба ёд меорад, ки ҷӣ тавр кӯдаконаш хурсандона фарёд мезаданд «Дадаҷон омад!», ҷӣ тавр ӯ ба онҳо тӯҳфаҳо ва шириниҳои гуногун тақсим карда меод.

«Ин лаҳзаҳои хушбахтиро ман ҳамеша ба ёд меорам, - мегӯяд Зарина. Баъзан ба назарам чунин менамояд, ки ин аллакай дигар ҳеч гоҳ такрор намешавад. Он ҳодисае, ки бо шавҳари ман рӯй дод, танҳо зиндагии маро ҷаппагардон накардааст, ин ба ҳамаи хешовандону ҷигарбандони мо таъсири худро расонд. Модари Илҳомҷон саҳт бемор шуд, падараш ба шиддати шадиди рӯҳӣ гирифта шуд, ки то ба ҳол аз он раҳо шуда наметавонад. Дили худӣ ман баъди он чиро, ки дидам ва аз сар гузаронидам, аксар вақт дард мекунад. Шукри Худо, модари ман одами дилаш бақувват будааст ва шарикӣ тамоми саҳтиҳои ба сари ман боршуда буд, ҷӣ қадаре ки метавонист ёрӣ меод».

Зарина бовари дорад, ки ҳамаи айбдоркунӣҳо, ки нисбати шавҳари ӯ пешниҳод карда шудаанд, бофта ва тасдиқнагардида мебошанд. «Дар он ҷизе, ки шавҳари манро гунаҳгор карданд, хатто заррае ҳам ҳақиқат нест. Тахти шиканчаҳои даҳшатнок ӯро маҷбур карданд, ки

ба мукобили худ баёнот диҳад. Мисле ки дар як зарбулмасал омадааст, «Оташ ки ба беша афтад, тару хушк надонад». Ин оташ шавҳари маро низ ба доми худ кашид», - мегӯяд Зарина.

Зарина ба ёд меорад, ки дар оғози ин ҳодисаҳо хеле даҳшатнок буд. Чӣ тавр ӯ метарсид, ки писарашро танҳо ба мактаб фиристонад, чӣ тавр занҳои телефони ношинос пайдо мешуданд, чӣ тавр дар паси дарҳо дар даромадгоҳ хишир-хиширҳои нофаҳмо шунида мешуданд, чӣ тавр ба почтаи электронӣ мактубҳои фитнаангез меомаданд.

«Қофтуковҳо буданд, тергаву пурсишҳо мекарданд, ки шавҳари ман дар кадом тарзи ист намоз меконад, ба кучо меравад, бо кӣ робита дорад. Ба ҳамаи онҳое, ки ақаллан боре бо шавҳари ман рӯ ба рӯ шудаанд, фишор меоварданд. Чунки шавҳари ман одами хеле улфатӣ, зиндадил ва одил аст. Қўшиш мекард, ки аз мусибати дигарон дар канор набошад, ба ҳама ба қадри имкон ёрӣ мерасонд. Вале, вақте ки ин бадбахтӣ бо ӯ рӯй дод, аз тарс дар назди мақомот, бисёриҳо худро аз мо дар канор мегирифтанд, баъзеҳо бошанд, аз усулҳои пурсучӯ ва муносибат дар «шўъбаҳо» огоҳ шуда, умуман аз шаҳр кўчида рафтанд. Писари калонии ман мардумгурез шуда, дигар аз хона ба берун намебарояд. Чашмони ҳамеша ашқолуди маро дида, фаҳмид, ки бо падараш ягон чизи даҳшатноке рӯй додааст. Вале, Оллоҳ меҳрубон аст. Меҳрубонии ӯ беандоза аст, ӯ ба Илҳомчон қувват дод, ки ба ҳама шиканҷаҳо тоб орад, ба хоҳири фарзандони худ, ба хоҳири оилаи худ зинда монад. Ҳоло ҳам, вақте ки гӯё рўзҳои пурдаҳшаттарин паси сар шуданд, метарсам, ки даҳшатҳои саҳтгаре ҳанўз дар пеш набошанд. Мо ҳамеша фишори ҳукуматдоронро ҳис мекунем, дар шаҳр ягон ҳодисаи хурдатарин рӯй диҳад, ба оилаи мо тавачҷўҳи саҳт зоҳир карда мешавад», - мегӯяд Зарина.

Ба гуфтаи ӯ, баъди ҳодисаи бо Илҳом рўйдода, оилаи онҳо бовариашро аз давлате, ки худро демократӣ ва ҳуқуқбунёд меномад, аз даст додааст. «Мо дуруғи маҳзи судяҳо, коршиноси (эксперти) тиббии судиро дидем. Вақте ки шавҳари ман танҳо гумонбаршуда буд, уро ба суд барои гирифтани руҳсати ҳабс бо дасту пойҳои занҷирбанд оварданд, бо ҳамин восита онҳо меҳостанд пайҳои шиканҷаҳоро пинҳон кунанд. Ман ҳамаи инро бо чашмони худам дидам. Ин манзара то абад аз пеши назари ман дур намешавад. Ҳисси беадолатӣ, аз ҳама асосиаш, беҳимоятӣ аз

бедодгари баъзе мансабдорони давлати чун дарди шадид дилҳои моро азоб медиҳад», - идома медиҳад ин зан.

Акнун ӯ аз мулоқот то мулоқот зиндагӣ мекунад. Ва ҳар боре, ки ӯ ба борхалтаи катак савғотихоро ҷо ба ҷо мекунад, аввал хуб тафтиш мекунад, ки оё ҳамаи доруҳоро харидааст. «Вақте ки ман ба ҳабсхона барои мулоқот меравам, шавҳарамро дар паси панҷараҳо дар либоси сиёҳ мебинам, ман танҳо як хоҳиш дорам – кошки ҳарчи зудтар ҳамаи ин тамои мешуд», - оҳ мекашад Зарина.

ӯ умед дорад, ки ин ду сол мегузаранд, ва хуршеди оламафруз боз дар болои сари писарони ӯ нурафшонӣ хоҳад кард ва аллакай дар ягон ҷое дар кишвари дигар онҳо дубора хурсандона фарёд мезананд «Дадаҷон омад!».

«Мо пушту паноҳи худро аз даст додем...»

Ҳикояи №3:

Ñàô àðàë; Ñàí àî â

Моҳи марти соли 2011 хабар дар бораи марги сокини 37-солаи шаҳри Душанбе Сафаралӣ Сангов тамоми кишварро ба изтироб овард. Воситаҳои ахбори оммаи мустақил ҳамон вақт хабар доданд, ки Сангов дар Маркази миллии тиббии «Қараболо» баъди чор рӯзи аз шӯъбаи корҳои дихилии №1 ноҳияи Синоӣ пойтахт дар ҳолати беҳӯши ва бо ҷароҳатҳои сершумори ҷисмонӣ ба он ҷо овардана ш вафот кард.

Ба тасвир кардани манзараи фоҷианоки ҳамон рӯз нақлҳои хешовандони Сангов шоҳидони ҳодисае, ки бештар ба лаҳзае аз филми мудҳиш монанд буд, ёрӣ расонданд. Рӯзи аввали баҳор, 1 март буд, ба ҳавлии хонаи онҳо якчанд нафар дар либоси муқаррарӣ зада даромаданд ва Сафаралиро ба лату қӯби ӯ оғоз карданд. Онҳо бе пешниҳод кардани амри хаттӣ на барои кофтуков ва на барои ба ҳабс гирифтани, ӯро кофтуков карданд. Шахсони номаълум, ки яке аз онҳо шаҳодатномаи корманди милитсияро нишон дод, ягон чизро пайдо накарда, ба дастони Сафаралӣ дастбанд андохтанд ва ӯро ба мошин тикқонда бо худ бурданд.

Хешовандони сарсонӣ ҳаросоншудаи Сафаралӣ, ки онҳо низ аз амалҳои ба ном муҳофизони тартибот зарар دیدанд, дар ҷояшон шах шуда монданд. Ҳамчунин ҳамсоғон ва кормандони мағозаи дар паҳлуи хона қарордошта шоҳидони тасодуфӣ ҳодисаи рӯйдода шуданд.

Вазъиятро Сарвинози нозуктан – зани Сафаралӣ ба дасти худ гирифт. Ӯ тақсӣ нигоҳ дошта, аз ронандаи он хоҳиш кард, ки аз

паси жигулии «07»-и бо суръати баланд бо шитоб гузаштарафта ҳаракат кунад. Он мошини жигулиро дар назди шӯъбаи милитсия пайдо карданд. Дар он ҷо зан таксиро ҷавоб дод.

Дар шӯъбаи корҳои дохилӣ яке аз кормандон ба Сарвиноз гуфт, ки шавҳари ӯро бо як килограмм героин дастгир карданд. Ба чунин далели дастгиркунӣ бовар накарда, Сарвиноз худро ба даст гирифт ва ба шавҳараш хӯроки дар саросемағӣ тайёркардаашро гирифта овард, ӯ медонист, ки баъди амалиёти ҷарроҳии ба қарибӣ аз саргузаронида шавҳараш ба риоя кардани низоми ғизо зарурат дорад. Ӯ кӯшиш кард ба кормандони милитсия фаҳмонад, ки ба Сафаралӣ хӯрок хӯрданаш зарур аст, аз онҳо хоҳиш кард, ки хӯрокро ба ӯ расонанд, вале ҳамаи кӯшишҳо бефоида буданд. Баъд аз чанд вақт ба вай хабар доданд, ки Сафаралӣ барои авбошӣ дастгир шудааст ва ба наздикӣ ӯро ҷавоб медиҳанд. Андаке осуда шуда, зан ба хона баргашт, ногоҳ шиносон ба ӯ занг заданд ва хабар доданд, ки ҳангоми пурсиши Сафаралӣ бемории эпилепсияаш хурӯҷ кардааст, ва ӯро ба беморхона бурданд.

Сарвиноз якҷоя бо дигар хешовандон шитобон ба Қараболо меравад ва дар он ҷо аз духтурон мефаҳмад, ки шавҳари ӯ дар ҳолати беҳӯшӣ дар реаниматсия (шӯъбаи начотдиҳӣ), пайваст ба дастгоҳи нафасдиҳии сунъӣ қарор дорад.

Тасодуфан ба як гӯши Сарвиноз гуфтугӯи духтурон мерасад, онҳо мегуфтанд, ки Сафаралӣ «тамоми узвҳои баданаш шикастаанд, дар баданаш ҷойи обод нест». Яке аз онҳо изҳор намуд, ки банду буғуми кос, сутунмӯҳра ва бинии бемори нав овардашуда шикастаанд, дигараш гуфт, ки ӯро дар ҳолати вазнин аз истеъмоли миқдори аз ҳад зиёди маводи нашъа оварда буданд. Тавре ки баътар маълум гардид, натиҷаҳои таҳқиқ барои муқаррар кардани мавҷудияти маводи нашъа дар хуни ӯ манфӣ баромаданд.

Сарвиноз дар назди тирезаи беморхона истода, илтиҷо мекард, ки Худо ба Сафаралии ӯ мадад расонад. Дар наздикии худ овозҳои одамонро шунид, онҳо бо шавқу завқ ва бо як саргармие муҳокима мекарданд, ки чӣ тавр онҳо бо мушту лагад ба вай зарбаҳо мезаданд. Бодикқат гӯш карда, ӯ фаҳмид, ки сухан дар бораи лату кӯб кардани Сафаралӣ меравад, ва одамоне, ки дар наздикии палатаи шӯъбаи эҳғарӣ (начотдиҳӣ) аз ин тафсилот лаззат мебурданд, ҳамон кормандони милитсия буданд, ки шавҳари ӯро ба ҳабс гирифта буданд...

Рузи дуоум аҳволи Сафаралӣ беҳтар шуд, ӯ чашмонашро кушод, вале, тавре ки маълум гардид, беҳбудӣ кӯтоҳмуддат будааст. Андаке, Сарвиноз, бо фикри бӯҳрон паси сар шуд, нафаси худро рост карда буд, ки пагоҳии 5 март кормандони тиббии беморхона ба ӯ хабари мудҳишро расонданд – Сафаралӣ вафот кард. Хешовандон Сарвинозро аз зери дастонаш гирифтанд, ӯ ҳис мекард, ки замин аз зери пояш меравад, дар сараш суханони духтур акси садо медоданд: «Сафаралӣ вафот кард». Андаке ба худ омада, зан марҳумро дидани шуд, вале, кормандони милитсия дар наздикӣ буда, даромадгоҳ ба палатаи терапияи интенсивиро бастанд. Дар ин муддат ҷасади Санговро аз тариқи баромадгоҳи дигар пинҳонӣ аз хешовандон ба мурдахона (морг) барои чок кардан бурданд. Баътар ҷасади ӯро барои дафн кардан ба хешовандон супурданд.

Дар муддати он чанд соате, ки байни дастгир кардани Сангов ва бо ҷароҳатҳои сершумори ҷисмонӣ ба беморхона ба шӯъбаи реаниматсия бурдани ӯ чӣ рӯй додана мумкин буд? Хешовандони ӯ боварӣ доранд, ки дар шӯъбаи милитсия ӯро таҳти лату кӯби бераҳмона ва шиканча қарор додаанд.

Версияи муҳолифро мақомоти ҳифзи ҳуқуқ пешниҳод карданд: Сангов гуё худкушӣ карда бошад, ӯ худро дар бинои шӯъбаи корҳои дохилӣ аз зинапоя партота, бо сараш ба девор бархӯрдааст. «Ба ӯ муяссар гардид, ки худро халос кунад ва аз ошӯнаи дуоум худро берун партояд, ва баъди он, ки ӯро дастгир карда, ба кабинет дароварданд, дубора халос шуд ва сараш ба девор зад, ки ин боиси ҷароҳатҳои марговар гардид», - изҳор намуд прокурор дар суд.

Яъне мақомоти расмӣ ҳамаро тавре шарҳ доданд, ки Сангов дар марги худ худааш гунаҳгор буд, гуноҳи кормандони шӯъбаи корҳои дохилӣ танҳо дар он аст, ки дуруст назорат накардаанд...

Маросими дафн ва маърақаҳои аввалини ёдбуд гузаштанд, 11 март акнун аллакай зани бевамондаи марҳум Сангов шаҳодатномаи аз ҷониби Маркази ҷумҳуриявии ташҳиси (экспертизаи) тиббии судии Вазорати тандурустӣ додасударо, ки бо ҳамон рӯз санагузорӣ шуда буд, гирифт. Хулоса дар асоси экспертизаи тиббии судие, ки дар мурдахона (морг) гузаронида шуда буд, дода шудааст.

Дере нагузашта прокуратураи ноҳияи Сино аз рӯи далели вафоти Сангов парвандаи ҷиноятӣ оғоз намуд ва ба ду корманди шӯъбаи

корҳои дохилии Сино-1 – ба сарваколатдори оперативии шӯъбаи кофтукови ҷиноятӣ Абдурахмон Ёқубов ва Қодир Ҳасанов барои хунукназарӣ айбнома пешниҳод намуд. Идораи ҳуқуқи инсон ва риояи қонуният, созмони ҳифзи ҳуқуқи Amnesty International (Афви Байналмилалӣ) ва як қатор дигар ташкилотҳои ғайриҳукумати ҳукуматдоронро ба тафтишоти дақиқи ҳодисаи мазкур, таъмин намудани тафтишоти судии мустақил, беғараз ва одилона ва ҷазо додани шахсони гунаҳгор даъват карданд. Вале дар асл чунин баромад, ки муфаттиш бо ҳар тарз ҳалли ягон масъаларо кашол меод, дархостҳои адвокат ва тарафи ҷабридари қабул намекард. Адвокат маҷбур буд талаб намояд, ки парвандаи ҷиноятӣ барои тафтиши минбаъда ба Прокуратураи генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон ё ба прокуратураи шаҳри Душанбе супурда шавад. Дар натиҷа парванда барои тафтиши минбаъда ба прокуратураи пойтахт супурда шуд. Вале моҳи июни соли 2012 парвандаи ҷиноятӣ нисбати Ёқубов ва Ҳасанов дар асоси санади афви умумӣ (бахшиши ҷазо) қатъ карда шуд.

...Сарвиноз бисёр вақт соли 1993-ро ба ёд меорад, ҳамоно вақт ӯ навакак омӯзишгоҳи касбии техникаро хатм карда буд ва ба маркази тичоратии аз ҳама бунуфузи пойтахт – фурушгоҳи марказӣ (ЦУМ) ба таҷрибаомӯзи мерафт. Хоҳари Сафаралии онҳоро ба ҳамдигар шинос кардан хост. Ин насибу тақдир будааст, мегӯяд Сарвиноз. Ӯ бо як дидан ба Сафаралии хоксор ва шармгин ошиқ шуд. Сафаралии низ аллакай ҳаёти худро бе Сарвиноз тасаввур карда наметавонист. Даре нагузашта онҳо тӯй карданд, ки дар он меҳмонон ба наварӯсон зиндагии якҷояи хушбахтона ва умри дароз орзу карданд...

Соли 1996 дар оилаи онҳо писар таваллуд шуд – Суннатулло. Ҳоло ӯ дар коллеҷи алоқа дар курси якум таҳсил мекунад. Онҳо духтар орзу мекарданд, ва бинобар ин ҷияни худ Фирузаро аз хурдсолӣ, ҳамчун фарзанди худ калон карданд. «Дар оилае, ки як кӯдак ҳаст, барои дигараш ҳам ризқ пайдо мешавад», - гуфта, ҳамсарон, ҳардуи онҳоро бо навозишу ғамхорӣ якхела фаро мегиранд.

Сарвиноз нақл мекунад, ки оилаи онҳо калон буд, ва ҳамаи ташвишҳои ҳӯронидани хешовандон дар гардани Сафаралии буданд. Падару модар пиронсол буданд ва дар оила аслан ғайр аз ӯ каси дигаре кор намекард. Гуруснагӣ намекашидем, вале рӯзҳои буданд, ки камарро саҳт бастан лозим меомад.

Як муддат Сафаралӣ дар трести манзил дар шаҳри Душанбе кор мекард. Вале кораш омад накард, ва ӯ дар соли 1998 барои пулкоркунӣ ба Россия рафт. Дар он ҷо ӯ дам нагирифта, саломатии худро дарёғ надошта, дар ҳама чиз сарфачӯӣ намуда, кор мекард. Тамоми рӯз дар сохтмон кор мекард, бегоҳӣ бошад шитобон ба нонвойхона рафта хамир мешӯрид. Ҳар моҳ мунтазам ба хона пул мефиристод, медонист, ки умеди оила танҳо ба ӯ буд. Ҳатто роҳашро ёфта тини зиёдатири ҷамъ мекард ва бо имконияти аввалин феврал ба хабаргирии ҷигарбандони худ меомад.

Вале чунин низоми бешавқатонаи кор ва сарфачӯӣ дар ҳама ба саломатии ӯ таъсири худро расониданд. Сафаралӣ бо проблемаҳои меъда рӯ ба рӯ гардид. Соли 2005 ӯ барои ҳамеша ба Тоҷикистон баргашт, барои амалиёти ҷарроҳӣ гузаронидан ба беморхона хоб кард, баъди ҷарроҳӣ духтурон иҷрои корҳои вазнинро ба ӯ қатъиян манъ карданд. Бо вучуди ин, ӯ бекор нишаста наметонист, ҳамеша дар «давуғеч» буд: гоҳ такси меронд, гоҳ бо дигар кор машғул мешуд.

Сафаралӣ якҷоя бо занаш Сарвиноз зиёда аз як сол дар мағоза кор кард, ҳар рӯз аз соати 8 субҳ то 11 шаб, бе рӯзҳои истироҳат. Вале мағозаро барҳам доданд, ва Сафаралӣ дубора сари чанбараки (рули) мошин нишаст ва таксиронӣ мекард.

Як бегоҳӣ ба сари Сарвиноз фикр омад – чи мешавад, ки агар бизнеси (тиҷорати) хурди худро кушоем, ва дигар аз ҳеч кас вобаста надошта бошем? Сафаралӣ ӯро дастгирӣ намуд, як утоқи хонаи худро онҳо ба дуқонҷаи тиҷоратӣ табдил доданд, ки дар он ҳар хел майдаю чуйда мефурухтанд ва «хот-доғҳои» ба ҳама писандомадаро тайёр мекарданд.

Корҳо оҳиста-оҳиста ба боло рафтанд, вале, баъди як сол соҳибкорони навкор бо проблемаҳо рӯ ба рӯ шуданд: гоҳ сардори милитсия қитъавӣ (участковый) «ҳақ» талаб мекунад, гоҳ мақомоти андоз фишор меоранд, гоҳ дигарон... Баъд Сарфиноз низ касал шуд. Сафаралӣ маҷбур шуд дуқонро ба иҷора диҳад. Ташкил кардани тиҷорат онҳоро ба қарзҳои хурд кашид, ва онҳо наметавонистанд корро партоянд.

Сарвиноз бо табассуми нозук ба ёд меорад: «Ӯ ҳамеша ба ҳама ба қадри тавоноӣ ёри мерасонд. Беғаразона кумак мекард, бар ивазаш чизеро интизор намешуд. Ба касе зиён намерасонид. Ӯ ба

ман, ба тамоми оила хеле вафодор буд: баъди «шом» (намози шом) ба ҳеҷ кучое намерафт, ва ҳатто агар аз хона берун баромаданӣ мешуд, огоҳ мекард. Ў ҳамеша дар канори оила будан ва якҷоя вақт гузаронданро нағз медид».

Сӯхбати мо ба ҳар ҳол ба он рӯз, 1 марти соли 2011 дахл кард. «Як рӯзи муқаррарӣ буд, ягон чиз аз мусибат далолат намекард. Шавҳарам аз хоб бедор шуд, ноништа кард ва ба ҳавлӣ баромад. Ман аз паси ў баромада дидам, ки ў мошин мешӯяд. Мошини худро ў «арӯсак» меномид. Вақте ки ман аз вай пурсидам, ки дар ин барвақтӣ ва хунокӣ мошин шустан чи лозим, ў ҷавоб дод, ки меҳоҳад «арӯсаки» худро бо дигар мошин иваз кунад. Мошинро шуста шуда, вай гуфт, ки барои савдо меравад ва аз ман хоҳиш кард, ки то баргаштани ў об тайёр (гарм) кунам, ў омада оббозӣ мекунад ва ба рӯзи таваллуди ҷияни худ меравад. Мо доим ба он ҳайрон мешудем, ки Сафаралӣ ҳамеша рӯзҳои таваллуди ҳамаи хешовандон ва наздикони моро дар хотир дорад, ва ҳеҷ вақт табрик кардани онҳоро фаромӯш намекард. Тақрибан соати 9 саҳар вай ба мошини худ савор шуда рафт. Тавре ки ҷияни мо Маҳина ба ман гуфт, андаке баъдатар, пас аз он, ки Сафаралӣ рафт, ба хонаи мо Қувваталӣ – хеши дури мо, ки ба тонировкаи мошинҳо машғул буд омада, аз Маҳина пурсидааст, ки Сафаралӣ дар кучо аст. Ў ба вай ҷавоб додааст, ки Сафаралӣ дар мониши худ ба кучоке рафт. Он гоҳ Қувваталӣ аз Маҳина хоҳиш кардааст, ки ба касе нагӯяд, ки ў ба хонаи мо омада буд ва Сафаралиро пурсида буд», - мегӯяд Сарвиноз.

Дар ин муддат, Сафаралӣ дар бозор мошини тамғаи «Легенза»-и худро ба «Опел» иваз мекунад. Вале «Опел» дар ҳолати гашт набуд, ва Сафаралӣ ба ҷияни худ телефон карда, хоҳиш мекунад, ки ба назди ў равад ва мошинро кашола (ядак) карда, то таъмирғари мошин бурда расонанд. Якҷоя бо ҷиян онҳо мошинро ядак карда расонданд, баъди ин Сафаралӣ ҳис кард, ки ў гурусна аст. Вай ҷиянашро даъват кард, ки ба хонаи мо даромада ягон чиз хӯранд, вале ў кори фаврӣ дорам гуфта, рафт. Сафаралӣ пиёда рафта истода, нақшаҳои минбаъдаи худро фикр мекард, ҳамин лаҳза аз парк Қувваталӣ мебарояд ва бо гапҳо дар бораи он, ки шишаҳои мошини навро ҳатман сиёҳ кардан зарур аст, гаранг мекунад. Сафаралӣ аз ў ҳамчун аз пашшаи хира халос шуд, ва ба назди хона расида, ҳамсояхоро дид. Аз рӯи анъанаи шарқӣ аз ҳолу аҳвол ва корҳои онҳо пурсон шуд. Аз фурсат истифода карда, Қувваталӣ

дуртар шуда, ба касе телефон карда хабар дод, ки «Вай дар инчо аст». Баъди чанд лаҳза якбора якчанд кас дар либоси муқаррарӣ ҳамла карда, Сафаралиро печонда гирифтани шуданд. Вай худро халос карда, ба ҳавлии хонаи худ давид, ин шахсони номаълум уро дарёб карда лату кӯб кардан ва гирифта бурданд...

«Дар бораи он, ки баъд чӣ шуд, Шумо аллакай медонед», ғамгинона гуфт Сарвиноз, ашкҳои худро ба зӯр нигоҳ дошта, Вале, аз афташ, хотираҳо ҳанӯз чандон тозаеанд, ва дарду алами талафот ба андозае бебозгашт аст, ки селоби ашк аз рухсораҳои ӯ резон шуд.

Ман ба ӯ рӯймолчаи коғазиро дароз кардам ва мехостам, ки мусоҳибаро қатъ кунам, вале зан ҳушу ҳаёли худро ба якҷо монда, идома дод: «Аллакай ду сол гузашт, вале ман то ба ҳол ба худ омада наметавонам, ман то ба ҳол гӯё гумшудаам... Аҳволам хеле бад аст. Меғунд, ки вақт табобат мекунад, он беҳтарин табиб аст. Вале он бо кадом сабабе нисбати ман бераҳм аст ва қароҳатҳои маро ҳеҷ гуна табобат намекунад. Бо писари ман чӣ мешавад, бо мо чӣ мешавад? Мо акнун такягоҳ надорем. Тамоми саҳтиҳои рӯзгор, ки баъди марги шавҳарам ба зиммаи ман бор шудааст, дар муқоиса бо он, ки ман аз даст додам – такягоҳи худ ва ними худ, ҳеҷ чизанд...».

Вақте ки ин ҳикоя омода мегардид, маълум шуд, ки зани бевамондаи Сангов аз тариқи суд ба он муяссар шудааст, ки Вазорати корҳои дохилии Тоҷикистон барои зиёни маънавӣ ва моддӣ, ки бинобар аз даст додани сарпарастии ягона ба ӯ расонида шудааст, ҷубронпулӣ пардохт намояд. Суд идораи ҳифзи ҳуқуқро ӯҳдадор кардааст, ба ин зан 46,5 ҳазор сомони (қариб 10 ҳазор доллар) пардохт намояд.

«Мисле ки толеъи бад нақшаҳои ӯро барбод дод...»

Ҳикояи №:4

Àæðî ì èääèí Øî àèââ

Шаҳри Душанбе, 17 октябри соли 2011. Он рӯз се нафар кормандони милитсия дар тан либоси граждани ва бо ҳамроҳии нозирани минтақавӣ Баҳромиддин Шодиеви 28-соларо дар даромадгоҳи хонашон дастгир карда, ба шӯъбаи милитсияи ноҳияи Шохмансури пойтахт бурданд. Баъди чанд муддат кормандони милиса ба модари Баҳромиддин занг заданду талаб намуданд, ки ба онҳо 800 сомони, ки ӯ бояд он рӯз ба клиника барои муолиҷаи писараш мебурд, биёрад. Баҳромиддин аллакай муддати дароз аст, ки маводи нашъа истеъмол мекунад ва он субҳ, дарду азоби навбатиро аз сар гузаронида, аз модараш хоҳиш намуд, ки ӯро ба клиникаи наркологи барои муолиҷа барад. Аз афташ ӯ дар бораи пулҳои дар дасти модараш буда ба кормандони милитсия гуфтааст. Кормандони ШҚД ба модари Шодиев гуфтанд, ки ин пулҳо пулҳои дуздиданд, ва ба сифати далелҳои шайъӣ бояд дар ихтиёри онҳо бошанд.

Зан танҳо хоҳиши як чизро дошт – то ки писарашро озод кунанд, бинобар ин дарҳол ба шӯъбаи милитсия омада 800 сомони ба кормандони милитсия дод. Ӯ дар бораи ҳуқуқҳои худ маълумоти кофӣ надошт, бинобар ҳамин фурсати талаб намудани ҳуҷҷати дахлдорро надошт. Бо вучуди ин, минбаъд он пулҳо ғайб заданд, ва зан онҳоро дигар надид.

Давоми се рӯз Шодиев дар бинои ШҚД нигоҳ дошта шуд, ба хешовандонаш иҷозат дода намешуд, ки ба назди ӯ дароянд. 20 октябр шахси дастгиршударо ба шӯъбаи реаниматсияи Маркази

миллии тиббии «Қараболо» дар ҳолати беҳушӣ оварданд. Барои фавран ҷароҳӣ кардани Шодиев бинобар бардоштани ҷароҳати вазнини косоҳонаи сари ӯ розигии падару модараш зарур буд. Ба кормандони милитсия зарур омад, ки дар мавриди дар ҳолати вазнин ба беморхона авардани Шодиев ба модари ӯ хабар диҳанд.

Дар рӯзи дуҷуми баъд аз ҷароҳӣ Баҳромиддин ба ҳуш омад ва таҳти назорати кораманди милитсия ӯро ба палатаи умумӣ гузаронданд. Тамоми ин рӯзҳо модараш дар наздаш буд, Баҳромиддин бошад, гӯё лаҳзаҳои охиринаи ҳаёти худро назди модар ҳис мекарда бошад, ӯро меҳрубона ба оғӯш гирифта гӯшапро мемолид, тавре ки дар аёми дури кӯдакӣ инро дӯст медошт. Дили модар аз ҳисси хатар меларзид, вале ӯ аз сар фикрҳои бадро дур мекард.

Дар ин рӯзҳо онҳо ҳама вақт дар назди якдигар буданд, модар ва писар. Баҳромиддин бо беҳоливу дард мубориза бурда, меҳост ба модараш дар бораи чизҳои зиёде нақл кунад. Модараш бошад аз вазъи саломатии писараш дар ташвиш буда, аз ӯ хоҳиш мекард, ки ӯ камтар гап занад ва худро хаста накунад.

Вале фурсат ёфта ба модараш нақл кард, ки чӣ тавр ӯро кормандони милитсия бераҳмона лату кӯб карданду маҷбур мекарданд, ки ӯ гуноҳро, ки содир накардааст, ба дӯш гирад. Ӯ нақл кард, ки нисбати ӯ қувваи барқ истифода намуданд ва даҳонаро бо скотч маҳкам карданд, то ки садояро касе нашунавад. Бо овози паст ӯ ба модараш гуфт, ки ҳангоми беҳуш буданаш ӯ тавонист, ки гуфтугӯи байни кормандони милитсияро шунавад: «Агар ягон ҳодиса рӯй диҳад меғӯем, ки дастгиршуда дар натиҷаи аз ошӯнаи дуҷуми бинои ШҚД худро партофта ҷароҳат бардошт».

Корманди милитсияе, ки назди ӯ навбатдорӣ мекард сӯҳбати онҳоро шунида дар ташвиш афтид. Ҳамин ки модар бо писараш хайру ҳуш кард ва аз палата берун шуд, ӯ пойафзоли худро кашада бо он ба лабу даҳони Шодиев заданро сар кард.

Рӯзи дигар Баҳромиддин дар мавриди ин ҳодиса ба модараш нақл кард ва аз ӯ тавалло намуд, ки дигар ба назди ӯ наояд, зеро «ӯро боз лату кӯб мекунанд». Баъд аз чанд рӯз вазъи саломатии ҷавон бадтар шуд, ва ӯро дубора ба шӯбаи реаниматсия гузаронданд. Ӯ ҳамин тавр ба ҳуш наомад ва 30 октябр аз дунё ҷашм пушид.

Аввалин шуда дар бораи ин ҳодисаи фоҷиавӣ рӯзноманигороне, ки аз мақомоти ҳифзи ҳуқуқ доир ба ин ҳодиса шарҳу эзоҳот ва оғоз намудани тафтишоти дақиқро талаб намуда буданд, навиштанд. ВКД-и Тоҷикистон дар ин ҳолат низ ба таври расмӣ ҷавоб дод, ки Шодиев баъд аз дастгир шудан худро аз ошёнӣ дуҷуми бинои ШКД партофтааст. Хешовандону наздикони Баҳромиддин боварӣ доранд, ки аз онҳо асли воқеъаро пинҳон медоранд ва Баҳромиддинро дар шӯъбаи милитсия ба таври бераҳмона мавриди лату кӯб ва шиканча қарор додаанд.

4 ноябри соли 2011 ВКД-и Ҷумҳурии Тоҷикистон гузориш дод, ки аз рӯи натиҷаҳои тафтишоти дохилӣ бинобар марги Баҳромиддин Шодиев се нафар корманди ШКД-и ноҳияи Шоҳмансур аз кор озод карда шудаанд. Инчунин аз вазифаи ишғолнамуда муовини сардори ин шӯъбаи милитсия озод карда шуд, ва бевосита ба сардори шӯъба танбеҳи ҷиддӣ дода шуд.

Нисбати муфаттиши ШКД Абудрахмон Додов, ки аслан, танҳо бо бурдани тафтишоти айбдорӣ Шодиев машғул буд ва инчунин нисбати ду ваколатдори оперативӣ, аз рӯи моддаи «Хунукназарӣ» парвандаи ҷиноятӣ оғоз карда шуд.

Он рӯзҳо ташкилотҳои ҳифзи ҳуқуқи маҳаллӣ фаъолноқӣ нишон дода талаб намуданд, ки тафтишоти дуруст гузаронида шавад. Дар дархости худ онҳо зикр намуданд, ки «ин аввалин ҳолате нест, ки ҳукуматдорон расман эълон мекунанд, ки марги дастгиршуда ҳангоми кӯшиши аз ошёнӣ дуҷуми бинои ШКД худро партофтан ба вуқӯъ омада бошад».

Он рӯзҳо хешовандони Баҳромиддин танҳо ба ташкилотҳои ҳифзи ҳуқуқ ва журналистон умед доштанд. Идораи ҳуқуқи инсон ва риояи қонуният ба тарафи ҷабрдида ба таври ройгон хизатрасониҳои адвокати худро пешниҳод намуд. Ҷараёни муборизаи нобаробар бо сохторҳои ҳокимияти давлатӣ оғоз гардид. Адвокат кӯшиш кард, то ки дараҷаи кирдори содирнамудаи шахсони гумонбаршуда аз моддаи «Хунукназарӣ» ба моддаи «Баромадан аз ҳадди ваколатҳои мансабӣ» тағйир дода шавад, вале, дархост қоненҷ карда нашуд.

17 феввали соли 2012 муурофияи судӣ оғоз гардид, баъди чанд рӯз бошад судя по дархости адвокати тарафи ҷабрдида парвандаро ба прокуратура барои анҷом додани тафтишоти иловагӣ супурд. Дар

рафти тафтишоти барқараргардида, моҳи сентябри соли 2012, қисмҳои маводҳои парвандаи ҷинояти нисбати ду ваколатдори оперативӣ «бинобар вучуд надоштани таркиби ҷиноят» қатъ карда шуданд. Ҳамин тариқ, ба суд танҳо парванда нисбати муфаттиш Додов, ки аз рӯи моддаи «Хунукназарӣ» гунаҳгор доништа мешуд, пешниҳод карда шуд. Ва нисбати ӯ ҳукми маҳрум кардан аз озодӣ ба муҳлати 2 сол бо адо намудани ҷазо дар колонияи сукунат бароварда шуд.

Адвокати тарафи ҷабридад Гулчехра Холматова ҳукми судро «беасос ва ғайриқонунӣ» ҳисобид. Дар мусоҳиба бо ВАО ӯ гуфт: «Аз ҳуди аввал арзёбии ҷиноят нисбати судшаванда ба таври дуруст анҷом дода нашуда буд. Илова бар ин, ду нафар ваколатдори оперативӣ, ки нисбаташон бинобар дар кирдорҳои содирнамудаашон мавҷуд набудани таркиби ҷиноят қарор оид ба қатъ кардани парванда бароварда шуд, бе ҷазо монданд».

«Баҳромиддин фарзанди нахустинам буд, - ба хотир меорад модараш Ниёзбиби Бӯриева. – Аз таваллуд шуданаш, ки 2 июли соли 1983 буд, ӯ кӯдаки ширинрӯяк буд. Духтурон вачд омада буданд, ки чунин писараки зебо ба дунё омадааст, ва бинобар ҳамин ба ман лозим омад, ки ба дасташ муҳраи чашмӣ бандам».

ӯ нақл кард, ки Баҳромиддин кӯдаки меҳрубон ва ба модараш хеле дилбаста буд, одате дошт, ки вақти хобравӣ гӯши модарашро мемолид, вақти аз хоб бедор шуданаш бошад, рухсораашро силла мекард. ӯ ҳайвонотро низ дӯст медошт – сағ ва гурбаҳои ҳавлигиро. «Онҳо низ мавҷудоти зиндаанд ва онҳо низ дардро ҳис мекунанд», - мегуфт Баҳромиддини хурдсол ҳангоми аз ҳамсолони бадахлоқи худ ҳимоят кардани онҳо.

Писарбача аз хурдсоли бо ҳар чизе, ки қулай меафтид мусиқӣ менавохт – китоб, тахтачаи ошхона, тоқчаи пешӣ тиреза, ва ӯ тавре менавохт, ки ба гӯши аҳли хонавода садои фораи мерасид. Падараш маҷбур шуд, ки ба Баҳромиддин таблак тӯҳфа кунад. «Хурсандии ӯ ҳадду канор надошт, он вақт ӯ дар синфи яккум мехонд, - ба хотир оварда мегуяд Ниёзбиби. – Ҳамагон фикр мекарданд, ки ӯ калон шавад, таблакзан мешавад».

Вале дар насибаш набудааст. Ғайр аз Баҳромиддин дар оила боз чор фарзанд буд. Сол аз сол ба падару модар таъмин кардани оила душвортар мешуд. Соли 2001, дар синни ҳабдаҳсолагӣ писарбача

ҳамроҳии модараш бо мақсади коркунӣ ва ба даст овардан даромад ба Россия, ки дар он ҷо мисли ӯ ҷавонони ҳамватан ҳазорҳо нафар буданд, сафар кард.

Баъдан Баҳромиддин маҷбур шуд, ки ба ватан бар гардад, дар ватан ӯро бекорӣ ва ояндаи номаълум интизор буд. Писари гапнав буд, аз ин рӯ бо нафарони бадахлоқ ақҷоя шуда ба истеъмол кардани маводи нашъа шурӯъ кард. Барои дастрас кардани маводи нашъа маблағ надошт ва боре ҳудаш нафаҳмида, ки ин ҷӣ тавр рӯй дод, даст ба дуздӣ мезанад. Ӯро ҳабс карданд, афв шуда аз ҳабс баромад. Баъдан боз барои содир намудани дуздӣ дастгир шуда, дубора ҳабс шуд. Ҳамин тавр метавон ба таври кӯтоҳ дар бораи ҳаёти Баҳромиддин сухан гуфт. Вале дар ҳаёти ӯ рӯзҳои хушбахтӣ ҳам рӯй доданд – тӯйи хонадоршавиаш, ба дунё омадани фарзанди нахустинаш...

Моҳи октябри соли 2011 Баҳромиддин аз модараш илтиҷо намуд, ки ба ӯ имконияти охирина ба ҳаёти солим баргаштанро диҳад, аз модараш талаб кард, ки барои дар клиникаи наркологӣ табобат гирифтани ба ӯ пул диҳад. Ҳоло чунин менамояд, ки гуё ба амали гардидани ин нақшаҳо қисмати бад монёш шуд...

«Барои ман ба хотир овардани он рӯзҳое, ки писарам аз дунё гузашт хеле мушкул аст, - мегӯяд модараш. – Вале, ӯ дар зиндагиаш ба хатоӣ роҳ дод, вале ин наметавонист барои кормандони милитсия баҳона ба дӯши ӯ яқбора «бор кардани» 21 (!) далели дуздӣ гардад ва бо ҳамин тарз миқдори ҷиноятҳои ошкоргардидаро аз ҳисоби шахсони заиф ва қаблан судшуда зиёд намоянд. Шиканҷа – барои ба даст овардани баёнот ва бастании парвандаи ҷиноятӣ аз ҳама роҳи осон аст. Ва Баҳромиддин қурбонии чунин система гардид».

«Ў хушбахт буд, ки оилаи калон дорад...»

Ҳикояи №5:

Èñì î èë Àà÷àšî í î â

Зани ҷавон дар сар рӯймоли миллӣ аксҳои (расмҳои) оилавиашро як ба як тамошо мекунад: «Ана ин мо дар майдони асосии пойтахт, дар ин ҷо мо бо фарзанди нахустинамон, инҳо бошанд ҳар се фарзандонамон»...

Ў каме барои худро аз таасуроти хотираҳо ва гириякунӣ ором намудан, бозмеистад. Ҳоло ҳаёти Савринисо Гулова куллан тағйир ёфтааст. Ўро аз ин пораи хушбахтии оилавӣ маҳрум сохтанд, ва айни ҳол ӯ бевазан аст. Шавҳараш, Исмоил Бачачонови 32-сола бошад моҳи январӣ соли 2011 дар тавқифгоҳи тафтишотии №1 шаҳри Душанбе дар натиҷаи мавриди шиканҷа қарор гирифтанд, ҳалок шуд.

Бачачонов соли 2009 барои мубодилаи ғайриқонунии маводи нашъа ба муддати 6,5 сол аз озодӣ маҳрум карда шуд ва дар колонияи низомаш пурзӯр адои ҷазо менамуд. Соли 2011 роҳбарияти колония ба қароре омад, ки низоми нигоҳдории маҳбус Бачачонов барои адои минбаъдаи мӯҳлати ҷазо аз низоми пурзӯр бо тасвиати «барои ба таври мунтазам вайрон намудани тартибот» ба низоми маҳбус тағйир дода шавад.

Ҳангоми рӯй додани воқеа Бачачоновро ба тавқифгоҳи тафтишотӣ оварданд ва бояд ӯро аз он ҷо ба маҳбусхонаи дорой низоми дахлдор интиқол менамуданд. Тибқи нишондодҳои кормандони тавқифгоҳи тафтишотӣ (СИЗО), Бачачонов нисбати қарори қабулкардаи суд доир ба тағйир додани низоми адои ҷазо изҳори

норозигӣ ва даъво намуд, ва бинобар ҳамин онҳо, гуё бо мақсади тарбиявӣ, уро сахт лату кӯб карданд.

Чароҳатҳо вазин буданд ва бинобар ҳамин у дар роҳ ҳангоми интиқол додан ба маркази тиббӣ вафот кард.

Савринисо нақл кард, ки он рӯз ҳамроҳи фарзандонаш дар хона назди телевизор нишаста буд. Ва ногоҳ занги телефонӣ шуд. Корманди колония ба зан гуфт, ки фавран ба СИЗО, ки Бачаҷоновро ба он ҷо интиқол доданд, биёяд ва илова кард, ки шавҳари у дар ҳолати вазнин қарор дорад.

«Он вақт у аллакай мурда буд, вале ба ман инро нагуфтанд. Аз ин ҳодисаи фоҷиавӣ ҳамаи хешовандон хабар доштанд, ғайр аз ман. Фарзандони калониамро дар хона мондаму аз ҳама хурдиашро ба даст гирифта баромадам, он рӯз у яксола шуда буд, ба хонаи хушдоманам омадам. Ҳамаи хоҳарони шавҳарам он ҷо буданд, ҳама гиряву нола мекарданд. Ман гуфтам, ки биёед таксӣ мегирему ба СИЗО меравем, саломатии Исмоил сахт вазнин шудааст. Яке аз хоҳарони шавҳарам ба наздам омада, маро ба оғӯш гирифта гирякунон гуфт: «Худатро ба даст гир, шавҳарат мурд». Ман аз хӯш рафтам, фарзандам аз дастам афтид. Бо истифодаи валерянка маро ба хӯш оварданд. Ман ба худ мегуфтам: «Чӣ тавр мурд?? Ман рӯзҳои наздик бо у гап зада будам, у аз ҳеҷ чиз шикоят надошт», - он рӯзи сахтро ба хотир оварда мегӯяд Савринисо.

Вақте ки ҷасади Исмоилро ба хона оварданд, у кафанро кушод, ва ҳолаташ бад шуд – дар тамоми қисматҳои баданаш пайҳои сиёҳу кабуд дида мешуд, дастонаш, махсусан дасти чапаш сахт варам карда буд, биниаш бошад осеб дида буд. Шахсоне, ки уро гӯр карданд, баъдан ба Савринисо нақл карданд, ки ҳангоми ба хок супурдани ҷасад аз чароҳате, ки дар қисмати сараш буд ҳанӯз хун мерафт ва аз кафан гузашта буд...

Аз рӯи далели мазкур Прокуратураи генералӣ парвандаи ҷиноятӣ оғоз намуд. Дар чараёни тафтишот муайян карда шуд, ки ба марги маҳбус Бачаҷонов якчанд шахсони мансабдор даст доштанд.

Моҳи сентябри соли 2011 суди се нафар кормандони СИЗО-и Вазорати адлия баргузор гардид. Ду нафари онҳо дар расонидани зарари вазнин ба саломатӣ бо сабаби беэҳтиётӣ, ки боиси марги маҳбус гардидааст ва суиистифода аз мақоми ишғолнамуда айбдор доништа шуданд. Нисбати онҳо ҳукми аз озодӣ маҳрум кардан ба

муддати 8 сол бароварда шуд, вале, бо истифодаи афв ин мӯҳлат то 6 сол кам карда шуд. Нисбати айбдоршавандаи сеюм бошад барои хунукназарӣ ҳукми маҳрум кардан аз озодӣ ба мӯҳлати се сол муқаррар карда шуд, вале бинобар татбиқи санади афв ӯ аз ҷавобгарӣ озод карда шуд.

...Савринисо, мисли қисми зиёди духтарони деҳот, дар мактаби миёна танҳо то синфи 6 таҳсил кардааст. Ӯ ҳеҷ гоҳ дар ягон ҷой кор накардааст, бинобар ҳамин ӯро бо фарзандонаш шавҳараш, ки дар бозори калони фуруши масолеҳи сохтмонӣ «Султони Кабир» кафшергар шуда кор мекард, таъмин менамуд. Ҳар рӯз баъд аз кор ӯ ба хона бо борхалтаҳои пур аз маҳсулоти хӯрока бармегашт...

Баъд аз марги шавҳараш ба ӯ лозим меояд, ки дар ҳама чиз сарфаҷӯӣ карда, бо як кӯмакпулие, ки ба чор нафар барои аз даст додани саробони оила дода мешавад ва он ҳамагӣ 316 сомонӣ, қариб 65 доллари ШМА-ро ташкил намояд, рӯз гузаронад.

«Дар шароити ҳозира 316 сомони чӣ мешавад? Илова бар ин, имсол духтарчаам ба мактаб меравад. Ман доимо фикр мекунам, ки шиками онҳоро чӣ тавр сер кунам, аз кучо маблағ ёфта ба онҳо сару либоси мактабӣ харам», - гиламандона мегӯяд зан.

Айни замон ӯ ба кор баромада наметавонад – фарзандонаш ҳоло хурдсоланд, аз ҳама хурдиаш сесола шуд, фарзандони калониаш бошад 7 ва 6-сола мебошанд. «Орд, равған, сабзавот – ёрдампулӣ ба ҳамаи ин харҷ мешавад. Имконияти харидани дигар маҳсулотро надорем», - мегӯяд Савринисо.

Рӯз аз рӯз зиндагӣ душвор мегардад, ва дар баҳори соли 2012 Савринисо бо аризаи даъвогӣ ба суд оид ба ҷуброн намудани товони зарари маънавию моддии бинобар маргӣ сарпарастии ягонаи оила расида, муроҷиат намуд.

Моҳи июни соли 2012 дар суди ноҳияи Исмоили Сомонии пойтахт ҷаласаи судӣ аз рӯи аризаи даъвогии бевазани Исмоил Бачаҷонов оғоз гардид, зан дархост намуд, то ки ба ӯ товони зарар аз муассисаи пенитентсионарӣ рӯёнида шавад. Баъдан бо пешниҳоди ҷавобгар, Сарраёсати иҷроӣ ҷазои ҷиноятии Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, созишномаи мусолиҳа баста шуд ва ба сифати товони зарар ба зан танҳо 30 ҳазор сомонӣ, ё 6 ҳазор доллари ШМА пардохт карда шуд.

Зан нақша дорад, ки баъди якчанд вақт метавонад дар хона кор кунад. Вале барои ин ба ӯ зарур аст, ки касби дахлдорро омӯзад – сартарош, ошпаз ё дӯзандагӣ. Дар ташкилотҳои байналмилалӣ барои занони камбизоят чунин лоиҳаҳо амалӣ карда мешаванд, ва Савринисо умедвор аст, ки ягон кас ба ӯ барои касбомӯзӣ ва барои дар оянда даромад ба даст овардан, кӯмак мекунад.

«Шавҳари ман хеле инсонӣ хуб буд, - бо меҳрубонӣ ба хотир меорад ӯ. – Мо дар якҷоягӣ 8 сол зиндагӣ кардем, ва ӯ боре ҳам маро наранҷондааст. Рӯзҳои ид ба ман тӯҳфа ҳада мекард – ҳатто агар шароити иқтисодӣ бад ҳам мебуд, ӯ ба ин нигоҳ накарда ба ман тӯҳфа мекард, ақаллан «иринка» (шиппакҳои маъруф дар деҳот) тӯҳфа мекард».

«Дар хотир дорам он вақтеро, ки мо таваллуди фарзанди нахустинамонро интизор будем. Вақте дарди таваллудкунӣ фаро расид, чӣ тавр ӯ хурсанд шуда буд. Маро ба беморхона бурда худаш аз хурсандӣ тамоми маҳалро аз таваллуди фарзандаш хабардор кард! Вале маълум шуд, ки ҳоло вақти таваллудкунӣ фаро нарасида будааст ва маро ба хона ҷавоб доданд. Рӯзи дигар, вақте ки ман ба мағоза барои харидани қанди сафед даромадам, фурушанда бо ҳайрат нигоҳ карда аз ман пурсид: «Чи тавр? Магар ту таваллуд накарда будӣ?». Танҳо баъди ду рӯз писарамон Иброҳим ба дунё омад. Шавҳарам ба таваллудхона бо дастаи гул, торт ва шампан омада маро ба хона бурд», - қисса кард зан.

Баъдан духтарчаамон Нозия ва писарамон Исроил таваллуд шуданд. Исмоил хеле фарзандонашро дӯст медошт, кӯшиш мекард, ки онҳо бе ягон камбудӣ ба воя расанд. Ӯ худро хушбахт ҳис менамуд, ки чунин оилаи калон дорад, се фарзанд. Зеро дар айёми кӯдакӣ ӯ қариб-ки танҳо буд, фақат як бародари угай дошт, ки модару падараш нисбати ӯ меҳрубонӣ хеле зиёд доштанд. Ба Исмоил дар оила тамоман аҳамият намедоданд. Ӯ чун растанӣ калон мешуд, кӯшиш менамуд, ки дар хона ба назари ягон касе аз аъзои оилашон натобад. Аз ин рӯ ҳолати ӯро дарк менамудам, вақте ки шомгоҳҳо ӯ фарзандонашро ба оғӯш гирифта мегуфт: «Ман ҳамеша танҳо будам! Ин чӣ хушбахтист, ки имрӯз ман шуморо дорам!».

Ҳоло Савринисо кӯшиш мекунад, ки барои фарзандонаш ҳам модар бошаду, ҳам падар. Вале писари хурдиаш, гоҳ-гоҳ, мепурсад:

«Канӣ дадаи ман? Барои чӣ дигар кӯдакон дада доранду, ман бошам не? Биёед ба бозор меравему дада мехарем».

«Фарзандони калониам бошанд ўро ҷанг мекунанд, акси Исмоилро нишон дода мегӯянд: «Ана падари ту», - мегӯяд зан».

Савринисо фарзандонашро дар рӯҳияи меҳнатдӯстиву меҳру шавқат тарбия менамояд. «Писари калониам ҳоло дар синфи дуюм мехонад. Ў аз мактаб омада, дафтари қаламашро гирифта наздаш хоҳарчаашро, ки соли оянда ба синфи якум меравад, шинонда ба ў алифбо, навиштан ва ҳисоб карданро меомӯзонад. Ба кӯча умуман намебарояд, ҳол он ки фарзандони ҳамсояҳо дарсгурезӣ мекунанд, дар кӯчаҳо барои ҷамъоварӣ намудани оҳанпора, ки баъдан онро мефурушанд, оворагардӣ мекунанд», - нақл кард зани бевамондаи Бачаҷонов Исмоил.

Ўро суҳанони писари калониаш осуда мекунанд: «Зиқ нашавед модар, ман калон мешавам Шумо ва бародару хоҳарамро нигоҳубин мекунам. Ҳамааш хуб мешавад».

«Дар тақдираш набудааст, ки ба бобои номдорааш пайравӣ кунад...»

Ҳикояи №6:

Àèèøî äáâë Ì óõî äî â

Моҳи март соли 2009 Дилшодбек Муродови 46-сола бо ҳукми суд барои мубодилаи ғайриқонунии маводи нашъа айбдор доништа шуда, ба мӯҳлати шаш сол аз озодӣ маҳрум карда шуд.

Ҳисобқунии солҳои дуру дарози умр дар маҳбас оғоз гардид. Дар ин ҷо ҳама чиз тибқи тартиботи қатъӣ ва равиши худ ҷараён дошт. Он гоҳ Дилшодбек дарк намуд, ки озодӣ – дар рӯйхати арзишҳо, вақте ки ту озод ҳастӣ, охири аст, аммо, вақте ки онро аз даст медиҳӣ, он дар ҷойи аввал қарор мегирад. Ва пурсаброна озодиро интизор буд. Ба паси сар кардани тамоми саҳтиҳои маҳкама ба ӯ модараш, ки ҳамаи гуноҳҳои писари яғонаву ҷигарбандашро мебахшид, кӯмак кард.

6 августи соли 2009, рӯзи зодрузи Дилшодбек фаро расид. Ӯ медонист, ки модараш ҳатман ба хабаргирии ӯ меояд, ва ин воҳуриро аз субҳи барвақт интизор буд. Ҳангоми воҳурдан бо модараш Дилшодбек дар ҳолати хуб қарор дошт, аз ҳеҷ чиз шикоят надошт ва ба модараш изҳор намуд, ки умедвор аст ҷанговари интернатсионалист буданаширо ба инобат гирифта, уро барвақтар аз ҳабс озод кунанд.

Вале баъд аз се рӯз, 9 август, ба модари Муродов хабар доданд, ки пасараш 8 август вафот кард. Баъдан хулосаи духтур пешниҳод карда шуд, ки дар он нишон дода мешавад, ки сабаби марги Дилшодбек Муродов сактаи дил мебошад.

Роҳбарияти муассисаи пенитентсиарӣ ба хешовандони Муродов хабар дод, ки маросими мурдашӯй ва ҷаноза мутобиқи расму ойини милливу динӣ аллакай анҷом дода шудааст, бинобар ҳамин, тавсия дода мешавад, ки кафанро накушода уро ба хок супоранд. Аз модар ҳатто аввал ваъдаи шифоҳӣ гирифта, баъд ҷасади Дилшодбекро ба хешовандонаш супориданд.

Дар ҷавоби хаттии роҳбарияти Сарраёсати иҷроии ҷазои ҷиноятии Вазорати адлия таҳти рақами 5/1/3-Б-13 аз 14.08. с. 2009 сабаби марги маҳбус Муродов тариқи зайл шарҳ дода мешавад: «08.08. с. 2009 тақрибан соати 13:00 маҳбус Муродов Д.Г., ба ҳоҷатхона даромада, мувозинати худро гум карда ба самти пеш афтид. Дар натиҷа, қисмати чапи рӯй ба фарши бетонӣ зада ҷароҳатҳои ҷисмонӣ бардошт. Ба ҳӯш омада ӯ ба маҳбусони барои кӯмак расонидан омада гуфт, ки бо ӯ ҳеҷ чиз нашудааст, ва ӯ мустақилона метавонад ҳаракат кунад. Вале, каме ба пеш ҳаракат карда, каловида ба рӯи фарши бетонии ҳоҷатхона ба пушт афтид, ва дар натиҷа қисмати сар ва пайвандҳои оринҷҳои дастонаш ҷароҳат бардоштанд. Баъдан уро ба маркази тиббӣ барои расонидани ёрии тиббӣ бурданд. Баъди аз ҷониби кормандони тиббӣ расонидани ёрии аввалия ва истеъмол кардани дору саломатии Муродов Д.Г. мӯътадил гардид. Ҳангоми ба сайру гашт баромадан ҳолати маҳбус Муродов Д.Г. бад шуда, аз биниаш хун ҷорӣ гардид. Ба Муродов сӯзандору карданд, ки дар натиҷаи он фишори хуни ӯ баланд шуд. Уро ба Беморхонаи марказии Сарраёсати иҷроии ҷазои ҷиноятии Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон интиқол доданд, ки дар он ҷо ҳангоми гузаронидани муоинаи тиббӣ дар қисмати пой чап, дасти чап ва тарафи чапи рӯйи ӯ ҷойҳои харошида ошкор гардиданд, ки барои ҳаёт ва саломатии маҳбус хатарнок набуданд. Инчунин тамоми қисматҳои бадани маҳбус муоина карда шуданд, ва ягон ҷароҳат ё нишонаҳои зарар ба саломатӣ ошкор карда нашуд. Сарфи назар аз кӯшишҳои духтурон, беҳтар намудани вазъи саломатии маҳбус Муродов Д.Г. муяссар нагардид ва ӯ вафот кард».

Тафсири (версияи) мазкур оид ба сабаби марги писар барои модари Дилшодбек аҷиб намуд, бо вучуди ин, он хилофи шаҳодати марг бо диагнози «сактаи дил» буд. Бинобар ҳамин дар мурдахона (морг) ӯ ваъдаи шифоҳии худро шикаста кафанро кушод ва дар бадани писараш осори зиёди зарбу латро ошкор намуд. Дарҳол зан зарбу

латҳои дар бадани писараш ошкорнамударо бо камераи телефони дастӣ сурат гирифт.

Модари Дилшодбек Муродов бо ариза ба президенти кишвар бо дархости оғоз намудани парвандаи ҷиноятӣ ва ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашидани шахсони гунаҳгор муроҷиат намуд. Бо тартиби чорачӯӣ намудан ариза ба Прокуратураи генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон ирсол гардид, ки дар он ҷо дар асоси далели мазкур парвандаи ҷиноятӣ аз рӯи моддаи «Расонидани ҷароҳатҳои вазнини ҷисмонӣ, ки боиси марги ҷабрдида гардидаанд» оғоз карда шуд.

2 октябри соли 2009 экспертизаи ҷасади Муродов анҷом дода шуд. Тибқи хулосаи экспертизаи тиббии судӣ, дасту пойҳо беосеб буданд, танҳо дар қисмати пушти сар ҷои кафида, ки аз зарбаи предмети сахту кунд ё дар сурати ба қад афтидан ба вучуд омаданаш мумкин аст, ошкор гардид. Бо қарори муфаттиши прокуратура аз 20 декабри соли 2009 бинобар набудани дарлелҳои содир гардидани ҷиноят парвандаи ҷиноятӣ қатъ карда шуд.

Модари Муродовро аз қарори қабулкарда танҳо дар аввали моҳи феввали соли 2010 хабардор сохтанд. Ӯ бо ариза ба прокурори генералӣ бо дархости бекор кардани қарори ғайриқонунии муфаттиш ва барқарор кардани тафтишот муроҷиат намуд. Аз ҷониби прокуратура қарори баровардаи муфаттиш бекор карда шуд ва парванда ҷиҳати анҷом додани тафтишоти иловагӣ ба ҳамон мақомоте, ки қарори қатъ намудани парвандаи ҷиноятиро бароварда буд, аниқтараш ба прокурори махсусе, ки назоратро дар ҷойҳои махрумият аз азодӣ анҷом медиҳад, фиристода шуд. Ва бидуни анҷом додани ягон амалиёти тафтишотӣ парвандаи ҷиноятӣ боз бо тасвиати «аз сабаби набудани далелҳои содир гардидани ҷиноят» қатъ карда шуд.

Ҳангоми дубора даъво овардан нисбати ғайриқонуни қатъ намудани парвандаи ҷиноятӣ ба прокуратураи махсус изҳори нобоварӣ карда шуд, ва тарафи ҷабрдида дархост намуд, ки пешбурди парванда ба муфаттишони Прокуратураи генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон супорида шавад. Дархост қонеъ карда шуд, тафтишот барқарор гардид.

Тибқи суханони модари Муродов, муфаттиши Прокуратураи генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон Ҳангоми вохӯрӣ бо ӯ хабар дод, ки писари ӯ на 8, балки 7 август Ҷавтидааст.

Дар ҷараёни тафтишоти иловагӣ аз рӯи дархости адвокат амалҳои тафтишотии иловагии такрорӣ, аз назар гузаронидани ҷои ҳодиса анҷом дода шуданд, ки дар натиҷаи онҳо тафсири (версияи) бардоштани ҷароҳатҳои вазнини ҷисмонӣ дар натиҷаи ба қад афтидан рад карда шуд.

Тафтишот муайян намуд, ки аз ҷониби роҳбарияти муассисаи пенитентсионарӣ ба беназоратӣ ва хунукназарӣ Ҳангоми иҷро намудани вазифаҳои худ ва кӯшиши пинҳон кардани далели содир гардидани ҷинояти махсусан вазнин нисбати маҳбус, ки боиси марги ӯ дар ҳудуди муассисаи зервоҳидӣ гардидааст, роҳ дода шудааст. Вале Ҳанӯз ҳам нисбати роҳбарияти колонияи ислоҳӣ ягон ҷараҳи зарурӣ андешида нашудаанд.

Яке аз нуктаҳои талаботи, аз ҷониби адвокат дархостгардида, ин гузаронидани тафтишот инчунин нисбати ҳаёти кормандони тиббии шӯъбаи тиббии муассиса, ки доир ба марги маҳбус Муродов Д. шаҳодаткунонии бардурӯғро додаанд, мебошад, аз он ҷумла нисбати роҳбарияти Сарраёсати иҷроӣ ҷазои ҷиноятии Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки ба рӯй додани ҳодисаи марги маҳбус роҳ доданд.

6 феввали соли 2012, бо супориши Прокурори генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон, парвандаи ҷиноятӣ барои омӯхтан ва ба гурӯҳи тафтишотӣ-оперативӣ оид ба тафтишоти ҷиноятҳои ошкорнагардидаи махсусан вазнини Раёсати тафтишотии Прокуратураи генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон супурдан, талаб карда шуд. То имрӯз адвокат ва ҳешовандони Муродов оид ба ҷараёни тафтишот ягон маълумот надоранд...

Дар назди ман нагӯқи маъруфи телевизиони Тоҷикистон Луъбат Бурҳонова, модари Дилшодбек Муродов қарор дорад. Ҳеҷ гоҳ фикр намекардам, ки бо санами телевизионии (телекумири) солҳои 80-ум дар чунин ҳолат шинос мешавам, ва мусоҳиба тамоман на дар бораи ӯ ва роҳи дурахшони эҷодии ӯ, балки дар бораи писари ягонааш, ки ба таври фоҷиавӣ дар колония Ҷавтид, хоҳад буд...

Ӯ ба вохӯрӣ бо борхалтаҳои вазнин омад, ки дар онҳо ӯ ҳамаи аксҳои (расмҳои) писарашро бо тартиб ҷойгир карда буд, қисми

зиёди онҳо дар чорчубаҳои зебои ҳошияхошон бо махмал кашидашуда буданд, инчунин ӯ ҳуччатҳоеро оварда буд, ки аз ҷанговари интернатионалист будани писараш шаҳодат меоданд.

Соли 1982 писарамро ба муддати ду сол ба хизмати ҳарбӣ даъват намуданд. Ба Бағроми Афғонистон, ба разведка афтид. Як вақте дар Панҷшер ротаи контрразведка (зидди кашф) ба муҳосира меафтад, аз ҳайати шахсӣ танҳо 23 нафар зинда мемонанд, аз он ҷумла Дилшодбек.

«А у разведчика судьба порой коротка, как рукопашный бой» (Баъзан умри разведкачӣ, мисли ҷанги даст ба гиребон, кӯтоҳ аст) - барои ҷӣ бошад, ки ба ёдам ин суханон аз суруд омаданд. Ман тавачҷӯҳи худро ба қиссаи Лубат Бурҳонова равона сохтам. «Дар кӯчаи мо ҳамсояҳо писарони зиёд доранд, ягонтои онҳо хизмат накардаанд, аз кӯчаи мо танҳо писари ягонаи ман ба хизмати ҳарбӣ рафт. Ва ӯро ба Афғонистон фиристоданд. Аламовараш он аст, ки аз ҷанги Афғонистон зинда баргашт, вале дар замони тинҷиву осоишта бошад бо дасти нозирони маҳбасхона кушта шуд», - ӯ гулӯғир аз ашк суханони худро идома дод. Ва илова намуд, ки: «Охир, Дилшод ҳоло метавонист генерал бошад!».

Маълум гардид, ки соли 1984, баъди хизмати аълои ҳарбӣ дар контрразведка Дилшодбекро барои таҳсили чорсола дар Мактаби олии КГБ СССР дар шаҳри Москва даъват кардаанд. «Ба хонаи мо якчанд нафар омада буданд, фаҳмонда доданд, ки баъди таҳсил Дилшодро барои кор кардан ба мамлакатҳои хориҷа мефиристанд, ваъда доданд, ки ба ӯ квартира медиҳанд, ман бошам ин пешниҳодро рад кардам...» - аз хотираҳои худ қисса мекунад модар, зимнан, эҳтимол, худро барои қарори он вақт қабул кардааш ҳаёлан мазаммат мекунад.

Ӯ кӯшиш намуд, ки ба қарори худ тавзеҳоти мантиқӣ диҳад: «Мефаҳмед, вақте ки ман нав мактаби миёнаро хатм намудам, ман аз падарам разведчики машҳури шӯравӣ Раҳим Бурҳонов маслиҳат пурсидам, ки ба кучо дохил шавам. Ва ӯ он вақт ба ман гуфт: «Қадам касbero, ки мехоҳӣ интиҳоб намое, вале дон, ки ман ба артист, ҳуқуқшинос, ҳарбӣ ва дипломат шудани ту қатъиян зид ҳастам». Ин суханон ба як навъ нуқтаи назари хос дар оилаи мо таъдир ёфтанд».

Дар вақташ худи Раҳим Бурҳоновро дар ҳайати 45 наврас барои таҳсил кардан падараш – сафири аввали Ҷумҳурии Шуравии Мардумии Бухоро дар Германия Мирзо Абдулвоҳид Мунзим ба Германия бурда буд, ки дар он ҷо ӯ забони немисиро хуб аз худ кард. Раҳим Бурҳонов «Штирлетси тоҷик» шуд, ба ӯ муяссар гардид, ки ба штаби разветкаи миллагароён ворид шавад ва ба агентураи рус доир ба нақшаҳои вермахт маълумот диҳад. Бурҳонов то унвони штурмбанфюрери СС хизмат кард ва ғалабаро дар госпитали Карлсбад истиқбол намуд. Маҳз ӯ генерали хиёнаткори советӣ Власовро дастгир карда ва дар ин бора шахсан ба Сталин хабар дода буд. Бурҳонов аз ҳукумати шуравӣ мукофотҳои зиёде гирифта буд, бо фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон бошад, баъд аз вафоташ бо ордени Спитамен дараҷа I мукофотонида шуд.

Мутаассифона, дар тақдири Дилшодбек набудааст, ки ба бобои машҳураш пайравӣ кунад... Ба ӯ ҳатто дар бораи ин пешниҳоди ҷозибии ҳадамоти махсус нагуфта буданд. Бо насихати модараш Дилшодбек ба донишгоҳи тиббӣ дохил шуд, духтур шуд. «Ман ҳоло наметавонам аз назди донишгоҳи тиббӣ ашк нарехтани гузарам. Донишҷӯёро дар тан хилъати сафед мебинаму ашк аз чашмонам ҷорӣ мешавад...» - бо дарди ҷонсӯз нақл мекунад зан.

Ӯ ба хотир меорад, ки ба ҳар ду фарзанди ӯ – ба писараш Дилшодбек ва духтараш Гулизор толеъ омад кард, ки хушбахтии айёми кӯдакиро бубинанд. «Ман он вақтҳо саросари кишварҳои собиқ шуравӣ ба сафарҳои хизматӣ мерафтам, аз он ҷо ба онҳо либосҳои беҳтарин, бозичаҳои зебо, шириниҳои болаззатро меовардам. Ва онҳо солим ба воя мерасиданд, чи будани поликлиника ва беморхонаро намедонистанд».

Бинобар ҳамин ӯро ташхиси (диагнози) тиббии духтури ҳабсхона «сактаи дил» ба ғазаб меорад, зеро ӯ чунин мешуморад, ки Дилшодбек комилан марди солим буд ва агар касалии дил медошт, ӯро яқинан ба Афғонистон ба хизмат намефиристанд.

Дар аввали соли 2013, аз ноил гардидан ба адолат ва ҷазо гирифтани шахсони гунаҳгор умеди худро канда, модари бечора ба Қотиби генералии Созмони Миллалӣ Муттаҳид Пан Ги Мун мактуб навишт. «Ман ба мактуб якчанд акси (расми) писарамро, ки пеш аз дафн гирифта будем ва дар онҳо пайҳои лату кӯб дида мешуданд, замима намудам. Доир ба ҳар як акси замимашуда

тавзеҳот пешниҳод намудам. Ҳоло бошад ҷавобро интизорам» - зикр намуд ӯ.

Ҳоло бе падар ду фарзанди Дилшодбек ба воя расида истодаанд – духтари ҳаштсолааш Қононхон ва писари шашсолааш Қомронбек, ки барои онҳо дарк намудани ҳодисае, ки бо падарашон рӯй дод, ва чаро ӯ ҳамроҳашон нест хеле душвор аст...

«Некӣ куну ба об парто!»

Ҳикояи №7:

Èñì î í áî é Âî áî àâ

19 феввали соли 2010. Издиҳоми (гурӯҳи) мардон, сарфи назар аз рӯзи хунук барои адои намози ҷумъа ба сӯи масҷиди асосии шаҳри Исфара мешитофтанд. Ба ин сӯ Исмобой Бобоеви 30-сола низ, ки як ҳафта пеш аз Федератсияи Россия ба аёдати падару модараш омада буд, аз хона мешитофт. Ӯ шахси диндор буд ва доимо дар ҳама ҷо ба намози ҷумъа мерафт – ҳам дар Москва, ки ӯ бо амри тақдир ба он ҷо рафта буд, ва ҳам дар зодгоҳи худ Исфара.

Вале ду нафар корманди Шуъбаи минтақавии мубориза бо ҷинояткории муташаққили Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ба ном шуъбаи 6-ум садди роҳи ӯ гардиданд ва ба ӯ гуфтанд, ки ӯ барои узвият дар ҳизби ғайриқонунии динии экстримистии «Ҳизб-ут-Таҳрир» гумонбар доништа мешавад ва уро бо худ гирифта бурданд.

Исмобой умед дошт, ки дар шуъбаи милитсия ӯ метавонад ба ҳизби манъшуда аъзо набуданаширо исбот менамояд ва ҳатто бо рафиқони худ, ки баъди намоз уро дар чойхона интизор мешуданд, вомехӯрад. Дар он ҷо онҳо мехостанд ба муносибати омадани Исмобой оши палави ҳақиқии суғдӣ пазанд ва аз хусуси зиндагӣ суҳбат намоянд.

Вале аз байн як соат, соати дигар гузафт, аммо Исмобой ҳанӯз набуд. Рафиқон аз ин ҳолат ниҳоят ба ташвиш афтида ба телефони дастии ӯ занг заданд, вале ҳеҷ кас ҷавоб намедод. Ва танҳо бори даҳуми занг задан шахси ношинос ҷавоб дод ва худро Фирдавс гуфта муаррифӣ намуд, ва хабар дод, ки Исмобойро ба шаҳри Хучанд, ба шуъбаи 6-ум мебаранд ва телефонро хомӯш

кард. Рафиқони Исмонбой шитобон ба хонаи падару модари ӯ рафтанд. Дар дастархони дар чойхона ораста оши палави хуштаъм нохӯрда монд...

Тибқи суханони падари Исмонбой, танҳо номи шӯъбаи 6-ум сокинони маҳаллиро ба ҳарос меовард. «Байни сокинони маҳалли овозае буд, ки кормандони шӯъбаи 6-ум ҷавонони аз муҳочирати меҳнати бармегаштаро дастгир мекарданд, онҳоро лату кӯб карда аз онҳо маблағи муайяно талаб мекарданд – аз 2 то 7 ҳазор доллари ШМА. Чунин нақша хуб кор мекард: ҳеҷ кас намехост, ки бо айбдории машғул будан ба фаъолияти экстримисти ҳаёс шавад ё ба азобу шиканҷаи бераҳмона гирифта шавад ва пулҳои бо машаққат ба даст овардаи худро ба онҳо меоданд», - нақл кард ӯ.

Ҷурабой-ако, аз шунидани хабари нохӯш аз рафиқони писараш, саросемавор ба хонаи Фирдавс Шокиров, корманди ШМҶМ (Шӯъбаи минтақавии мубориза бо ҷинояткориҳои мумашаққил), ки аз телефони Исмонбой ҷавоб дода буд, равон шуд. Ӯ ваъда дод, ки ба Фирдавс занг мезанад ва ба ҳал намудани масъала кӯмак мекунад. Ба хона баргашта, Ҷурабой дар изтироб буд, беқарорӣ мекард. Тариқи шиносони худ ӯ рақамҳои телефони сардори ШМҶМ-и минтақавиро дастрас намуд. Занг зад, маслиҳат карданд, ки субҳи дигар вомехӯранд ва сӯҳбат мекунанд. Ба ҳар аҳтимол Ҷурабой-ако 7,5 ҳазор доллар тайёр кард.

Пагоҳирузи, ба назди шӯъбаи 6-ум омада, он ҷо издиҳомии одамонро дид. Дар он ҷо ҳам роҳбарони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва ҳам сохторҳои қудратии вилоят буданд. Касе гуфт, ки Исмонбой мурдаст...

Дар хона, ҳангоми шустани ҷасади писараш, ӯ дар ангуштони дастон пайҳои захмҳои сӯхтаро, ки аз ҷараёни барқ ва дар пойҳои доғҳои калони латмаро (захмҳои кабуд) ошкор намуд...

Баъди 20 рӯзи пас аз ба хок супурдани Исмонбой нахустин экспертиза анҷом дода ва муайян карда шуд, ки Бобоев дар натиҷаи асфиксияи механикии фуруравии забон фавдидааст. Дар охири моҳи апрели соли 2010 ба падари ӯ муяссар гардид, ки экспертизаи такрорӣ гузаронида шавад, ки натиҷаҳои он бештар ба воқеияти ҳодиса дуруст гирад: мард дар ҳолати бардоштани ҷароҳатҳои электрикӣ ба ҳалокат расидааст. Яъне, ба таври дигар, Исмонбой дар ҳақиқат мавриди шиканҷа бо истифодаи

чараёни барқ қарор гирифтааст ва фуруравии забон оқибати истифода кардидани чараёни электрикӣ буд.

Прокуратураи вилояти Суғд 25 марти соли 2010 мутобиқи қисми 1 моддаи 104 (Одамқушӣ), қисми 3 моддаи 316 (Баромадан аз ҳадди ваколатҳои мансабӣ), қисми 4 моддаи 247 (Қаллобӣ) ва қисми 2 моддаи 250 (Тамаъҷӯӣ) Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон нисбати кормандони РОБОП ВҚД Манучеҳр Акбаров ва Фирдавс Шокиров парвандаи ҷиноятӣ оғоз намуд.

Вале 25 июни соли 2010 парвандаи ҷиноятӣ бинобар «бемории гумонбаршудагон Акбаров ва Шокиров» боздошта шуд. Дар давоми ин муддат Шокиров бо хоҳиши худ аз мақомоти корҳои дохилӣ аз кор рафт, Акбаров бошад унвони навбатӣ гирифт ва аллакай дар вазифаи ҷонишини сардори РОБОП ВҚД-и Ҷумҳурии Тоҷикистон дар вилояти Суғд фаъолият мекард, баъдан дар мақомоти ҳифзи ҳуқуқи вилояти Хатлон ба яке аз вазифаҳои роҳбарикунанда таъин карда шуд. Дар давраи аз моҳи июни соли 2010 то моҳи августи соли 2012 ягон амалиёти тафтишотӣ анҷом дода нашуд.

Танҳо 20 августи соли 2012 Прокурори генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон қарори прокуратураи вилояти Суғдро оид ба боздоштани тафтишот бинобар ғайриқонунии будан, бекор кард. Ин кор ба туфайли амалҳои фаъоли адвокатони ҷониби зарардида ноил гардид, ки моҳи июли соли 2012 бо шикояти инфиродӣ ба Кумитаи оид ба ҳуқуқи инсонии Созмони Милали Муттаҳид муроҷиат намуданд. Шикояти инфиродӣ ба қайд гирифта шуд ва ба кишвари узв дархост доир ба дар давоми шаш моҳ пешниҳод намудани тавзеҳот оид ба парвандаи мазкур ирсол гардид. Ҳамин тариқ, тафтишот аз рӯи далели марғи Исмонбой Бобоев барқарор карда шуд.

Ин хабар ҳешовандони Исмонбой ва адвокатонро хеле умедвор намуд. Вале дар охири соли 2012 ба Чурабой Бобоев аз прокуратураи вилояти Суғд огоҳинома омад, ки дар он гуфта мешавад, ки парвандаи ҷиноятӣ бинобар бемории ҳар ду гумонбаршудагон дубора боздошта шудааст. Дар айни ҳол ҳеҷ кас хабар надод, ки он чӣ гуна беморӣ будааст, ки Акбаров ва Шокировро ба муддати се сол «аз пой задааст», ҳол он ки «бемор» Акбаров фаъолияти худро дар мақомоти вилояти Хатлон дар вазифаи роҳбарикунанда идома медиҳад...

Заҳми дар дили Чурабой Бобоев буда баъди марғи писараш ҳанӯз дармон наёфтааст, ва шифо ёфтаниш дар гумон аст. Исмоилбой дар оила фарзанди нахустин буд, баъди ӯ ду хоҳар ва ду бародар ба дунё омадаанд. Падари ӯ ба ёд меорад, ки Исмоилбой барвақт ба камол расид, ҳанӯз аз хурдсолӣ ба падару модар ёрӣ мерасонд. Ӯ ҳамеша қарорҳои дуруст қабул мекард, ӯ як навъ қариҳа (маҳорат) ва чолокии соҳибқорӣ дошт. «Оилаи мо аз ҳеҷ чиз кам набуд, вале, бо вучуди ин, ман фарзандонамро тавре тарбия намудам, ки донанд, ки як бурда нон чӣ тавр ба даст оварда мешавад ва мустақилу соҳибхтиёр бошанд», - мегӯяд Чурабой-ако.

Соли 2000 Исмоилбой аввалин маротиба ҳамроҳи амакаш ба шаҳри Москва барои кор кардан сафар намуд. Он вақл ӯ 20-сола буд. Вақтҳои аввал ӯ ба сифати ҳаммол (борбардор) кор мекард, баъдан ба корҳои сохтмон гузашт, вақтҳои охир бошад дар бозор ба фурӯши хушкмева машғул шуд. Дар пойтахти Россия қору фаъолият ва истиқомат кардан қори осон набуд, вале гуё тақдир ба рӯяш хандида буд.

Қорҳояш оҳиста-оҳиста меафтанд, ӯ имконияти дар як сол ду-се маротиба ба аёдати падару модараш омадан, барои истироҳат кардан ба кишварҳои гарм сафар кардан, харидҳои қалон карданро пайдо намуд. Исмоилбой ҳамроҳи худ ба шаҳри Москва зан ва ду духтараки хурдсоларо гирифта бурд. Дар давоми 10 соли дар Златоглава зиндагӣ кардан ҷавони оддӣ исфарагӣ барои худ, ҳамсар ва фарзандонаш шаҳрвандии Федератсияи Россияро гирифт.

«Шумо медонед, ӯ ба духтарони қалониаш чунон тӯҳфаҳои хуб мехарид-ки. Ҳоло ман мефаҳмам, ки ҳамаи он тӯҳфаҳо беҳуда набудаанд. Масалан, боре ӯ ба духтаронаш тиллоториҳои занона харид, ки духтарони хурдсол онҳоро намекунанд. Ҳоло бошад духтаронаш онҳоро бо эҳтиёт ҳамчун хотира аз падарашон нигоҳ медоранд. Зеро тилло бо мурури замон беқадру вайрон намешавад», - мегӯяд Чурабой-ако.

Вақте ки зиндагии Исмоилбой хубтар шуд, ӯ ба Москва ду бародарашро низ гирифта бурд. «Ман ҳамеша аз ҷаққонии ӯ дар ҳайрат мемондам, ба фикрам ман мисли вай наметавонистам. Қисми зиёди ҳамватанонамон барои қорқунӣ ба Россия сафар мекунанд, баъзеяшон аз писари қалониам қалонсолтар, вале қисми каме онҳо дар он ҷо мисли Исмоилбой муваффақ шудаанд», - идома дод нақли худро падар.

Мегӯянд, ки меҳрубонии Исмонбой ҳадду канор надошт. Ӯ ба ҳамватанони худ, ки дар ғарибӣ ба мушкилӣ дучор мегардиданд, кӯмак мекард. Қисми зиёди онҳо ба маърақаҳои ёдбудии ӯ омаданд, дар бораи кӯмаку ёриё, ки Исмонбой ба онҳо расонида буд, қисса мекарданд, падару модар бошанд аввалин маротиба дар бораи ин ҳолатҳо мешуниданд. Тавре ки падари ӯ мегӯяд, Исмонбой ҳамеша мақоли зеринро пайравӣ менамуд: «Некӣ куну ба об парто».

«Мо ӯро хеле ёд мекунем, ӯ дар байни фарзандонам тамоман дигар буд. Дилам то ба ҳол барояш ҷафо мекашад... Ва агар дар кишвари мо суд вичдонфурӯшу худфурӯш бошад ҳам, ман боварӣ дорам, ки қотилони писарам ба ҷазои Худо гирифта мешаванд», - умед дорад Ҷурабой-ако.

«У барои адолат қонашро ҳам дарег надошт...»

Ҳикояи №8:

Ҳаи ҳааё; Ё ёдӣ и ҳи аа

Моҳи сентябри соли 2012 қариб тамоми воситаҳои ахбори оммаи мустақили Тоҷикистон дар бораи марги даҳшатноки маҳбуси 27-сола Ҳамзаалӣ Икромзода хабар доданд. Дар маводҳои журналистикӣ аксҳои Ҳамзаалӣ Икромзода замима гардида буданд, ки дар онҳо захму ҷароҳатҳои зиёде дида мешуд, ва дар яке аз ин аксҳо ба тарви возеҳ пайи дарзмоли электриқӣ ба мушоҳида мерасид. Қисми зиёди ҳамкоронамон изҳор намуданд, ки аз дидани ин аксҳои даҳшатнок дил хун мешавад. Хешовандони ҷавон боварӣ доранд, ки: Ҳамзаалӣ қурбонии азобу шиканҷа гардидааст.

Падару модари Ҳамзаалӣ боварии комил доранд, ки ҷинояти мазкурро шахсони мансабдори калонияи ислоҳии №3/1 шаҳри Душанбеи назди Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки дар он ҷо Ҳамзаалӣ адои ҷазо менамуд, содир намудаанд. Онҳо ба журналистон хабар доданд, ки кормандони ҳабсхона доимо аз маҳкумшуда ва ҳешу табори ӯ пул тамаъ мекарданд, вале бори охир бинобар мушкилиҳои молиявӣ онҳо натавонистанд маблағи талабкардари диҳанд. Аз рӯи суханони волидони ҷабрдида, 19 сентябр байни Ҳамзаалӣ ва кормандони колония ҷанҷол ба вуқӯъ омад, ва рӯзи дигар ба онҳо дар бораи марги писарашон хабар доданд. Дарҳол экспертизаи тиббии судӣ гузаронида шуд, вале ҳангоми чоккунии патологоанатомӣ ҳешу табор ба он роҳ дода нашуданд.

Тибқи тафсири (версияи) расмӣ, Ҳамзаалӣ Икромзода дар ҳолати бо куртаи худ овезон пайдо гардид. Кормандони колония ӯро аз ҳалқа озод карда ба ӯ ёрии тиббӣ расонидани шуданд, вале аллақай дер

шуда буд. «Аз он ҷумла, бо тавсияи духтурон маҳкумшударо аз ҳама паҳлуҳояш, аз ҷумла дар қисмати зери бағал, зонӯҳо, сар зарфҳои пластикӣ бо оби гарм гузошта шуд, ки бинобар ин дар бадани ӯ захмҳои ба сӯхта монанд пайдо шуданд. Духтурон барои ҳаёти ӯ мубориза бурданд, тақрибан дар муддати ним соат. Вақте ки набзи ӯ гум шуд, кормандони тиббӣ кӯшиш намуданд, ки тариқи электрошок уро ба ҳаёт баргардонанд, ки ин низ дар навбати худ дар қисмати қафаси синнаи ӯ осор гузошт», - айнан ҳамин тариқ сабабҳои ба вучуд омадани ҷароҳатҳоро дар бадани Икромзода шарҳ дод муовини роҳбари Сарраёсати иҷроӣ ҷазои ҷиноятии Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон Баҳром Абдулҳақов.

Вале хешовандони ӯ бо делелҳое, ки гуёе захмҳои сӯхта дар бадани Ҳамзаалӣ Икромзода дар натиҷаи расонидани ёрии аввалияи тиббӣ ба вучуд омадаанд, ва ҷароҳатҳо дар қисмати қафаси сина – баъди пайваст кардан ба дастгоҳи нафасдиҳии сунъӣ пайдо шудаанд, розӣ нестанд.

Аз ҷониби адвокати тарафи зарардида, ки ба таври ройгон аз ҷониби Идораи ҳуқуқи инсон ва риояи қонуният таъмин карда шуд, ба прокуратураи махсус, Прокуратураи генералӣ, Кумитаи давлатии амнияти миллӣ ва Вазорати корҳои дохилӣ ариза бо талаби гузаронидани тафтишоти дақиқ, мустақил, беғаразона ва ба ҷавобгарӣ кашидани шахсони айбдор пешниҳод карда шуд.

1 октябри соли 2012 аз рӯи далели марги Ҳамзаалӣ Икромзода мувофиқи моддаи «Хунуназарӣ» парвандаи ҷиноятӣ оғоз карда шуд. Баъдан натиҷаҳои экспертиза омода шуданд, ки далелҳои истифода гардидани шиканҷаро тасдиқ накарданд. Коршиносон сабабҳои марги маҳбусро бо худкушӣ асоснок намуданд.

3 октябр адвокат бо яке аз шохидони ҳалокати Икромзода Ҳ., ки дар ҳамин колония адои ҷазо менамояд, мулоқот намуд. Ба гуфтаи хешовандон, маҳкумшудаи мазкур яке аз шохидони сершуморе мебошад, ки дидааст ҷӣ тавр нозирони ҳабсхона Ҳамзаалӣро барои ҷанҷоли байни ӯ ва кормандони колония рӯйдодда бераҳмона лату куб намуда, уро дар изолятори (тавқиғгоҳи) ҷаримаӣ (ШИЗО) ҷойгир карданд ва таҳқиру лату кӯби уро дар он ҷо идома доданд. Вале ба адвокат муяссар нагардид, ки аз шохид ягон иттилоотро ба даст орад, зеро сӯҳбат дар ҳузури кормандони колония ва Сарридораи иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ сурат гирифт. Хоҳиши адвокат дар хусуси уро танҳо мондан бо шахси ҳимоятшаванда рад карда шуд.

«Мо дар оилаи калон ба воя расидем, мо дар оила 10 фарзанд будем – шаш бародар ва чор апаву хоҳар – нақл мекунад Амиралӣ, бародари Ҳамзаалӣ Икромзода. – Хонаи падару модар, ки дар он давраи кӯдакиву наврасии мо гузашт, дар деҳаи Хирманаки ноҳияи Ҳисор воқеъ аст. Қисми зиёди бародаронамон ҳамроҳи оилаҳояшон дар он хона истиқомат мекунанд. Ва мо Ҳамзаалиро хеле ёд мекунем. Ў дар байни мо бародарон аз ҳама содиқ, дилкушод ва самимӣ буд».

Тибқи суханони Амиралӣ, падару модари солхӯрдаи онҳо то ҳанӯз аз ин ҳодиса ба худ наомадаанд ва ҳар бегоҳ, ҳаногоми сарҷамъ шудани аъзоёни оила, падар аз онҳо дар бораи рафти тафишоти марги Ҳамзаалӣ пурсон мешавад. Ва ҳангоми шунидани он, ки дар пешрафти тафтишот ягон натиҷае нест, муддати дарозе сукут менишинад.

Амиралӣ иброз намуд, ки бародари ӯ ҳанӯз аз хурдӣ ҳамеша шахсони беинсофона озордидаро ҷимоят мекард. Дар мактаб ҳамсинфону рафиқони камбизоати худро, ки дигарон барои сару либоси кӯҳна онҳоро мазоқ мекарданд, пуштигири мекард, вақте ки калон шуд – шахсони аз ҳама заифу бенаворо ҷимоя мекард. «Ҳамзаалӣ метавонист барои адолат чоначро диҳад», - мегӯяд ҳамсӯҳбати ман.

Аз хотираҳои хешовандон, Ҳамзаалӣ инсони меҳнатдӯст буд. «Ҳанӯз аз хурдсолӣ мо ба падару модар барои нигоҳубин кардани боғи себ кумак мекардем, дар он 80 бех дарахт меруид, ки бинобар хуб нигоҳубин кардан ҳосили нағз меоданд. Дар осиеб кор мекардем, мушоҳида мекардем, ки чӣ гуна аз донаҳои гандум орд ҳосил мешавад. Ҳамзали дар ҳама кор ёрдамчии ниҳоят хуб буд», - иброз мекунад бародари ӯ.

Ў аз кори вазнин намеҳаросид ва муддати ҳашт сол дар Россия дар бозор кор кард, баъдан аз Хитой бо чомадонҳои сафари калон бор меовард. Дар омади гап, дар Россия Ҳамзали ишқи худро вохӯрд – бо духтари рус хонадор шуд, ва онҳо соҳиби як писар бо номи Алишер шуданд. Айни замон писараш ҳамроҳи модараш дар шаҳри Иркутски Федератсия Россия зиндагӣ мекунад ва дар синфи дюум мехонад.

«Ду сол пеш дар зиндагии Ҳамзаалӣ рӯзҳои сиёҳ сар заданд, уро бо гуноҳи ғаратгарӣ, тамаъҷӯӣ ва ғайриқонунӣ нигоҳ доштани

милтиқи шикорӣ дастгир карданд ва нисбати ӯ ҳукми маҳрум кардан аз озодӣ ба муддати 8,5 бароварда шуд. Ӯ аз маҳбас ба мо занг мезад, моро осуда мекард, мегуфт, ки танҳо шаш сол монда аст, вале ӯ ба ин санҷиши тақдир тоб меорад ва ба озодӣ мебарояд», - изҳор намуд Амиралӣ.

Баъди ба ҳок супурлани Ҳамзаалӣ дари хонаамонро ҷавони рус бо номи Женя тақ-тақ кард – рафиқи Ҳамзаалӣ аз Россия будааст. «Ҳамин ки аз ҳодисаи рӯйдода хабардор шудааст, дарҳол чиптаи ҳавопаймо харида ба Тоҷикистон омадааст. Худатон медонед, ҳоло замонест, ки ҳатто хешовандони дар дигар шаҳрҳо зиндагӣ мекарда на ҳамеша метавонанд дар маросими дафн ё тӯй иштирок кунанд, ин ҷавони ношинос бошад ва аз кишвари дурдасти Россия омад. Ҳодисаи бо Ҳамзаалӣ рӯйдодаро шунида, Евгений чандин маротиба тақрор мекард, ки бовар намекунад, ки Ҳамзаалӣ метавонист худкушӣ кунад», - мегӯяд Амиралӣ.

Тибқи суханони бародараш дар тамоми бадани Ҳамзаалӣ ҷароҳотҳо ба мушоҳида мерасиданд – ҷароҳатҳои вазнини сӯхта дар қисмати қабурғаҳо, тахтапушт, гардан, варамҳо дар тахтапушт ва пойҳо, захмҳо дар қисмати сар. Вале, ҳоло ба кӣ чиро исбот мекунӣ, дар ҳоlette, ки дар ягон ҷо адолат вучуд надорад ва ҳама чиз бо пул андоза карда мешавад?», - савол медиҳад Амиралӣ.

The Bureau for Human Rights and the Rule of Law

“Shattered lives”

Eight real case histories of victims of violence
and torture, eight stories of lives shattered
and destroyed

Dushanbe – 2013

We gratefully acknowledge Amnesty International's financial support and help in producing this publication

Written by: Nargis Khamrabayeva
Edited by: Nargis Zokirova

The views expressed in this publication do not necessarily reflect the position of Amnesty International and the NGO Bureau for Human Rights and the Rule of Law

To be distributed free of charge
1000 copies

Table of Contents:

Foreword

«He will never say the word: “Mum...”»

Case history 1: **Khurshed Bobokalonov**

«You can't make an omelette without breaking a few eggs»

Case history 2: **Ilhom Ismanov**

«We have lost our support...»

Case history 3: **Safarali Sangov**

«But then ill fate interfered with his plans...»

Case history 4: **Bahromiddin Shodiev**

«He was happy to have a large family»

Case history 5: **Ismoil Bachajonov**

“He was not meant to follow in his illustrious grandfather's footsteps»

Case history 6: **Dilshodbek Murodov**

«Virtue is its own reward»

Case history 7: **Ismonboy Boboev**

«Hamzali would give his soul for justice»

Case history 8: **Hamzali Ikromzoda**

Author's foreword:

Dear reader,

This book is based on real stories of victims of torture. It tells the stories of individuals for whom the torture continues. It goes on in their awareness, memories and their fight for justice. They are the wives, children and parents of those who had suffered or, what is worse, died as a result of arbitrary treatment on the part of law enforcement officials who are supposed to protect us.

We all have heard stories like these. We may sympathize and feel outraged but we can never fully understand the pain and grief felt by the relatives of torture victims. It is impossible to communicate the grief of a mother who tells the story of her son, wringing her hands hard without feeling the pain and staring blankly ahead. No eye can stay dry looking at photos of children orphaned because of somebody's "negligence"... That is why we have decided to give our book the title "Shattered Lives".

In the distant past, in the Middle Ages, refined forms of torture were a widespread phenomenon. But we no longer live in the age of the inquisition. Tajikistan, a country that purports to be democratic, is party to the International Covenant on Civil and Political Rights as well as the Convention Against Torture and Other Forms of Cruel, Inhuman and Degrading Treatment and Punishment. These documents proclaim the right to life as a fundamental right. Tajikistan's constitution further proclaims that "nobody may be subjected to torture, cruelty and inhuman treatment."

Nevertheless, in spite of the declared principles, torture continues, ruining and destroying the lives individual lives. They may have broken the law but they are still human beings. We have to unite in our effort to break the vicious cycle in which indictments are based solely on the confessions of the accused, obtained under torture. We have to make sure that law enforcement officials regard it as their duty to treat the use of torture as the gravest violation of human rights that cannot be justified by any circumstances. We want to make sure that in our country, just like in the rest of the civilized world, torture is considered a crime against humanity.

And we very much hope that this book will help put a stop to this vicious practice.

«He will never say the word: “Mum...”»

Case History 1:

Khurshed Bobokalonov

The story of 33-year old Khurshed Bobokalonov, a gifted and promising young oncologist, is not very different from many similar stories that occur during arrest or in detention. His death was as pointless as it was tragic.

It was a hot Saturday of June 27, 2009 and the country was marking the annual Day of National Reconciliation. The law enforcement officials patrolled the centre of the capital, Dushanbe. Many areas had been cordoned off and guarded because of a concert that was due to be held in the centre later that day as part of the festivities.

Khurshed, a handsome, athletic young man, left the gym carrying a sports bag. He started walking towards the carriageway of the city's main boulevard where he planned to flag a taxi to take him home. When a policeman shouted at him rudely, Khurshed felt it was beneath him to respond to this kind of discourteous treatment. Therefore, when police officers approached him demanding, in the same rude manner, that he show them the contents of his bag, he did not comply. Before long the young man was being pushed into a police car because – as they later alleged – “he resisted the attempts of the police to test him for alcohol intoxication”. However, witnesses have said that the law enforcement officers were unable to subdue the Herculean young man and resorted to beating him with truncheons and fists. By the time the police car arrived at the police station Khurshed was dead.

The forensic medical examination concluded: “Kh. Bobokalonov's death was caused by mechanical asphyxiation as a result of blocked airways

due to vomiting, as evidenced by vomit visible in the X-ray of the airways; of acute lung and heart emphysema (Tardieu's spot); increased hyperaemia of internal organs, anaemia of the spleen and numerous marks on the body". The examination further stated the following injuries: abrasions in the area of both shins and knee joints, on the outside of his right fist and on the left frontal and right parietal bones. The moist nature of the injuries suggests that they "were caused by blunt heavy objects shortly before the moment of death."

A few days later, on 6 July, the Prosecutor of the Ismoili Somoni District opened a criminal investigation into "death through negligence", a charge that carries a terms of imprisonment from two to five years. It seemed that justice was going to prevail and that the full weight of the law would come to bear on those guilty of the crime. However, two months' later the investigating officer suspended the investigation. Khurshed's mother and the family's lawyer persisted until the investigation was reopened in October, but a month later the prosecutor decided to close the case "as it was not possible to identify the individuals to be held accountable for Kh. Bobokalonov's death".

Following numerous appeals to the Prosecutor General's office the investigation was reopened in November 2011 under the same article.

Gulchekhra Kholmatova, the lawyer representing the aggrieved party, reported that a histological analysis and a fresh forensic medical examination was carried out by independent experts two and a half years later, as part of the reopened investigation. It found discrepancies with the results of the earlier examination. It further emerged that the Kh. Bobokalonov's blood tests had been destroyed and their results haven't been recorded in the archives, making it impossible to determine whose blood traces had been found on the clothes Khurshed was wearing at the time of his death.

All this suggests that the original forensic medical examination was not objective and that, based on its results, the investigation had followed a wrong track, that its results had been falsified and the original conclusion was wrong to conclude that Khurshed had choked on his vomit.

The report from the forensic examination states: "... The immediate cause of Kh. S. Bobokalonov's death was a fatal disruption of his heart's rhythm.... The following factors had contributed to the fatal arrhythmia:

intense physical exertion; psychological and emotional stress; being held for approximately 5 to 6 minutes in a confined and partly enclosed space (a virtually unventilated section of the patrol van)."

In June 2013, three years after Khurshed's death, a reconstruction was arranged at the scene. The events of the tragic evening were reproduced: the same police van arrived and the same young people who had been with Khurshed at the time were present.

The only remaining hope was that Tajikistan's Prosecutor General will carry out an objective assessment of the new forensic examination, reassessing all circumstances of the criminal case and, conducting an impartial investigation of Khurshed Bobokalonov's tragic death so that the genuine cause of his death and the individuals responsible for it can be identified.

Alas... Those responsible for Khurshed's death have yet to be identified. Nobody has been punished for the police violence and abuse. In spite of everything, several years after the life of her only son was tragically cut short, his inconsolable mother hasn't lost hope that the case will be reopened and objectively investigated.

Saodat Kulieva, Khurshed Bobokalonov's mother, has been running from pillar to post at the Prosecutor General's office trying to get justice and ensure that the men she refers to as "executioners in uniform" are brought to justice. She states in one of her numerous appeals, dated April 2011: "...Not a single one of my requests to look into the criminal role played by officials of the Ministry of Internal Affairs (MIA) in my son's death, has received a substantive response. A year and ten months have passed since the tragedy, yet not a single official has been charged with a crime or, at the very least, with deliberate abuse of power. In fact, most of the investigation has been wasted on arriving at a rushed conclusion, without any implications for the MIA executioners. I have been fobbed off with standard letters; the district prosecutor's office has been criminally inactive and has sabotaged the investigation. False witness statements have been passed off as truth. Steps were taken to cover up facts and circumstances of my son's death.

In my view, the job of the Prosecutor is to fight lawlessness, not to cover up infringements carried out by law enforcement officials but rather punish them with the full harshness of the law. My son's murderers,

hiding behind the law and their high status, are guilty of the worst thing imaginable: of beating up and killing innocent people, undermining our faith in justice, protection of law and our belief that we live in a state of law rather than in a jungle where one has to fight for survival.”

I met Saodat Kulieva in January 2013. Her eyes are filled with unspeakable grief, devastation and tears. The following quote comes to mind: “A man who loses his wife is a widower. A woman who loses her husband is a widow. But there is no name for a parent who loses a child, for there are no words to describe this pain.”...

These days she lives in another, unreal world composed of memories of her son. Yes, that's all she has left, memories that bring pain but also give her strength to go on living and not give up.

Saodat pulls herself together and begins telling her son's story. “For me the year 1976 has special significance as it's the year my son, Khurshed, was born. His coming to this world had induced a state of euphoria in all of us – his parents and close relatives. He was an exceptionally beautiful child, surrounded by affection and attention, and very bright. By the age of five Khurshed was able to read and recite by heart, from beginning to end, poems by Korney Chukovsky, Agniya Barto and other children's writers. These days nobody bats an eyelid at seeing a ‘precocious’ pre-schooler. But back then it was quite rare. And Khurshed continued to be amazingly bright. In his early school years he was at the top of the class. I still have a paper medal he won in a contest for the cleverest child in class. His classmates unanimously voted for Khurshed. He was a member of a chess club from an early age and could beat his grandpa at chess; he played table tennis, took part in various sports competitions, played football.

Khurshed graduated from secondary school with good grades. He went on to study medicine, gaining a medical diploma. He loved his job. He would talk to me for hours about day at work had gone. He really felt for his patients and was able to talk about each of them in great detail for a whole evening and analyze the treatment. He had always been extremely open with me. I think we were great friends. I still cherish his school essay entitled “My Friend” in which he refers to me, his mother, as his best friend. Each word in this essay is precious to me.

It would be disingenuous for me to say that our life was completely unclouded, that my son had been an ideal child. Of course, there were

moments when he did upset me with some thoughtless action, and sometimes we, his closest family, suffered most from things he had done. But we still loved him, nevertheless. I have kept only the memories that cheer me up. I can give you lots of examples of how much Khurshed cared about me and about his nearest and dearest. He made sure I didn't exert myself physically, cleaning or getting food from the market. He would rush to me with injections and medication whenever I was poorly.

What I found especially moving was that he had never forgotten my. Each year, first thing in the morning, he would bring me as many of roses as the number of my years. His 55 roses were the last...

At weekends he couldn't imagine not going to see his girlfriend who lives in a suburb. All these tokens of affection are very precious to me.

I will never forgive my heart for not feeling the pain my child went through just five minutes' away from my home. I reproach myself for having brought up my son to be proud, not to bow his head to anyone if he hasn't done anything wrong. Servility was alien to him, and he has paid with his life for his insubordination.

But perhaps, in spite of my love for Khurshed, I had demanded too much of him in my effort to bring him up as a real man. I had always longed to protect him from something. The way it worked in our house was that he always would tell me where he was going, when he would be coming back, even before going to the operating theatre he would let me know how long the surgery would take.

I know that when I talk about Khurshed it's all a bit muddled but I think my state of mind is understandable. It's hard for a mother to speak of her son in the past tense. To raise a son, an extraordinarily gifted professional, to bring him up in the best family tradition, a patriot of his country, a caring and loving family member, and to lose him to the lawlessness that reigns in our country, the corruption of the powers-that-be, that's impossible to come to terms with.

I live on thinking that the sun rises and sets, rain follows after snow, people around me hurry and bustle about, children laugh. Everything is as usual... It's as if nothing has changed in this world, yet my Khurshed is no longer part of it. He isn't and will never be. He will never come, he will never hug me and he will never say the word: "Mum..." And I, his wretched mother, am alive and haven't even lost my mind, except that my life has lost all its meaning. And my home,

which he loved to visit so much, which used to offer him a peaceful shelter from everyday problems, this home has simply ceased to exist. I am slowly dying of grief, and I am dying doubly because I have to go through this on my own.

Now, that my son has died a tragic death, I shall never be able to hold him in my arms, caress his head, say loving and affectionate words to him. I had often felt like doing that in his lifetime but I used to put on a strict face and talk to him as a completely grown-up man, always telling him what's right and what's wrong. I thought we had so much time ahead of us. My son had accepted these rules of our relationship and listened to me. I know my son understood that his mum loved him very much and wanted only the best for him. Particularly in the last few years Khurshed matured, and my soul rejoiced at seeing him turn into a decent human being, and although I wanted to praise him more often, yet again, I didn't want to overdo it and was sparing with praise.

Dear Lord! If in his lifetime it had ever occurred to me, even for a moment, that I might lose him!... We often get upset about daily squabbles. Please don't forget that your children are alive and well, that they need your love and understanding and you will understand how insignificant everything else is...

This tremendous grief has now helped me understand genuine human qualities and I would like to tell everyone who reads this: love your nearest and dearest every minute of your life.

On 27 June 2009 the life of my only child was tragically cut short. It was the blackest day, which has erased my entire life. Three years have now passed since I lost Khurshed. He was a nice, kind boy but his earthly life turned out to be too short. It's as if he had gone, closing the door behind him, leaving me all by myself, with all the words I hadn't said. He loved life, he loved us and wanted to be happy.

Khurshed has been laid to rest at the cemetery where my mother is buried. Thank God she never had to learn in what circumstances her beloved grandson has died. I often come here and feel his presence next to me, and that gives me strength to go on living, not for my sake but for the sake of his young children. The tragedy occurred on a Saturday and every Saturday when I come to see him, I say: "See you soon, my son, see you where there is no pain and evil. Khurshed, we shall meet again in the best of all worlds, you have gone ahead before

me, it was your fate to meet us all there – those of us who have buried you and those who killed you. I very much hope that the hands of those who killed you are stained with blood, and they won't be able to wash it away. I can't stand Saturdays now.

Khurshed managed to achieve a lot in his short life. He has left a nice memory in many people's hearts. His children – son Dier, a spitting image of Khurshed, and daughter Dinora – are growing up and they can always be proud of their father. Whenever I come into contact with anything that relate to Khurshed even in the most indirect way, I see the lovely image of my son – the baby, the school boy, the student, Dier's and Dinora's father – so close and yet so distant.

After burying my son (the funeral took place at his place of birth) I wasn't able to go back home for forty days. I decided straight away that the minute I returned I had seen the image that is so dear to me. I asked my colleagues at work to have a huge, ceiling to floor portrait made of Khurshed, smiling, which should wait for me when I arrived. His photographs are on the walls and on display all around my flat. Now he is with me forever and I can see him all the time. I have kept his things, which still smell of him. He is alive not only in every corner of my soul but in very corner of my home. Every time I cross the threshold of my home I immerse myself in endless memories of him.

In Islam, like in many other world religions, it is customary to visit the graves. Every time you come to a cemetery as a living person you try to comprehend the fact that death is inevitable for each and every one of us. Of course, Khurshed was perfectly aware of this and had accepted the transience of his existence in this “temporary world”. That is probably why he was so recklessly courageous and terrifyingly just in the last minutes of his life, as he was confronted by blatant abuse of power, not ordinary abuse but a lawless abuse committed by an organized criminal group of state officials.

I believe that, whatever the Almighty has decreed, it is WRONG for a grandfather to bury his grandson, for a mother to bury her son. I feel like shouting: it is WRONG to kill someone for insubordination.”

«You can't make an omelette without breaking a few eggs»

Case History 2:

Ilhom Ismanov

Each story recounted in this book resembles the previous one in some way, while also being unique. Ilhom Ismanov's story is unique in that, after all the torment and pain he suffered he has SURVIVED. And that alone instils hope in his wife and two children, gives them strength to keep going until they are reunited.

But until that happens, 3 November 2010, the date Ilhom was abducted, will remain a nightmare for his family. It was a day that turned their lives upside down and destroyed all their plans and dreams. The abduction was planned in advance and undisguised: several masked people brandishing guns pulled a bag over Ilhom's head right outside their house in broad daylight and forced him into a car.

Ilhom Ismanov's wife Zarina didn't sleep a wink that night. It wasn't until the following day that she learned that her husband wasn't held by a frightful imaginary gang but rather in the Regional Department for the Fight against Organized Crime (RDFOC) in Khujand.

The family wasn't allowed to see Ismanov until 6 November... When they arrived Ilhom was not able to stand up or even move as his legs had been broken. Throughout the meeting with his wife Ilhom remained seated in a chair, wearing only his underwear. An observant person, Zarina noticed that his fingers bore marks of being burnt by electricity and she also spotted strange cuts on his neck. But as soon as she leaned down to examine the wounds closer, she was unceremoniously led out.

That night Zarina couldn't get any sleep. The thought – “He’s been tortured” – kept going around her head, tormenting her, yet there was nothing she could do to help him. Realizing how helpless she was made her feel even more terrible.

On 12 November, the tenth day of his de facto arrest, as Ismanov appeared before the Khujand City Court to be remanded in custody, he arrived in chains with a hood over his head. He could hardly walk on his broken legs, like a real martyr...

This was his first opportunity to meet his defence lawyer and show him the burn marks on his hands and tell him that boiling water had been poured over his head during interrogation. The lawyer immediately applied for a forensic medical examination but the court turned down his request. The following day the court remanded Ismanov in custody. A separate court ruling raised the unlawful actions by RDFOC officers.

Long weeks of pre-trial detention followed. Ilhom fell ill with pneumonia and bronchial asthma. In addition to food parcels Zarina now had to supply him with medication in the detention centre. Incidentally, the family provides all the medication for Ilhom until this day.

Zarina's heart sinks as she recalls what the defence lawyer told her after he first met Ilhom on 19 February 2011. Nobody else was present at the meeting and so Ilhom was able to describe exactly what happened while he was held by the RDFOC – he told his lawyer that the officers applied low frequency electric shocks to his body, that he had fainted repeatedly and was subsequently attached to a 220 volt socket...The pain was so excruciating that at one point, not able to take the torture any longer, he grabbed the electricity cable and struck himself on the chest. When he fainted, the police panicked and dragged him to a storeroom where they drenched him in cold water. They threatened him with reprisals if he complained about being tortured. On 19 April 2011, when his wife came to visit him, Ilhom informed her that a prosecutor in the Committee for National Security building forced him to sign a statement that he hadn't been tortured under threat of torture.

As a matter of fact, Ilhom says he had been subjected to rather sophisticated forms of torture – his heels were beaten with batons, a

bag was pulled over his head and tightened from both sides, making him faint with pain. And all this happened on a daily basis...

Numerous appeals against unlawful detention, use of torture and against being denied access to legal counsel brought no results. The response from the Department of Internal Security of the Sughd Regional Ministry of Internal Affairs said the allegations of torture and being denied access to legal counsel had not been confirmed. RДФОС officers at the Sughd Regional Department of Internal Affairs were solely disciplined for a delay in filing the protocol of detention.

The ruling from the disciplinary proceedings states: "On 3 November 2010 Major Golib Nadirovich Kadyrov, special agent with the Regional Department for the Fight against Organized Crime at the Sughd Regional Department of Internal Affairs, brought I. Ismanov to the station and held him there until 10 November 2010 in contravention of the Criminal Procedures Code of the Republic of Tajikistan. G.N. Kadyrov had carelessly and unjustifiably delayed the examination of the case material, failing to act in a timely and lawful manner... Thee head of the same department, K. Nasimov, did not exercise oversight of his subordinates during the investigation; he failed to ensure they took lawful decisions in a timely manner and failed to ensure the errors committed by G. Kadyrov in the course of his work were eliminated. K. Nasimov and G. Kadyrov therefore deserve to be disciplined for a thoughtless discharge of their professional duties and unjustified delays in examining the materials of I. Ismanov's case."

When the trial of the so-called Istaravshan 53 began in the summer of 2011, Ilhom was among the accused. He hoped the trial would provide an opportunity to draw the court's attention to his torture but his request was not heard. He was convicted of being a member of a criminal association and sentenced to eight years' imprisonment.

The lawyers ceaselessly fought for justice. Following an appeal hearing in the autumn of 2012 the report on Ilhom's torture as well as 42 similar reports in this case were investigated. However, the Prosecutor General refused to pursue a criminal case in spite of visible traces of torture and other evidence. Nevertheless, the court of appeal reduced Ismanov's term of imprisonment to 6.5 years. Due to an amnesty that left only 2 years' imprisonment left.

Ismanov's wife Zarina keeps looking out of the window hoping that the long-anticipated day will come soon. Years ago she also used to look out of the window of her flat, waiting for her husband to come back from Russia where he had gone to work. She recalls children's exclaiming with joy: "Daddy's back!" and Ilhom handing out presents and sweets.

"I keep thinking of these moments," Zarina tells me. "Sometimes I feel it will never happen again. What's happened to my husband has turned not only my life upside down. It has affected our whole family. Ilhomjon's mother is gravely ill, his father got seriously depressed and hasn't recovered yet. And I, too, have had heart problems because of what I've been through and what I've seen. Praise be to Allah, my mother has proved to be emotionally very strong and has shared the burden of everything that has befallen me and has been supporting me as best as she can."

Zarina is convinced that all accusations against her husband are trumped up and unproven. "There is not an iota of truth in the accusations against my husband. They made him incriminate himself under horrendous torture. It's like the Russian proverb: 'You can't make an omelette without breaking a few eggs.' And my husband Ilhom Ismanov ended up being one of those eggs," his wife said.

Zarina recalls the difficult time she went through when it all began. She was scared to let her son go to school on his own, she was getting strange telephone calls, kept hearing unusual rustling noises behind the front door, received provocative letters by e-mail.

"Our home was searched, I was questioned about the position in which my husband performs his daily prayers, where he goes and who he meets. Everyone who has ever been in touch with my husband was put under pressure. You see, he's such a sociable, cheerful and fair-minded person. He was never able to disregard other people's problems and always did his best to help. But when this tragedy happened many people stopped seeing us fearing the authorities, while others fled the town knowing what methods are used to interrogate people in the 'departments'. My older son has become very withdrawn, he doesn't go out at all. Seeing me in tears all the time made him realized something terrible had happened to his dad. But Allah is merciful. His mercy is boundless, he gave Ilhomjon the strength to endure all the torture, to stay alive for the sake of his children, of his family. Now

that it seems the worst is over what I worry about is that the worst may be yet to come. We are under constant pressure from the authorities, whenever there's the slightest trouble in town we are under close scrutiny," Zarina tells me.

She also says that as a result of what happened to Ilhom her family has lost faith in the country that calls itself democratic and a state of law. "We have been exposed to blatant lies from the judges and the forensic experts. When my husband was only a suspect, he was taken to court to be remanded in custody, his hands and feet shackled, it was done to cover up the traces of torture. I saw everything with my own eyes. I see this picture all the time. The sense of injustice and especially of helplessness in the face of the tyranny of some state officials has left a painful mark in our hearts", the woman continues.

She now lives from one visit to the next. Before packing things for her husband into a chequered bag she always double checks that she has bought all his medication. "Whenever I visit my husband in prison and see him behind bars wearing the black prison garb I have only one wish – for this nightmare to be over," Zarina confides.

She dreams that when the two years are over the sun's bright rays will sparkle again in her sons' curls and somewhere, in a far away country, they will happily call out again: "Daddy's back!"

«We have lost our support...»

Case Story 3:

Safarali Sangov

The news of the death of 37-old Safarali Sangov from Dushanbe in March 2011 caused a nationwide outcry. Independent media reported that Sangov died at the Karabolo National Medical Centre four days after being brought there, in a coma and with numerous injuries to the body, from the Department of Internal Affairs Nr. 1 of the capital's Sino district.

The dramatic picture of the day can be pieced together from accounts of Sangov's relatives who witnessed the events that reminiscent of a scene from a horror movie. On the first day of spring, 1 March, several plainclothes men barged into their flat and started to beat Safarali. They searched him without showing a search or an arrest warrant. When the men failed to find anything, one of them presented a police identity card, they handcuffed Safarali, shoved him into a car and took him away.

Safarali's relatives, confused and frightened as they had also been roughed up by the so-called guardians of order, were numbstruck. A few neighbours and assistants at nearby shop were also unwitting witnesses of the event. Frail Sarvinoz, Safarali's wife, took control of the situation. She flagged down a taxi and asked the driver to follow the LADA 2107 as it sped away. When she spotted the car parked outside the police station, she got out of the taxi.

At the police station an officer told Sarvinoz that her husband found in possession of a kilogramme of heroin. Refusing to believe his version of the arrest, Sarvinoz pulled herself together and brought her husband a hastily prepared lunch, as she knew that after a recent surgery he

needed regular meals. She tried to explain to the police officers that Safarali had to eat and asked them to the food on to him but all in vain. Some time later she was told that Safarali had been arrested for hooliganism and would be released soon. Feeling slightly reassured the woman returned home, only to receive a phone call from friends telling her that Safarali suffered an epileptic fit during the interrogation and was taken to hospital.

Sarvinoz, accompanied by relatives, rushed to Karabolo where the doctors told her that her husband was unconscious and that they in the process of reanimating him, and that he was breathing through a machine.

She overheard the doctors saying that Safarali had "lots of fractures and was completely battered". One of them let slip that the new patient had a fractured hip joint, spine and nose; another said he had taken an overdose. As transpired later, he tested negative for narcotics.

Sarvinoz stood by the hospital window, praying to the Almighty to help her Safarali. While in the corridor she overheard some people having a lively conversation about a beating. She pricked up her ears and realized they were talking about Safarali and recognized the people who relished recounting it in detail as the policemen who had come to arrest her husband...

Safarali's condition improved on the next day and he started to open his eyes. Alas, the improvement proved to be only temporary. No sooner had Sarvinoz sighed a sigh of relief believing the crisis to be over, than on 5 March the medical staff gave her the sad news of Safarali's death. Sarvinoz had to lean on her relatives. She felt the ground caving under her feet as the doctor's words echoed in her head: "Safarali has died." When she recovered somewhat his wife wanted to see the deceased but some policemen who were present blocked her way to the intensive care unit. Meanwhile Sangov's body was secretly taken out by the back exit and taken to the morgue for a post-mortem. Later on the body was handed over to the family to be buried.

What could have happened in the course of the few hours that passed between Sangov's arrest and the time he arrived at the hospital for reanimation, with multiple injuries? His relatives are certain that he had been subjected to brutal beating and torture at the police station.

The law enforcement officials presented a contradictory version of events: Sangov had allegedly committed suicide by throwing himself off the stairs at the police station and hitting his head against a wall. "He managed to escape and throw himself off the second floor and when he was apprehended and taken back to the office he managed to break away again and smash his head against the wall, which resulted in the lethal injuries," the prosecutor said in court.

That is to say, the official bodies concluded that Sangov was to blame for his own death and that the police officers were to blame only for not preventing it...

On 11 March, following the funeral and the first mourning rites, Sangov's widow received a certificate issued by the Ministry of Health National Centre for Forensic Examinations, bearing the same date. The cause of death was given as brain damage. The expert conclusion was based on the post-mortem examination carried out in the morgue.

Soon afterwards the Sino District Procurator opened a criminal investigation into Sangov's death and accused two officers based Sino 1 Police station – senior criminal investigations department operatives Abdurakhmon Yakubov and Kodir Hasanov – of negligence. The Office for Human Rights and the Observance of Law, Amnesty International and a number of other NGOs urged the authorities to carry out a thorough investigation, ensuring an independent, impartial and fair trial and bringing those responsible to justice. However, the prosecutor put off taking action and did not respond to any requests from the lawyer and the aggrieved party. The lawyer was forced to demand that the investigation into the case be handed over to the Prosecutor General of the Republic of Tajikistan or the Dushanbe City Prosecutor. Eventually the case was handed over to the Prosecutor in the capital for further investigation. However, in July 2012 the case against Yakubov and Khasanov was dropped due to amnesty.

...Sarvinoz often remembers the year 1993. She had just finished technical college and was a trainee at TSUM, the capital's most prestigious shopping centre. They were introduced by Safarali's sister. It was fate, Sarvinoz now says. She immediately fell in love with the unassuming and shy Safarali. And he couldn't imagine his life without Sarvinoz either. A few months later the young man sent marriage brokers to the parents of his beloved. Before long they celebrated their

wedding, with guests wishing the newlyweds a long and happy married life.

In 1996 their son Sunatullo was born. Now he is in first year of a communications college. They dreamt of a daughter, and took in their niece Firuza at a young age, raising her as their own. "One child calls for another" the couple used to say, showering both children with the same parental love and care.

Sarvinoz tells me that theirs was an extended family and Safarali was the main breadwinner. His parents were elderly and he was basically the only person in the family who worked. They didn't starve but there were days when they had to tighten their belts.

Safarali worked at a local housing office in Dushanbe. But it didn't work out and in 1998 he went to Russia in search of work. There he toiled ceaselessly and tirelessly, saving every penny. He would spend all days on a construction site, then rush to a bakery in the evening to knead dough. He sent money back home regularly every month, knowing that he was his family's only hope. He even managed to put a little aside and took every opportunity to visit them at home.

However, the relentless work routine and constant economizing left took its toll on his health. Safarali developed stomach problems. In 2005 he returned to Tajikistan for good, underwent an operation and was strictly forbidden to do any hard physical work. But he couldn't stand being idle, and kept finding things to do: he would make a little extra driving a taxi or find other odd jobs.

For a year both he and his wife Sarvinoz worked in a shop, toiling from 8 am to 11 pm every day, without any days off. But the shop had to close down and Safarali started driving a taxi again.

One night Sarvinoz had an idea – if they started their own business they wouldn't have to depend on anyone else. Safarali supported her and they turned one of the rooms in their house into a shop, and started selling all sorts of things and making hot-dogs that became very popular.

Things began to look up for them, but exactly a year ago problems the freshly-minted business couple started experiencing problems: one day the local policeman would come asking for a "share", the next the tax office would put pressure on them, then something else... Eventually

Sarvinoz fell ill as well. Safarali was forced to bring in someone else to run the shop. They had run up some debts when they started the business and couldn't give it up completely.

Sarvinoz recalls with a tender smile: "He always helped everyone as much as he could. He was generous with his help, never expecting anything in return. He never harmed anyone. He was very loyal to me and to his whole family: he never went out after shom (the evening prayer), and when he did he would always tell me in advance. He always preferred to be with his family and spend time with us."

Eventually our conversation touches upon the fateful 1 March 2011. "It was a day like any other, we had no foreboding of the tragedy that was about to befall us. My husband woke up, had breakfast and went out. I followed him and saw him washing the car. He used to call his car arusak (my little bride). When I asked him why he was washing the car so early in the morning, he said he wanted to clean up his arusak and trade it for a newer one. When he finished cleaning the car, he went to the car salesman and asked me to get his bath ready so that he could clean up when he returned and go to wish his nephew happy birthday. We were always astonished that Safarali remembered everyone's birthdays in our extended family, he never forgot to congratulate anyone. Around 9 am he left in his car. My niece Makhina later told me that a distant relative, Kuvvatali, who did car toning, dropped by after my husband had left and asked where Safarali was. Kuvvatali then asked Makhina not to tell anyone that he had come by and asked about Safarali," Sarvinoz says.

Meanwhile Safarali traded his Leganza for an Opel. As the Opel wasn't operational Safarali phoned his nephew and asked him to help him haul the car to a garage. After they hauled the car to the garage, Safarali got hungry. He invited his nephew to come back home with him for a snack but the nephew said he was busy and left. As Safarali walked home thinking about his next plans, Kuvvatali suddenly ran out of the park and started telling him that the new car needed to be toned. He went on and on at Safarali who tried to chase him away like a troublesome fly. Outside our house he met some neighbours and started asking them about life and health, as is our Eastern custom. Kuvvatali used the moment to step aside and phone someone, saying: "He's here". A few moments later several plainclothes men swooped in and got hold of Safarali. He escaped and ran into the yard of his house

but the strangers caught up with him, started beating him and took him away...

"And you know happened next," Sarvinoz said with sadness, tears swelling in her eyes. But the memories were obviously so fresh and the pain of her loss so great she couldn't stop the tears from rolling down her cheeks.

I handed her a paper tissue and was about to stop the interview but the woman pulled herself together and continued: "Two years have passed and I still can't get over it, I still feel lost somehow... I'm in a very bad way. People say that time heals everything, that it's the best doctor. But, for some reason, time has no sympathy with me and does nothing to heal my wounds. What will become of my son, what will become of us? We have lost our support. All the burdens of life that have landed on my shoulders after my husband's death are negligible compared to what I have lost – my support and my better half..."

While these case histories were being compiled we learned that Sangov's widow succeeded in getting financial compensation from Tajikistan's Ministry of Internal Affairs for the moral and material damage she suffered by losing the family's only breadwinner. The court ordered the law enforcement agency to pay her 46,500 somonis (around 10,000 USD).

«But then ill fate interfered with his plans...»

Case History 4:

Bahromiddin Shodiev

Dushanbe, 17 October 2011. On that day three plainclothes policemen, accompanied by the local precinct police inspector, apprehended 28-year old Bahromiddin Shodiev in the entrance to his block of flats and drove him to the Shohmansur District police department in the capital. Some time later the police phoned the mother of the detained and demanded that she bring 800 somonis, money she was supposed to have paid that day at the clinic where her son was undergoing treatment. Bahromiddin had been addicted to drugs for a long time and on that morning, after a particularly bad night, had persuaded his mother to take him to the rehab clinic. He had apparently mentioned the existence of the money at the police station. The policemen told Shodiev's mother that the money had been stolen and would have to be kept at the police station as evidence.

The woman had only one wish – that her son is released – and so she went to the police station immediately and gave the officers 800 somonis. She didn't understand legal matters and that is why it didn't occur to her to ask for a receipt. Incidentally, no trace of this money has ever been found and she has never seen it again.

Shodiev was held at the police station for three days and during this time his family was not allowed to see him. On 20 October the detainee was taken, unconscious, to the reanimation unit of the Karabolo National Medical Centre. Parental consent was needed for emergency operation surgery to treat a grave traumatic brain injury. The police was compelled to inform Shodiev's mother that her son was critically ill in hospital.

A day after the operation Bahromiddin regained consciousness and was moved to a general ward where he remained under police surveillance. The whole time he was there his mother didn't leave his bedside and Bahromiddin, as if sensing these were his last moments with his mother, gave her affectionate hugs and pulled her ear the way he used to when he was a little boy. A strange premonition wrung her heart but she tried to chase the black thoughts away.

Throughout this period mother and son practically didn't part. Fighting weakness and pain, Bahromiddin wanted to tell her a lot, but his mother was worried about his condition and begged her son not to talk too much and not to exert himself.

In spite of that he told his mother about the brutal beating by the police who had tried to make him confess to crimes he had not committed. He told her he had been given electric shocks while his mouth was covered with tape so that no one could hear his scream. Speaking in half whispers, Bahromiddin told his mother that, while more or less unconscious, he nevertheless heard the policemen say to each other: "If necessary we'll say the detainee was injured when he threw himself out of the second floor window of the police station."

The policemen on duty overheard this conversation and got visibly agitated. As soon as the mother said goodbye to her son and left the ward, he took off a shoe and hit Shodiev across the mouth.

The next day Bahromiddin told his mother what had happened and begged her to stop visiting him at the ward for fear that "they would beat him again". A few days later his condition deteriorated and he was taken back to the reanimation unit. On 30 October he died without regaining consciousness.

Newspapers reported the tragic incident, demanding a response from the law enforcement agencies as well as a thorough investigation. In an official statement the Tajikistan Ministry of Internal Affairs claimed that Shodiev had thrown himself out of the second floor window after being detained and brought to the police station. Bahromiddin's relatives are convinced that this is a lie and that the young man had suffered brutal beating and torture at the police station.

On 4 November 2011 Tajikistan MIA announced that three officers had been fired from the Shohmansur police station as a result of an

internal enquiry relating to the death of the detained Bahromiddin Shodiev. The deputy chief of the police station had been demoted and his immediate superior received a severe reprimand.

A criminal investigation was opened against police officer Abdurahmon Dodov who was in charge of investigating the crimes Shodiev had been accused of, as well as against two other police officers.

Local human rights organisations got involved at this stage and called for a fair investigation. They concluded that “this was not the first time the authorities had officially claimed that a detainee had died in an attempt to jump out of the second floor window of the police station.”

By then human rights organizations were the only hope left for the relatives of the young victim. The Office for Human Rights and the Observance of Law provided them with a pro bono lawyer. The uneven fight with the powerful apparatus began. The defence lawyer tried to have the charges re-qualified from “negligence” to “abuse of power” but in vain.

A few days after the court case opened on 17 February 2012 the judge sent the case back to the prosecutor for additional investigation at the request of the aggrieved party's lawyer. In the course of the fresh investigation one part of the case relating to two police officers, was dropped “due to the absence of a crime”. As a result police officer Dodov was the only one who stood trial. He was found guilty of negligence resulting in the death of the detained Bahromiddin Shodiev and sentenced to two years' imprisonment in a corrective labour colony.

Gulchekhra Kholmatova, the lawyer representing the aggrieved party, called the court verdict “unjustified and unlawful”. In a media interview she said: “The charges brought against the defendant were wrong right from the. Furthermore, two other policemen remain unpunished, the charges against them dropped as their actions were found not to have amounted to a crime.”

“Bahromiddin was my first child,” remembers his mother, Niyozbibi Burieva. “From the moment he was born, on 2 July 1983, he was a beautiful baby. The doctors were so taken by the beauty of this child I had to put special beads on his little hand against evil eye.”

She recalls that Bahromiddin was an affectionate little boy, very attached to his mother. He loved to pull at her ear with this little hand while falling asleep and stroke her cheeks as he woke up. He loved his little brethren – stray dogs and cats. “They, too, are living beings and they also feel the tiniest pain”, little Bahromiddin used to say, protecting the animals from his naughty peers.

From an early age the boy loved to drum the rhythm of music on anything he could get his hands on: a book, the kitchen counter or the window-sill, and the whole family enjoyed the pleasant vibe. The father had no choice and had to buy Bahromiddin a tavlak, a traditional sheepskin drum. “My son was in first grade and his joy had no bounds, - Niyozbibi recalls. – Everyone thought he would grow up to be a real tavlak player.”

But it wasn't to be. In addition to Bahromiddin, the family raised four other children. With each passing year it was getting more and more difficult to make ends meet and the family budget was getting increasingly tight. In 2001, when he was barely eighteen, Bahromiddin and his mother left for Russia in search for work, as thousands of other young Tajiks before them.

Later on he returned home to unemployment and no prospects for the future. A trusting young man, he fell under the influence of some dubious characters and became addicted to drugs. Short of money to feed his habit, without known how it happened, Bahromiddin committed a theft. He was imprisoned and released in an amnesty. Another sentence for theft followed. This is a brief summary of these feverish years of Bahromiddin's life. But there were good times, too – he got married, his first child was born...

In October 2011 Bahromiddin begged his mother to give him a last chance to resume normal life and asked her to pay for treatment in a rehab clinic. But then ill fate interfered with his plans...

“I find it very hard to recall those days that robbed me of my son,” says his mother. “Yes, he had stumbled in his life but that not a reason for the police to frame him, blaming him for 21 (!) counts of theft, in order to increase their crime solving rate at the expense of those who are weak and have previous convictions. Torture is the easiest way of obtaining a confession and closing a case. And Bahromiddin fell victim to this system.”

«He was happy to have a large family»

Case History 5:

Ismoil Bachajonov

The young woman in a traditional scarf browses through family photos: "This is us in the main square of the capital city, this is us with our first child, here are our three children..."

She pauses to collect herself, overwhelmed by memories and tears. Savriniso Gulova's life is no longer the same. She was deprived of her bit of family happiness and is now a widow. In January 2011 her husband, 32-year old Ismoil Bachajonov died in SIZO (detention facility) Nr. 1 in Dushanbe as a result of physical violence.

In 2009 Bachajonov was sentenced to 6.5 years' imprisonment for illegal possession of drugs and was serving his term in a strict regime penal colony. In 2011 the prison authorities decided that because of "systematic regime violations" he should serve the rest of his sentence in a high-security prison.

Bachajonov was transferred to the SIZO pending transfer to the appropriate type of prison. According to the SIZO officials Bachajonov voiced his dissatisfaction and complained about the court decision changing the conditions of his imprisonment, and was therefore beaten up, allegedly with a view to educating him.

His injuries proved fatal and he died on his way to a medical centre.

Savriniso told me that she was watching TV with her children when the phone rang. A prison official asked the woman to come immediately to the SIZO where Bachajonov had been transferred, saying her husband was in grave condition.

"He was already dead by then but I wasn't told. The whole family knew except for me. I left the older children at home and went to the house of my mother-in-law, carrying my youngest son; it was his first birthday. All my sisters-in-law were there and everyone was crying. I said, let's get a taxi and go to SIZO, Ismoil is very ill. One of my sisters-in-law came up to me, hugged me, and said, weeping: "Be strong, your husband is dead". I fainted and dropped the child. They revived me with valerian drops. I kept thinking: "How can he be dead?? I only talked to him yesterday and he didn't complain about anything," Savriniso recalls those tragic events.

When Ismoil's body was brought home and she lifted the shroud, she felt unwell – his whole body was covered in dark blue bruises, his arms, particularly his left one, were swollen beyond recognition and his nose was damaged. People who helped bury him later told Savriniso that the wound on his head kept bleeding during the funeral, staining the shroud...

The Prosecutor General opened a criminal investigation into the case, which concluded that several officials were guilty of his death.

In September 2011 three officials of the Ministry of Justice SIZO went on trial. Two of them were convicted of deliberate infliction of grievous bodily harm resulting in death by negligence and of abuse of power. They were sentenced to eight years' imprisonment but their sentence was reduced to six years under amnesty. A third defendant was found guilty of negligence and sentenced to three years' imprisonment but his sentence was revoked under amnesty.

...Like many other girls in the countryside, Savriniso completed only six years of primary education. As she had never had a job, her husband was the only breadwinner, working as a welder at Sultoni Kabir, a major building materials shop in the capital. He would bring bags full of groceries from work every day...

Following her husband's death she had to economize on everything, subsisting solely on the benefits for the loss of the breadwinner for four persons, amounting to 316 somonis, i.e. around 65 USD.

"What do 316 buy these days? My daughter starts school this year. I keep wondering how to feed my children, how to buy them clothes to wear to school, where to get the money," the woman laments.

She can't look for a job as the children are still small, the youngest being only three and the older ones seven and six. "Flour, oil, fruit – that's basically all the benefit will buy. We can't afford any other groceries," says Savriniso.

Life was getting increasingly difficult and in the spring of 2012 Savriniso appealed to the court for compensation of material and moral damage resulting from the death of the only breadwinner.

In June 2012 the Somoni District Court in Dushanbe heard the case of Ismoil Bachajonov's wife, who demanded compensation from the penal institution. Later on, on the initiative of the plaintiff, the Tajik Ministry of Justice Directorate of Correctional Affairs, the matter was settled out of court and she received a mere 30,000 somonis, i.e. 6,000 USD in compensation.

The woman hopes she might soon be able to make some extra money working from home but in order to do that she will have to learn a trade – train as a hairdresser, cook or a seamstress. Many international organizations run similar programmes for women in reduced circumstances and Savriniso hopes that someone will respond to her need and offer her training, which will ensure her a stable income in the future.

"My husband was a good man," she recalls warmly. "We had been together for eight years and he had never hurt me. He always gave me presents on my birthday – even if the money was tight, he never forgot to mark the occasion, giving me at least irinki (women's outdoor slippers popular in the countryside)."

"I remember the time I was expecting our first child. He was so happy when the contractions started! He drove me to the hospital and went around telling everyone that he had become a happy father! But it turned out it was false labour and I was sent back home. As I went to the shops the next day for some sugar, the cashier looked at me and said: 'What's happening? I thought you've given birth already!' It took another two days for our son Ibrohim to come into this world. My husband came to collect me from the maternity clinic with flowers, a cake and champagne," the woman told me.

Then their daughter Noziya and son Isroil were born. Ismoil loved them very much and tried to make sure they grew up wanting nothing. He was happy to have a large family, three children. His own

childhood was quite lonely as he had only one half-brother on whom his mother and step-father doted. Ismoil was simply ignored. He grew like grass, trying not to draw attention to himself. That is why I can imagine how he felt when he hugged his children in the evenings, saying: "I've always been alone! I'm so lucky to have you now!"

These days Savriniso has to be both dad and mum to their children. But the youngest son still asks from time to time: "Where's my daddy? How come other children have a daddy and I don't? Let's go to the bazaar and get a dad."

"His brother and children then tell him off. They show him Ismoil's photos and tell him: 'Here's your dad'", she says.

Savriniso is raising her children to be hard working and to appreciate the value of education. "My oldest son is now in second grade. When he comes home from school he takes out his exercise books, tells his young sister, who will start school next year, to sit next to him and starts to teach her the alphabet, writing and counting. He never goes out at all, while other boys in bunk off school and wander around the neighbourhood looking for scrap metal to sell," Bachajonov's wife told me.

She finds comfort in her oldest son's words: "Don't worry, Mum, when I grow up I will look after you and my little brother and sister. We'll be fine."

«He was not meant to follow in his illustrious grandfather's footsteps»

Cast History 6:

Dilshodbek Murodov

In March 2009 a court convicted 46-year old Dilshodbek Murodov of selling drugs illegally and sentenced him to six years' imprisonment.

He began to serve his long sentence. Everything, including one's life, was strictly regimented in prison. Prison made Dilshodbek realize that you value freedom least when you are free and most once you have lost it. He awaited his release patiently. His mother forgave her only beloved son and helped him to cope with the hardship of imprisonment.

6 August 2009 was Dilshodbek's birthday. Certain that his mother would come and visit him, he started waiting for her as soon as he woke up. When she arrived he was in good spirits, had no complaints and confided in his mother that, having served in the army abroad, he might be released early.

However, three days later, on 9 August, Murodov's mother was told that her son died on the 8 August. A medical report she received later stated that Dilshodbek Murodov's death was caused by heart failure.

The prison administration told the family that traditional religious funeral ablutions and rites had been performed and recommended that they should bury him without opening his shroud. They went as far as making the mother give an oral promise as a condition to releasing Dilshodbek's body.

The official statement ref. 5/1/3-B-13 issued on 14 August 2009 by the Directorate of Correctional Institutions (DCI) of the Ministry of Justice

gives the following explanation of the circumstances of prisoner Murodov's death: "On 8 August 2009 at approximately 13:00 pm prisoner D.G. Murodov went to the toilet where he lost his balance and fell forward. As a result the left side of his face hit the concrete floor, causing physical injuries. He recovered and when other prisoners came up to him offering help he said he was all right and able to walk. However, after a few steps he tripped and fell onto the concrete floor of the toilet, injuring his head and elbow joints. He was then taken to the medical centre for treatment. After being given first aid and being medication D.G. Murodov's condition began to stabilize. While out walking, prisoner D.G. Murodov felt unwell and his nose started bleeding. Murodov was given an injection, which helped raise his blood pressure. He was transferred to the Tajik Ministry of Justice central DCI hospital where an examination found scratches on his left foot, hand and left cheek that were not threatening to the prisoner's life or health. The rest of his body was examined but no signs of injury or any other serious symptoms were detected. The doctors tried to improve his condition but failed and prisoner D.G. Murodov's died."

Dilshodbek's mother thought there was something strange about this version of his death, particularly since it contradicted the earlier report in which "heart failure" was given as the cause of his death. That is why she broke oral promise she had given and lifted the shroud in the morgue, to find numerous signs of beating on his body. She immediately captured them on her mobile phone camera.

Dilshodbek Murodov's mother appealed to the President of the Republic of Tajikistan demanding that a criminal investigation be opened and those responsible be brought to justice. Her appeal was passed on to the Prosecutor General of the Republic of Tajikistan who opened a criminal investigation on the charge of "inflicting grievous bodily harm resulting in the victim's death".

On 2 October 2009 Murodov's body was exhumed. A forensic medical examination found all his limbs to be intact, and discovered only a crack on the back of his head, caused by a hard blunt object or by a fall from the height of a human body. On 20 December 2009 the investigating prosecutor closed the investigation on the grounds that no crime had been committed.

Murodov's mother wasn't informed of this decision until early February 2010. She wrote to the Prosecutor General asking for the investigator's

unlawful decision to be revoked and the investigation to be reopened. The Prosecutor General's office revoked the investigator's decision and sent the case for further investigation to the same agency that had taken the decision to close the criminal investigation in the first place, i.e. the special prosecutor responsible for prison oversight. The criminal case was closed again without any additional investigation on the grounds the "no crime was found to have been committed".

A fresh appeal against the unlawful closing of the criminal investigation voiced a lack of confidence in the special prosecutor's office and the aggrieved party requested that the case be handed over to the Prosecutor General of the Republic of Tajikistan. The appeal was granted and the investigation was reopened.

Murodov's mother reported that an investigator from the Prosecutor General's office told her in a meeting that her son had died on 8th August rather than on the 7th August.

Following a request of the mother's lawyer the case was examined again, including an examination at the scene, which ruled out the version of events whereby grievous bodily harm resulted from a fall from the height of a human body.

The investigation established that the administration of the correctional institution had failed to provide proper oversight; had been negligent in the discharge of its duties, and had attempted to cover up the fact that the prisoner had been the victim of a serious crime, which resulted in his death on the premises of an institution in its jurisdiction. Yet no action with regard to the administration of the penal colony has been taken to this day...

The lawyer has requested, among other things, an investigation into the actions of the medical staff of the prison medical facility, who had knowingly carried out a fake examination to determine the cause of death of prisoner D. Murodov, as well as officials of the Main Directorate of Correctional Institutions of the Ministry of Justice of the Republic of Tajikistan, who failed to prevent the prisoner's death.

On 6 February 2012 the Prosecutor General of the Republic of Tajikistan requested the case file and handed it over to an investigating team at the Investigating Directorate of the Prosecutor General of the Republic of Tajikistan. Since then Murodov's relatives or their lawyer have not received any information on the progress of the investigation.

I am sitting with the first newsreader of Tajik TV, Lubat Burhanova, Dilshodbek Murodov's mother. I had never expected to meet the TV idol of the 1980s under these circumstances, or to conduct an interview whose focus would be not her brilliant professional career but rather her only son who had died tragically in a prison colony...

She arrives carrying heavy bags containing photographs of her son, meticulously sorted, some in beautiful velvet frames, as well as documentation on Dilshodbek's army service abroad.

In 1982 he was called up to do his two-year military service. He was sent to Bagram in Afghanistan, and assigned to an intelligence unit. When his counter-intelligence company was besieged in Panjshir only 23 people survived, including Dilshodbek.

The words from the famous song, "An intelligence officer's life is as short as a wrestling match," suddenly pop into my head. I force myself to focus on Lubat Burhanova's story. "People in our neighbourhood have several sons, none of them had been in the army and my son was the only one in our block who had served. And he ended up in Afghanistan. It's really sad that he survived the war in Afghanistan only to be killed in peacetime by prison guards," she continues, holding back tears. And she adds: "If things had turned out differently Dilshod could have had the rank of a general today!"

It turns out that in 1984, following exemplary service with the counter-intelligence, Dilshodbek was invited to attend a four-year course at the USSR KBG University in Moscow. "People came to our house, explaining that after graduation Dilshod would be sent to work abroad, given a flat, but I said no...", his mother recalls, apparently still cursing herself for that decision.

She tries to give a logical justification: "You see, when I graduated from secondary school I asked my father, the famous Soviet intelligence officer Rahim Burhanov, for advice on what to study. And he told me: 'Pick any profession but I want you to know that I am categorically against artist, lawyer, soldier and diplomat'. These words became a kind of motto of our family."

Rahim Burhanov's father was the first ambassador of the Bukhara National Soviet Republic to Germany Mirzo Abdulvohid Munzim and he had taken his son, along with 45 other children to Germany, where he went to school and became completely fluent in German. Rahim

Burhanov later became “the Tajik Captain Stierlitz” [1]: he managed to infiltrate the Nazi intelligence and pass on information on Wehrmacht plans to Russian agents. Burhanov was promoted to the rank of SS-Sturmbannführer and was in a hospital in Karlovy Vary when the war ended. He was the one who had detained the Soviet traitor, general Vlasov, and personally reported it to Stalin. Burhanov received numerous decorations from the Soviet government and by a decree of the President of Tajikistan he was posthumously awarded the Spitamen Award of the first degree.

Alas, Dilshodbek was not meant to follow in his illustrious grandfather’s footsteps. He was never told about the tempting offer from the intelligence service. Following his mother’s advice Dilshodbek went to study medicine and became a doctor. “Now I can’t go past the university’s medical department without tears. The sight of students in white gowns makes me weep...” says the distraught woman.

She says her two children – her son Dilshodbek and daughter Gulyuzor – were fortunate enough to understand what the words happy childhood mean. “I used to travel all over Russia for my job, bringing them the best clothes, lovely toys and tasty sweets. They grew up healthy, without even seeing the inside of a doctor’s surgery or a hospital.”

That is why she is outraged at the prison doctor’s diagnosis of “heart failure” as she believes that Dilshodbek was an absolutely healthy man and if he had suffered any heart problems he would certainly not have been sent to Afghanistan.

At the beginning of 2013, when she started losing hope that justice would be done and the officials punished, the unhappy mother wrote a letter to the UN Secretary General Ban Ki Moon. “I have attached to my letter several photos of my son, taken before he was buried and showing marks of beating, with detailed comments on each photograph. Now I’m waiting for a reply,” she says.

Dilshodbek’s two children – eight-year old daughter Jononhon and six-year old son Komronbek – are now growing up without father. They don’t yet understand what had happened to their father and why he is not with them...

¹ famous fictitious Soviet intelligence officer from the TV series “Seventeen moments of spring”

«Virtue is its own reward»

Case History 7:

Ismonboy Boboev

19 February 2010. Undeterred by the cold weather, a crowd of men began to gather in Isfara's main mosque for Friday prayers. Among those hurrying to the mosque was 30-year old Ismonboy Boboev, who had returned from Russia a week earlier to visit his parents. He was deeply religious and always made sure he prayed five times a day, whether in Moscow, where fate had taken him, or in his hometown of Isfara.

However, two officers of the Regional Department For the Fight against Organized Crime of the Tajikistan Ministry of Internal Affairs, the so-called 6th department, blocked his way and took him away, saying he was suspected of belonging to the banned religious extremist party Hizb-ut-Tahrir.

Ismonboy hoped that, once at the police station, he would be able to prove that he did not belong to the banned movement and that he would manage to join his friends who were expecting him in a tearoom after the prayers. They were going to prepare genuine Sughd plov in honour of Ismonboy's arrival and have a good chat.

However, an hour and then two went by and Ismonboy wasn't coming. His friends, by now seriously worried, rang his mobile phone. There was no reply. Only after the tenth ring someone who said his name was Firdavs picked up the phone and said Ismonboy was being taken to the 6th department in Khujand, and switched off the phone. The friends rushed to the house of Ismonboy's parents. The aromatic plov stayed on the tablecloth in the tearoom, untouched...

Ismonboy's father explains that a mere mention of the 6th department was enough to fill the locals with horror. „Locals never stopped telling stories about officials picking out young men who had just come back after working away from home, beating them up and demanding a specific amount of ransom, 2,000 to 7,000 dollars. It was a reliable scheme: nobody wanted to end up in prison on charge belonging to an extremist organisation or to be subjected to horrific torture, so people handed over the money they had worked so hard to earn,“ he says.

When Juraboy-ako learned the ominous news from his son's friends he rushed to the house of the father of Firdavs Shokirov, the RDFOC officer who had answered Ismonboy's mobile phone. He promised to call Firdavs and help them sort things out. When this was agreed, Juraboy went back home but couldn't settle. Through people he knew he managed to find out the phone number of the regional RDFOC commander. He rang him and agreed to meet him the next morning for a talk. Just in case Juraboy-ako got 7.5 thousand dollars ready.

When he arrived at the 6th department building the next morning he saw a crowd of people. Heads of the regional law enforcement agencies were also there. Someone said Ismonboy had died...

Back at home, when the body was being washed, he noticed electric shock burns on the fingers and huge bruises on the legs...

The first forensic examination, carried out 20 days after the funeral, showed that Bobev died of mechanical asphyxiation caused by a retracted tongue. The results of a second forensic examination, carried out on the father's behest in late April 2010, came closer to the truth: the man had died from an injury by electric current. In other words, Ismonboy had really been tortured by electric shocks and it was the electric shocks that had caused his tongue to retract.

On 25 March 2010 the Sughd Regional Prosecutor opened criminal investigation against RDFC officers Manuchekhr Akbarov and Firdavs Shokirov under Article 104 (murder), Article 3, Para 316 (abuse of power), Article 4 Para 247 (fraud) and Article. 2 Para 250 (extortion) of the Tajik Criminal Code.

However, on 25 June 2010 the criminal investigation was suspended due to the „illness of the suspects Akbarov and Shokirov“. In the meantime Shokirov had voluntarily resigned from the Ministry of Internal Affairs agency, while Akbarov was promoted, becoming deputy

commander of the Sughd Region RDCP. He was subsequently appointed to a leading position in the Khatlon Region law enforcement agencies. Between June 2010 and August 2012 the investigation stalled.

On 20 August 2012 Prosecutor General of the Republic of Tajikistan revoked the decision of the Sughd Region Prosecutor to suspend the investigation as unlawful. This happened due to active pressure on the part of the aggrieved party's lawyers who filed an individual complaint with the UN Human Rights Committee in July 2012. The complaint was registered and the government, as party to the UN treaty, was requested to provide a clarification with regard to this case within six months. As a result the investigation into I. Boboev's death was reopened.

Ismonboy's relatives and his lawyers were encouraged by the news. However, in late November 2012 Juraboy Boboev was notified by the Sughd Region Prosecutor that the criminal investigation had been suspended due to the illness of both suspects. No explanation was offered as to what illness had „incapacitated“ Akbarov and Shokirov, even though the „sick“ Akbarov still holds a position of responsibility in Khatlon...

The wound left by his son's death is still fresh in Juraboy Boboev's heart and it is not likely to heal any time soon. Ismonboy was his firstborn, followed by two little sisters and two little brothers. His father recalls that Ismonboy was very mature for his age and had provided support to his parents from an early age. He always took the right decision and was blessed with an entrepreneurial instinct and grasp. „Our family has never lacked for anything but nevertheless I have brought up my children to appreciate the value of a piece of bread, to be self-sufficient and independent,“ Mr. Boboev tells me.

In 2000 Ismonboy first travelled to Moscow with his uncle to find work. He was 20 years old. At first he worked as driver's assistant, then he found a job on a building site, and afterwards he donned an apron and started selling dried fruit. Winning over Russia's capital wasn't easy but fortune seemed to smile at him.

He was beginning to do better and could afford to visit his parents two to three times a year, take his family on holidays to warm climes and make big purchases. Ismonboy moved his wife and two young daughters to Moscow. Within ten years the simple boy from Isfara managed to acquire Russian citizenship for himself, his wife and children.

“You should have seen the presents he had bought for his daughters. Now I understand that they were his entire life. For example, he once gave them golden jewellery, not really suitable for little girls. Now they guard it as jealously as the memory of their father. And of course gold doesn’t succumb to time, it doesn’t spoil,” says Juraboy Boboev.

Once Ismonboy was well established he brought his two younger brothers to Moscow as well. “I was always amazed at how smart he was, I don’t think I would have managed to do as well as he did. Many Tajiks go to Russia for work, some are much older than my son but few had been as successful as Ismonboy,” the father continues his account.

He tells me that Ismonboy’s empathy had no bounds. He would help his fellow-countrymen who had fallen on hard times far away from home. Many of them attended the funeral sharing stories of how he had helped them, stories his parents had never heard before. As his father says, Ismonboy always followed the proverb: „Virtue is its own reward”.

„We miss them very much, he was the most special of all my children. My soul is still in torment... And since the justice system in our country is corrupt, I hope God’s judgment will punish my son’s murderers,” Mr. Boboev hopes.

«Hamzali would give his soul for justice»

Case History 8:

Hamzali Ikromzoda

In September 2012 virtually all independent Tajik media reported the horrific death of 27-years old Hamzali Ikromzoda in detention. The press coverage included photos of the numerous injuries on the body, one clearly showing the outline of an electric iron. Many of my colleagues said the terrible sight of these pictures made their blood run cold. Hamzali's relatives are convinced he was a victim of torture and abuse.

His parents were more than certain that the crime was committed by officials at the Ministry of Justice Correctional Colony Nr 3/1 in Dushanbe where the young man had been serving time. They told journalists that the prison staff had been extorting money from the prisoner and his relatives and that eventually they were short of money and were unable to pay the required amount. The parents learned there was an argument between the officials and their son, and the next day, on 19 September, they were notified of his death. A forensic medical examination was carried out immediately but the parents were not allowed to witness the obduction.

The official version said that Hamzali Ikromzoda was found hanged on his own shirt. Prison staff removed the noose and started administering first aid but it was too late. „In particular, on doctors' advice, they placed plastic bottles with hot water all around the prisoner's body, including his armpits, knees and head, which resulted in marks reminiscent of burns. In this way, the doctors struggled to save his life for around half an hour. After his pulse disappeared, the medics tried to reanimate him by administering electroshocks, which also left marks in the chest area,“ – this how Bahrom Abdulhakov,

Deputy Head of Directorate of Correctional Institutions (DCI) of the Ministry of Justice, explained the injuries on Ikromzoda's body.

However, the family does not accept the assertion that the burns on Hamzali's body were caused by first aid and the injuries on his chest were the result of their son being attached to a breathing apparatus.

The lawyer for the aggrieved party, provided by the Office for Human Rights and the Observance of Law, filed a complaint with the Special Prosecutor's office, the Prosecutor General's Office, the State Committee for National Security and the Ministry of Internal Affairs, demanding that a thorough, independent and impartial investigation be carried out and those responsible are brought to justice.

On 1 October 2012 a criminal investigation was opened into the death of Hamzali Ikromzoda on charges of „negligence“. A forensic examination did not confirm that torture had occurred. The experts stated that it was a self-inflicted death by hanging.

On 3 October the lawyer met a man who serves his sentence in the same prison and who witnessed Hamzali's death. The parents say he is one of many witnesses who saw that the prison guards subjected Hamzali to a brutal beating because of a conflict with the colony officials, and later locked him in a punishment cell where they continued abusing him. However, the lawyer did not manage to obtain any information from the witness as the meeting was held in the presence of the prison officials and staff of the Correctional Institutions Directorate. The lawyer's request to be allowed to speak to her client in private was ignored.

„We grew up in a big family, our parents had 10 children – six brothers and four sisters,“ says Amirali, Hamzali Ikromzoda's brother. „Our family home where we grew up is in Hirmanak, a settlement in the Gissari District. Many of us still live in this house with our families. We miss Hamzali very much. He was the most understanding, open and sincere of us all.“

Amirali told me his elderly parents still haven't recovered from the blow and that every night, when the family gathers, the father asks his sons about the progress of the investigation into Hamzali's death and inquires if there are any news. When he hears that no progress has been made, he sinks into a long silence, his brows knitted.

Amirali also told me that from an early age his brother had always defended anyone who had been wronged. At school he would stand up for a poor friend who was teased because of his threadbare clothes and when he grew up he would stand up for those who were weak and unfortunate. „Hamzali would give his soul for justice,“ my interlocutor says.

His relatives recall that Hamzali was very hard-working. „From an early age we had to help our parents to tend to the apple orchard, we had 80 trees there that rewarded our loving care with a great crop of exquisite tasting fruit. We used to help out in the mill, watching grain turn into freshly milled flour. Hamzali’s help in any kind of work was indispensable,“ his brother says.

He wasn’t afraid of hard work and spent eight years working at a market in Russia, later he transported huge trunks of goods from China. By the way, it was in Russia that Hamzali met his love – a Russian girl who gave him a son, Alisher. The boy now lives with his mother in Irkutsk and is in second year at school.

„Two years ago a black cloud entered Hamzali’s life. He was arrested, charged with robbery, extortion and unlawful ownership of a hunting rifle, and sentenced to 8.5 years’ imprisonment. He phoned us from prison, trying to cheer us up by saying he had six years left but that he was determined to endure being tested by fate and be released from prison,“ Amirali continues.

After the funeral a Russian boy, Zhenya, Hamzali’s friend from Russia, came to visit. „As soon as he learned that Hamzali had died he bought a ticket and flew over. You have to admit that these days even relatives cannot always attend funerals or weddings in another city and here’s this stranger from far away Russia. When he heard the story of Hamzali’s death, Evgeny kept saying he didn’t believe that he could have taken his own life,“ says Amirali.

The brother says Hamzali’s body had been covered in wounds – heavy burns around his ribs, back, neck, haematomas on his back and legs, injuries to his head. „This doesn’t really look like suicide. But how can we prove that now that there is no justice anywhere and money is the measure of everything?“ asks Amirali.

Amnesty International is a global movement of more than 3 million supporters, members and activists in more than 150 countries and territories who campaign to end grave abuses of human rights.

Our vision is for every person to enjoy all the rights enshrined in the Universal Declaration of Human Rights and other international human rights standards.

We are independent of any government, political ideology, economic interest or religion and are funded mainly by our membership and public donations.

Amnesty International
International Secretariat
Peter Benenson House
1 Easton Street
London WC1X 0DW
United Kingdom
[amnesty.org](https://www.amnesty.org)

